

Національна академія державного управління при Президентові України
Львівський регіональний інститут державного управління

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ПРОЦЬ ТЕТЯНА АНДРІЇВНА

УДК 351.851:796.01(477:353)

ДИСЕРТАЦІЯ

ДЕРЖАВНЕ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

281 – Публічне управління та адміністрування

28 – Публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання та відповідне джерело.

_____ Т. А. Проць

Науковий керівник Фурса Микола Валентинович, кандидат філософських наук,
доцент.

Львів – 2021

АНОТАЦІЯ

Проць Т. А. Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні: регіональний аспект. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування. – Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, Львів, 2021.

У дисертації на основі теоретичних узагальнень і аналізу практики публічного управління вирішено наукове завдання щодо обґрунтування шляхів і способів державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні на регіональному рівні через: узгодження з процесами децентралізації та реформування місцевого самоврядування, активізацію ролі громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування в публічному управлінні сферою фізичної культури та формуванні здоров'язберезувальних компетенцій, підвищення якості підготовки та забезпечення результативності професійної діяльності фахівців у сфері фізичної культури через урахування регіональних особливостей і потреб.

У роботі досліджено теоретичні основи державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні шляхом аналізу наукових праць, з'ясування концептуальних засад державної політики, правових основ сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури та методології комплексного аналізу досліджуваного предмета.

Огляд стану наукових досліджень державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури дав змогу: з'ясувати, що в галузі знань «Публічне управління та адміністрування» достатньо ґрунтовно досліджені питання теоретико-методологічних основ, системи та механізмів, оптимальної й ефективної структури публічного управління сферою фізичної культури та регулювання освітньої діяльності у цій сфері; встановити, що питання державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на

регіональному рівні є недостатньо дослідженими; конкретизувати предмет дослідження та визначити його послідовність; зробити теоретичні узагальнення щодо наявних наукових напрацювань, які доцільно використати як методологічне та методичне забезпечення дослідження державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні в умовах децентралізації влади та реформування системи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Узагальнення концептуальних засад державної політики, правових основ сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури дало змогу: з'ясувати нормативно-правовий аспект змісту та форм державного сприяння розвитку освіти, особливостей його реалізації на регіональному рівні; встановити, що забезпечення належного розвитку освіти у сфері фізичної культури є комплексним вирішенням насамперед питань освіти та фізичної культури, а тому в системі управління у цій сфері необхідна узгодженість діяльності органів загальної, міжгалузевої (функціональної), галузевої (спеціальної) компетенції на центральному, регіональному та місцевому рівнях і відповідних структур органів місцевого самоврядування, яку доцільно закладати на етапі розроблення державних політик; з'ясувати, що узгодженість діяльності суб'єктів публічного управління та її результативність щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури засадничо формується на усвідомленні та визнанні ними суспільного сенсу, значення своїх завдань і зони власної відповідальності за них; обґрунтувати необхідність кращої координованості взаємодій між суб'єктами сфери освіти, сфери фізичної культури та спорту, органами державної влади, органами місцевого самоврядування для забезпечення реалізації суспільної ролі фізичної культури як важливої та невід'ємної складової навчально-виховного процесу на освітніх рівнях дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої освіти, та в неформальній, інформальній освіті, освіті дорослих і безперервному професійному навчанні; довести, що розроблення та реалізація завдань і заходів державних політик щодо сприяння розвитку освіти у сфері

фізичної культури доцільно вибудовувати у площині реалізації Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року.

У дисертації проаналізовано стан і тенденції державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні в частині: визначення структурно-функціонального механізму державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні; стану та перспектив розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні; освітньої складової як визначального фактора розвитку основних сфер фізичної культури.

Структурно-функціональний аналіз механізму забезпечення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні через визначення статусу, ролі, функцій і завдань суб'єктів (державної виконавчої та законодавчої влад, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, зокрема громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості), комплексу суспільних управлінських взаємодій дало змогу розробити: загальну модель забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні; загальну модель комплексного аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні.

З'ясовано, що державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури є комплексним, впроваджується на взаємозалежних ієрархічних рівнях (національному, регіональному, місцевому, закладу освіти) та спрямоване на: розроблення та реалізацію правових норм, стратегій, концепцій планів, що визначають діяльність суб'єктів сфер освіти та фізичної культури; здійснення ефективних процесів розвитку освітніх і фізкультурних систем, установ, закладів; належне функціонування механізмів управління процесами зміцнення здоров'я, розвитку фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості.

Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні становить реалізацію у фізкультурно-спортивних заходах і навчально-виховному процесі на освітніх рівнях дошкільної, загальної

середньої, позашкільної, професійно-технічної, передвищої, вищої освіти та в неформальній, інформальній освіті, освіті дорослих і безперервному професійному навчанні через комплекс заходів, засобів, механізмів, інструментів, форм і методів системи цілей і завдань державних політик, узгоджених із особливостями історичного, політичного, економічного, соціального, екологічного, гуманітарного розвитку регіону, шляхом координованих дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громад та інститутів громадянського суспільства.

На основі аналізу статистичних показників останніх років щодо динаміки закладів освіти та фізичної культури і їх контингенту, кількості та кваліфікації педагогічних і спортивних кадрів, фінансового забезпечення закладів освіти та фізичної культури, наявної в їх розпорядженні спортивної інфраструктури визначено основні проблеми, цілі та завдання щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури.

Проаналізовано загальні характеристики фізичної культури в основних сферах її функціонування та обґрунтовано тезу, що одним із визначальних факторів розвитку фізичної культури є її освітня складова. Зміст, форми реалізації освітньої складової, а отже, й професійні кваліфікація та компетентності фахівців, що забезпечують розвиток фізичної культури в різних сферах, суттєво різняться. У кожній із сфер функціонування фізичної культури наявні відмінності, які визначають необхідність врахування їх специфіки у процесах здійснення фізкультурної діяльності та підготовленості відповідних фахівців.

Проаналізовано ресурси, які громади додатково отримали у процесі децентралізації, та повноваження для забезпечення повноцінного місцевого розвитку, зокрема повноваження місцевого самоврядування у сфері фізичної культури та освіти на базовому, районному, обласному рівнях. З'ясовано, що типовими проблемами, які постають перед громадами, є: неналежне усвідомлення ними місця і ролі якісної освіти та фізичної культури і спорту в ефективній самореалізації молоді, необхідності розвитку позашкільної освіти,

освіти впродовж життя; необхідність здійснення оптимізації мережі закладів освіти та фізичної культури і спорту; відсутність належної спортивної інфраструктури; нестача кадрів із фізичної культури; розширення автономії закладів освіти та фізичної культури і спорту. Встановлено, що для активізації впливу на розвиток освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні процесів децентралізації та реформування місцевого самоврядування необхідне формування дієвих механізмів взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громад та інститутів громадянського суспільства під час розроблення та реалізації регіональних і місцевих програм розвитку освіти та фізичної культури.

На регіональному рівні в умовах децентралізації та реформування місцевого самоврядування розвиток фізкультурної освіти на різних освітніх рівнях здійснюється через реалізацію повноважень регіональних органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування у взаємодії з громадськістю та інститутами громадянського суспільства, зокрема організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості. З огляду на це, для забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури в умовах децентралізації влади необхідна комплексна координованість взаємодій між суб'єктами сфери освіти, сфери фізичної культури і спорту та органами державної влади й органами місцевого самоврядування для забезпечення не лише якості підготовки фахівців за спеціальністю «Фізична культура і спорт», але й через поліпшення організаційного, нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, інформаційного забезпечення.

Встановлено, що покращення кадрового забезпечення сфери фізичної культури є комплексним вирішенням питань освіти і фізичної культури, а тому в системі управління у цій сфері необхідна узгодженість діяльності органів загальної, міжгалузевої (функціональної), галузевої (спеціальної) компетенції на центральному, регіональному та місцевому рівнях і відповідних структур органів місцевого самоврядування, яку доцільно здійснювати на етапах розроблення як державних політик, державних, регіональних і місцевих

програм, планів соціально-економічного, гуманітарного розвитку, так і стандартів і програм підготовки відповідних фахівців.

Обґрунтовано висновок, що належній реалізації суспільної ролі фізичної культури в регіоні сприяє удосконалення професійної підготовки фахівців за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» шляхом урахування регіональних особливостей і потреб для забезпечення розвитку фізичної культури в її основних сферах. Регіональні відмінності, тобто властива регіонам України специфіка, обумовлена конкретним комплексом природно-кліматичних, соціально-економічних, історичних, культурних, демографічних факторів, які, відповідно, детермінують процеси розвитку фізичної культури і спорту на цих територіях, зокрема формують особливості щодо кадрового забезпечення фахівцями з фізичної культури і спорту відповідних територій. Ці особливості та потреби доцільно вносити у змістовні, процесуальні, предметні, структурні та суб'єктні складові освітніх програм.

З'ясовано, що: змістом здоров'язбережувальної компетентності є формування та реалізація в особистому житті й професійній діяльності здатності забезпечувати та навчати інших засобами фізичної культури та масового спорту підтримувати належний рівень фізичної підготовки для повноцінної суспільної й професійної діяльності; системне формування здоров'язбережувальних компетентностей в освіті у сфері фізичної культури здійснюється відповідно до «Національної рамки кваліфікацій» і стосується двох видів суб'єктів і компетентностей: 1) набуття компетентностей фахівцями з фізичної культури під час підготовки у закладах вищої освіти як спроможності у процесі професійної діяльності їх вироблення в інших; 2) набуття компетентностей дітьми, учнівською, студентською молоддю та дорослим населенням під час їх фізкультурної діяльності.

Формуванню здоров'язбережувальних компетентностей у громадян сприятиме активізація громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування, їх ширше залучення до публічного управління у сфері фізичної культури, зокрема до розвитку її освітньої складової. Активізація зазначеного

фактора через систему освіти не потребує залучення значних додаткових фінансових і матеріальних ресурсів, але значною мірою забезпечує ефективність використання наявних.

Проаналізовано статуси, завдання, форми взаємодії громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості із владою у площині їх активізації в публічному управлінні сферою фізичної культури, зокрема у процесах розвитку її освітньої складової. Обґрунтовано висновок про доцільність ширшого залучення громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості до публічного управління сферою фізичної культури, зокрема до заходів і процесів, скерованих на забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні як на національному, так і регіональному рівнях.

Сформульовано низку концептуальних і прикладних положень, зокрема вперше: обґрунтовано доцільність введення в науковий обіг поняття: «державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні»; запропоновано загальну модель забезпечення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури; удосконалено методику комплексного аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні, методику моделювання професійної підготовки фахівців із фізичної культури і спорту в частині врахування в ній шляхів і способів реалізації регіональних особливостей і потреб, обумовлених конкретним комплексом природно-кліматичних, соціально-економічних, історичних, культурних, демографічних факторів, властивих кожному регіону; дістало подальшого розвитку поглиблення змісту поняття «механізм державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні».

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що вони можуть бути використані суб'єктами публічного управління сфер освіти та фізичної культури як теоретичні обґрунтування та практичні дані для стратегічних і оперативних рішень. Основні положення та рекомендації дисертаційної роботи сприятимуть визначенню основних напрямків подальших досліджень проблем публічного управління у зазначених сферах. Вони можуть

бути використані під час розробки та впровадження відповідних навчальних дисциплін програм підготовки фахівців 1 – 3 рівнів вищої освіти для зазначених сфер, під час підготовки планів і програм професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації.

Результати дисертаційної роботи були використані під час розробки нормативно-правових, розпорядчих і методичних документів Львівським обласним відділенням комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України, Вищим навчальним комунальним закладом Львівської обласної ради «Львівська медична академія ім. Андрея Крупинського», Львівським регіональним інститутом державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Ключові слова: громадські об'єднання фізкультурно-спортивного спрямування, державне сприяння, державне управління, децентралізація, здоров'язбережувальні компетенції, кваліфікація, компетенції фахівців з фізичної культури, місцеве самоврядування, моделювання професійної підготовки фахівців за спеціальністю 017 – Фізична культура і спорт, освіта у сфері фізичної культури, освітня та фізична підготовка, професіограма фахівця з фізичної культури, публічне управління, регіон, структурно-функціональний аналіз.

SUMMARY

Prots T. A. State Facilitation for the Development of Education in the Sphere of Physical Culture in Ukraine: Regional Aspect. – Qualifying scientific work as a Manuscript.

The thesis for a PhD degree in Specialty 281 – Public Administration. – Lviv Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Lviv, 2021.

In the dissertation, basing on theoretical generalizations and the analysis of the practice of public administration, there is resolved the scientific task concerning substantiation of ways and means of the state facilitation of the development of education in the sphere of physical culture in Ukraine at the regional level by

coordinating with the processes of decentralization and local self-government reformation, activating the role of public associations of physical culture and sports in Public management by the sphere of physical culture and forming the health-promoting competencies, improving the quality of training and use of specialists in the sphere of physical culture through regional characteristics and needs.

The dissertation investigates the theoretical foundations of state facilitation for the development of education in the sphere of physical culture at the regional level by analyzing scientific papers, clarifying the conceptual foundations of public policy, the legal basis for promoting education in the sphere of physical culture and the methodology of a comprehensive analysis of the subject.

A review of the scientific research of the state facilitation for the development of education in the sphere of physical culture made it possible to find out that in the field of knowledge «Public administration» issues of theoretical and methodological bases, system and mechanisms, the optimum and effective structure of public administration of the physical culture sphere and regulation of educational activity in this area are well-studied; but the issues of state facilitation for the development of physical education at the regional level are insufficiently studied; specify the subject of the research and determine its sequence; make theoretical generalizations about existing scientific developments, which should be used as methodological support for the study of state facilitation for the development of education in the sphere of physical culture at the regional level in the conditions of decentralization and reforming local government system and the territorial organization of power in Ukraine.

The generalization of the conceptual principles of state policy, the legal bases for promoting the development of education in the sphere of physical culture made it possible to clarify the legal aspect of the content and forms of state facilitation for the development of education, the peculiarities of its implementation at the regional level; to establish that ensuring the proper development of education in the sphere of physical culture is a comprehensive solution primarily to education and physical culture, and therefore the management system in this area requires coordination of the activity of authorities of general, intersectoral (functional), sectoral (special)

competence at central, regional and local levels and relevant structures of local governments, which should be established at the stage of state policy development; to find out that the coherence of the activities of public administration subjects and its effectiveness concerning the development of education in the sphere of physical culture is fundamentally formed on the awareness and recognition by them of the social sense, the importance of the tasks and the area of personal responsibility for them; substantiate the necessity for better coordination of interactions between the subjects of the sphere of education, physical culture and sports and public authorities and local government bodies for ensuring the implementation of the social role of physical culture as an essential and integral part of the educational process at the educational levels of preschool, general secondary, out-of-school, vocational, higher education; and in informal education, self education, adult education and lifelong professional learning; to prove that the development and implementation of tasks and measures of state policies for promoting the development of education in the sphere of physical culture should be built in the area of implementation of the Strategy for the development of physical culture and sports for the period up to 2028.

The dissertation analyzes the state and trends of state facilitation for the development of education in the sphere of physical culture in Ukraine in terms of the definition of the structural and functional mechanism of state facilitation for the development of education in the sphere of physical culture at the regional level; state and prospects of development of education in the sphere of physical culture in Ukraine; educational component as a determining factor in the development of major spheres of physical culture.

Analysis of the structural and functional mechanism of state facilitation for the development of education in the sphere of physical culture at the regional level through the definition of the status, role, functions and tasks of subjects (state executive and legislative authorities, local governments, civil society institutions, including public associations of physical education and sports orientation), a set of public management interactions made it possible to develop: a general model for ensuring the development of education in the sphere of physical culture at the

regional level; general model of complex analysis of state support for the development of education in the sphere of physical culture at the regional level.

It was found that the state facilitation for the development of education in the sphere of physical culture is comprehensive and is implemented at interdependent hierarchical levels (national, regional, local, educational institution) and aimed at developing and implementing legal norms, strategies, concepts of plans that determine the activities of the subjects of education and physical culture; implementing effective processes of development of educational and physical culture systems, institutions, establishments; proper functioning of mechanisms for managing the processes of health promotion, development of physical, moral and intellectual abilities of a person in order to form his/her personality harmoniously.

State facilitation for the development of physical education at the regional level is the implementation in physical culture and sports events and studying process at educational levels of preschool, general secondary, extracurricular, vocational, pre-higher, higher education and in informal, self-education, adult education and lifelong professional learning through a set of measures, means, mechanisms, tools, forms and methods of tasks and objectives of public policies, coordinated with the peculiarities of the historical, political, economic, social, ecological, humanitarian development of the region by coordinating actions of central and local executive authorities, local governments and civil society institutions.

Based on the analysis of statistical indicators of recent years on the dynamics of educational and physical culture institutions and their contingent, the number and qualifications of pedagogical and sports staff, the financial security of educational and physical culture institutions, it is determined that the main problems at their disposal are those concerning the goals and tasks for the development of education in the sphere of physical culture.

The general characteristics of physical culture in its main spheres are analyzed. Moreover, the thesis has been substantiated that the educational component is one of the determining factors in developing a physical culture in these areas and its content, forms of implementation, and hence professional qualifications and

competencies of specialists ensuring the development of physical culture in these areas differ significantly. In each area at different levels or in industries, there are significant differences that determine the need to consider their specifics in the processes of physical activity and training of relevant specialists in the sphere of physical culture. In the development of physical culture in its main areas, there are various problems, in particular, which relate to their educational components, and which need to be adequately addressed.

There are analyzed the resources that communities have also received in the process of decentralization and the powers to ensure fully-fledged local development, particularly the powers of local self-government in the sphere of physical culture and education at the basic, district and regional levels. It was found that the typical problems facing communities are: inadequate awareness of the place and role of quality education and physical culture and sports in the effective self-realization of young people, the need to develop extracurricular education, lifelong learning; the need to optimize the network of educational institutions and physical culture and sports; lack of proper sports infrastructure; lack of personnel in physical culture; expanding the autonomy of educational institutions and physical culture and sports. To intensify the impact on the development of education in the sphere of physical culture at the regional level of the processes of decentralization and local government reforming, it is necessary to form effective mechanisms of interaction between public authorities, local governments, communities and civil society institutions during the development and implementation of regional and local programs for the development of education and physical culture.

At the regional level in the conditions of decentralization and local government reform, the development of physical education at various educational levels is carried out through the implementation of powers of regional executive authorities and local governments in cooperation with the public and civil society institutions, including sports organizations. Because of this, to ensure the development of education in the sphere of physical culture in the context of decentralization of power requires comprehensive coordination of interactions

between the subjects of the spheres of education, physical culture and sports and public authorities and local governments for ensuring not only the quality of training of specialists in the speciality «Physical culture and sports», but also by improving organizational, regulatory, personnel, logistical, financial, and information support.

It is established that the improvement of staffing in the sphere of physical culture is a comprehensive solution to education and physical culture issues. Therefore the administrative system in this area requires coordination of the activities of general, intersectoral (functional), sectoral (special) competence at central, regional and local levels and relevant structures of local governments, which should be established at the stage of both state policy development, state, regional and local programs, plans for socio-economic, humanitarian development, and also standards and training programs for relevant professionals.

It is proved that at the regional level, the provision of quality training and effective use of specialists is carried out by implementing powers of local executive authorities and local government bodies in cooperation with public associations of physical culture and sports.

The conclusion is substantiated that the proper implementation of the social role of physical culture in the region is facilitated by improving professional training of specialists in the speciality «017 – Physical Culture and Sports» by taking into account regional features and needs to ensure the development of physical culture in its main spheres. Regional differences, i.e. the specifics inherent in the regions of Ukraine, stipulated by a specific set of climatic, socio-economic, historical, cultural, demographic factors, which, accordingly, determine the development of physical culture and sports in these areas, in particular, form features of staffing with professionals in physical culture and sports of the respective territories. These regional features and needs should be included in the information-packed, procedural, subject, structural and subjective components of the educational programs.

It was found that the content of health-improving competence is the formation and implementation in personal life and professional activity of the ability to provide and teach others using physical culture and mass sports to maintain an appropriate

level of physical training for full social and professional activities; systematic formation of health-preserving competencies in physical education is carried out under the «National Qualifications Framework». It concerns two types of subjects and competencies: 1) acquisition of competencies by specialists in physical culture during training in higher education institutions of the ability in the process of professional activity to develop them in others; 2) acquisition of competencies by children, pupils, students and adults during their physical culture and sports activity.

The formation of health-preserving or health-improving competencies in citizens will be facilitated by the intensification of public associations of physical culture and sports, their broader involvement in public administration in the sphere of physical culture, particularly in the development of its educational component. Activation of this factor through the education system does not require significant additional financial and material resources but primarily ensures the efficient use of existing ones.

The statuses, tasks, forms of interaction of public organizations of physical culture and sports orientation with the power in the plane of their activation in public management of the sphere of physical culture, particularly in the processes of development of its educational component, are analyzed. The conclusion about the expediency of wider involvement of public organizations of physical culture and sports orientation in public management of physical culture, particularly in measures and processes aimed at ensuring the development of physical education in Ukraine at both national and regional levels, is substantiated.

Many conceptual and applied provisions have been formulated, in particular, for the first time, there has been substantiated the expediency of introducing into scientific circulation such a concept as «state facilitation for the development of education in the sphere of physical culture at the regional level»; the general model for ensuring the state facilitation for the development of education in the sphere of physical culture is offered; there has been improved the methodology of the comprehensive analysis of state facilitation for the development of education in the sphere of physical culture at the regional level and the methodology for modelling the professional training of specialists in physical culture and sports while taking into

account the ways and means of implementing regional characteristics and needs, which are stipulated by a specific set of climatic, socio-economic, historical, cultural, demographic factors that are inherent in each region; there has been further developed the deepening of the content of the concept of «mechanism of state facilitation for the development of education in the sphere of physical culture at the regional level».

The practical significance of the obtained results is determined by the fact that they can be used by the subjects of public administration, the spheres of education and physical culture as theoretical justifications and empirical data for strategic and operational decisions. The main provisions and recommendations of the dissertation will help to determine the main directions of further research on public administration in these areas. They can be used during the development and implementation of relevant disciplines in training programs for specialists of 1–3 levels of higher education for mentioned areas, during the preparation of plans and programs for professional retraining and advanced training.

The results of the dissertation were used during the development of legal, administrative and methodological documents by Lviv regional branch of the Committee on Physical Education and Sports of the Ministry of Education and Science of Ukraine, the Higher Educational Communal Institution of Lviv Regional Council «Lviv Medical Academy named after Andrei Krupinskyi», Lviv Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine.

Key words: public associations of physical culture and sports, state facilitation, public administration, decentralization, health-preserving competencies, qualification and competencies of specialists in physical culture, local self-government, modelling of professional training of specialists in the speciality 017 – Physical culture and sports, education in the sphere of physical culture, educational and physical training, professional profile of a specialist in physical culture, public management, region, structural and functional analysis.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

1. Проць Т. А. Нормативно-правові засади державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури: регіональний аспект / Т. А. Проць // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. — Вип. 2 (51) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2017.— С. 42—51. — URL : <http://edu.lvivacademy.com/article/view/149610/148814>.

2. Проць Т. А. Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні: проблема узгодженості державних політик / Т. А. Проць // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. — Вип. 3 (60) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2019. — С. 143—160. — URL : <http://edu.lvivacademy.com/article/view/186759/189568>.

3. Проць Т. А. Моделювання професійної підготовки фахівців за спеціальністю 017 – Фізична культура і спорт: шляхи та способи урахування регіональних особливостей і потреб в умовах ступеневої освіти / Т. Проць, М. Фурса // Демократичне врядування. — 2019. — Вип. 24. — URL : <http://dv.lvivacademy.com/article/view/198738/199080>.

4. Prots T., Advancing sports and health-improving work in places of pre-trial detention and penitentiary institutions by developing the educational component / Prots T. // Public Administration and Law Review. — Issue 3. — 2020. — P. 24—32. — URL : <https://public.scnchub.com/palr/index.php/palr/article/view/39/39>.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Проць Т. А. Освітня складова реалізації державної цільової програми розвитку фізичної культури і спорту: регіональний аспект / Т. А. Проць // Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (6–7 квітня 2017 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України

В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2017. — С. 260—263.

6. Проць Т. А. Політико-правові аспекти забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури в умовах реформування місцевого самоврядування / Т. А. Проць // Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан проблеми та перспективи : зб. матер. 8-ї Всеукр. наук.-практ. конф. (20 жовтня 2017 р., м. Херсон) / за наук. ред. проф. Ю. М. Бардачова, І. П. Лопушинського, Р. М. Плюща. — Херсон : ХНТУ, 2017. — С. 111—115.

7. Проць Т. А. Розвиток освіти у сфері фізичної культури в умовах децентралізації / Т. А. Проць // Реформування публічного управління та адміністрування : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (27 жовтня 2017 р. м. Одеса).— Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. — С. 38.

8. Проць Т. А. Формування здоров'язбережувальних компетенцій як складова освіти у сфері фізичної культури / Т. А. Проць // Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (12 квітня 2018 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. — С. 316—319.

9. Проць Т. А. Проблема узгодженості положень державних політик щодо сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури / Т. А. Проць // Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (11 квітня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2019. — С. 319—322.

10. Проць Т. А. Освітня складова в забезпеченні розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань / Т. А. Проць // Розвиток публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (23 – 24 квітня 2020 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. — С. 284—290.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

11. Prots T., Normative and legal regulation of training and use of specialists in the field of physical education: regional aspect / O. Vasylyuk, T. Prots // Zarządzaie – Bezpieczenswo. Wybrane aspekty. Red. Nauk.: A. Piel, J. Pomiankiewicz, M. Poweska, O. Krasiwski, K. Krzyzak. — Nisko : Wzsza Szkola Bezpieczestwa i Ochrony im. Marszalka Jozefa Pilsudskigo w Warszawie. Widzial Zamiejscowy w Nisku, 2020. — P. 9—17. (Seria momogrsficzna № 5 (2020)).

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ	17
ВСТУП	22
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	31
1.1. Стан наукових досліджень державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури	31
1.2. Концептуальні засади державної політики та правові основи сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури	48
1.3. Методологія комплексного аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні на регіональному рівні	63
Висновки до розділу 1	72
Список використаних джерел до розділу 1	76
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ ДЕРЖАВНОГО СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ	89
2.1. Структурно-функціональний аналіз державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні	89
2.2. Сучасний стан і перспективи розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні	109
2.3. Освітня складова як визначальний фактор розвитку основних сфер фізичної культури	127
Висновки до розділу 2	140
Список використаних джерел до розділу 2	147
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ТА СПОСОБИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ: ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ	157

3.1. Активізація впливу процесів децентралізації та реформування місцевого самоврядування на розвиток освіти у сфері фізичної культури	157
3.2. Удосконалення підготовки та забезпечення результативності професійної діяльності фахівців у сфері фізичної культури шляхом урахування регіональних особливостей і потреб в умовах ступеневої освіти	169
3.3. Активізація ролі громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування в публічному управлінні сферою фізичної культури та формуванні здоров'язберезувальних компетентностей	184
Висновки до розділу 3	200
Список використаних джерел до розділу 3	205
ВИСНОВКИ	214
ДОДАТКИ	221

ВСТУП

Обґрунтування теми дослідження. Успішна реалізація мети Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року щодо формування у населення культури здорового способу життя, створення умов для розвитку сучасної і доступної спортивно-оздоровчої інфраструктури, збільшення кількості населення, яке регулярно займається руховою активністю, забезпечення підготовки, участі українських команд в іміджевих змаганнях, сприяння входженню України до числа кращих спортивних держав світу значною мірою залежить від розвитку освіти у сфері фізичної культури. Саме рівень розвитку освіти у сфері фізичної культури є важливим чинником формування здорового способу життя, гуманістичних цінностей, всебічного гармонійного розвитку людини, фізичної та духовної досконалості людини, патріотичних почуттів у громадян.

Державною цільовою соціальною програмою розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року набуття фізичною культурою провідної ролі у формуванні здорового способу життя та гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню фізичної та духовної досконалості людини, формування патріотичних почуттів у громадян передбачено шляхом поєднання зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громад, інститутів громадянського суспільства. Тому питання удосконалення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні набуває особливої актуальності. Дослідження управлінського впливу на забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні на регіональному рівні саме в аспекті сприяння, а не управління, регулювання чи адміністрування, обумовлене урахуванням у дослідницькій задачі сучасних тенденцій суспільного розвитку, завдяки яким зростає роль і активність недержавних суб'єктів. Якщо державне управління фізичною культурою і спортом чи освітою здійснюється центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізацію

державних політик у цих сферах за сприяння відповідно інших органів державної влади й органів місцевого самоврядування, то сучасний рівень цього управління, його власне «публічність» визначається мірою залученості до управління громадськості (інститутів громадянського суспільства). Крім того, важливою особливістю дослідницького завдання є увага до змісту комплексного забезпечення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні – взаємозв'язку різних суб'єктів управління (державного, самоврядного, громадянського) різними сферами (фізичної культури та спорту, освіти та науки) на різних рівнях (національному, регіональному, місцевому).

Різні аспекти державного управління у сфері фізичної культури та спорту в Україні висвітлені у працях Б. Авер'янова, О. Андрійка, В. Базенка, Є. Бородіна, В. Гузаря, М. Дутчака, В. Жукова, І. Залюбовської, Н. Калашник, В. Куделко, О. Кузьменка, С. Ліщука, Ю. Мічуди, М. Олійника, П. Петровського, О. Руденко, М. Студенікіної, зокрема питання оптимальної й ефективної структури публічного управління фізичною культурою та спортом, механізмів і теоретико-методологічних основ державного управління галуззю фізичної культури і спорту розглядали такі вчені, як: В. Гузарь, Ю. Довгенько, М. Дутчак, В. Жуков, В. Затилкін, В. Куделко, М. Олійник, В. Платонов, Ю. Шкретій та інші.

Теоретико-методологічні та структурно-функціональні, нормативно-правові й організаційні основи регулювання освітньої діяльності у сфері фізичної культури і спорту, систему управління розвитком сфери фізичної культури в Україні досліджували Е. Адамчук, О. Ажиппо, В. Андрущенко, В. Ареф'єв, А. Атрашенко, В. Бакуменко, Н. Белікова, М. Білозерова, А. Бикова, О. Богославець, Б. Богуш, Т. Бойченко, С. Вавренюк, О. Вацеба, В. Горащук, О. Галус, І. Гасюк, П. Джуринський, О. Дубогай, М. Дутчак, В. Жолдак, Є. Захаріна, М. Зубалій, Л. Іванова, О. Кириленко, В. Кобилінські, В. Кононович, В. Кремень, С. Крисюк, С. Криштанович, Т. Круцевич, А. Куц, В. Лукашук, В. Малиновський, О. Мозолєв, В. Мудрик, Н. Ничкало,

М. Олійник, О. Попрошаєв, Є. Приступа, Р. Раєвський, Ю. Рєпкіна, А. Сватєєв, С. Сінгаєвський, Л. Сущенко, О. Тимошенко, Б. Шиян, Н. Ярова та інші.

Напрацювання зазначених авторів доцільно проаналізувати й узагальнити та використати як теоретико-методологічне забезпечення дослідження державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні в умовах децентралізації влади та реформування системи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи Львівського регіонального інституту державного управління «Удосконалення механізмів місцевого економічного розвитку» (ДР № 0118U000328) комплексного наукового проекту Національної академії державного управління при Президентіві України «Державне управління та місцеве самоврядування», в якій автор як виконавець здійснила аналіз і узагальнення теоретичних засад та механізмів державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні.

Мета та завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є обґрунтування на основі теоретичних узагальнень і аналізу практики публічного управління шляхів і способів державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні на регіональному рівні.

Відповідно до мети дослідження, визначено такі *завдання*:

- узагальнити теоретичні основи державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні, зокрема щодо концептуальних засад державної політики, правових основ сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури, методології комплексного аналізу досліджуваного предмета;
- проаналізувати стан і тенденції державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні в частині визначення структурно-функціонального механізму державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні, стану та перспектив розвитку освіти

у сфері фізичної культури в Україні, освітньої складової як визначального фактора розвитку основних сфер фізичної культури;

– дослідити способи активізації впливу процесів децентралізації та реформування місцевого самоврядування на розвиток освіти у сфері фізичної культури;

– розробити пропозиції щодо удосконалення підготовки та забезпечення результативності професійної діяльності фахівців у сфері фізичної культури шляхом урахування регіональних особливостей і потреб в умовах ступеневої освіти;

– дослідити питання активізації ролі громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування в публічному управлінні сферою фізичної культури та формуванні здоров'язбережувальних компетенцій.

Об'єкт дослідження – процеси публічного управління розвитком освіти у сфері фізичної культури в Україні.

Предмет дослідження – обґрунтування шляхів і способів державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні на регіональному рівні.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною базою дослідження слугували фундаментальні положення теорій публічного та державного управління, основоположні законодавчі та нормативні акти України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених із питань публічного управління розвитком освіти та фізичної культури. У роботі було використано комплекс взаємопов'язаних загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, спрямованих на отримання об'єктивних і достовірних результатів.

У процесі опрацювання інформації з тематики дослідження використовувалися методи: аналізу й синтезу, індукції й дедукції, абстрагування й ідеалізації, конкретизації й узагальнення, класифікації та систематизації. Крім зазначених методів, при визначенні дослідницького завдання використано методи: структурно-функціонального та логічного аналізу, комплексного (системного, проблемного, причинно-наслідкового)

аналізу, трансполяції та моделювання. Комплекс зазначених методів було застосовано до аналізу управлінських дій щодо державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні та розроблення пропозиції щодо їх удосконалення. Системний метод і метод узагальнення застосовано для формулювання висновків проведеного дослідження. Інформаційно-логічне моделювання з використанням програмного забезпечення Microsoft Word було основою складання рисунків і таблиць, графічного представлення моделей відповідних процесів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні шляхів і способів державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні на регіональному рівні. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку концептуальних і прикладних положень, що вирізняються науковою новизною та мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

вперше:

– обґрунтовано доцільність введення в науковий обіг поняття «державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні» для позначення комплексної, системної діяльності центральних, регіональних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, розробленої та здійснюваної спільно з територіальною громадою та громадськими об'єднаннями фізкультурно-спортивної спрямованості, з метою розвитку галузі фізичної культури та спорту в регіоні (громаді) із урахуванням соціально-економічних, національно-культурних інтересів і потреб шляхом посилення освітньої складової при здійсненні діяльності суб'єктами сфери фізичної культури для задоволення потреб територіальної громади та громадян у збереженні здоров'я, підтриманні високого рівня працездатності, поліпшенні якості та рівня життя, задоволенні духовних, інтелектуальних, рухових потреб. Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні є реалізацією у фізкультурно-спортивних заходах і в навчально-виховному процесі на освітніх рівнях дошкільної, загальної

середньої, позашкільної, професійно-технічної, передвищої, вищої освіти та безперервного професійного навчання через комплекс заходів, засобів, механізмів, інструментів, форм і методів системи цілей і завдань державних політик, узгоджених із особливостями історичного, політичного, економічного, соціального, екологічного, гуманітарного розвитку регіону, шляхом координованих дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування й інститутів громадянського суспільства;

– запропоновано загальну модель забезпечення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури, яка є комплексом структурно-функціональних взаємодій державних органів загальної, міжгалузевої, галузевої (спеціальної) компетенції, органів місцевого самоврядування, громад та інститутів громадянського суспільства (фізкультурних спільнот, спортивних/фізкультурних організацій, експертних середовищ тощо) у процесах розроблення, реалізації й удосконалення державної політики щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури;

удосконалено:

– методика комплексного аналізу в частині його адаптації до предмета дослідження та розроблення загальної моделі комплексного аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні, в якій окреслено: предмет аналізу; узгодженість процесів розроблення та реалізації політик у сферах фізичної культури й освіти, управлінських і технологічних взаємодій відповідних суб'єктів публічного управління (органів державної влади центрального, регіонального та місцевого рівнів, органів місцевого самоврядування, громад та інститутів громадянського суспільства); узгодження національних, державних, регіональних, галузевих концепцій, програм, планів заходів тощо;

– методика моделювання професійної підготовки фахівців із фізичної культури і спорту в частині врахування в ній шляхів та способів реалізації регіональних особливостей і потреб, обумовлених конкретним комплексом

природно-кліматичних, соціально-економічних, історичних, культурних, демографічних факторів, властивих кожному регіону;

дістали подальшого розвитку:

– поглиблення змісту поняття «механізм державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні», який означає: комплекс управлінських заходів держави, розроблення і реалізація якого узгоджена з органами місцевого самоврядування, громадами й інститутами громадянського суспільства, спрямований на досягнення визначених цілей; сукупність політичних, економічних, правових, організаційних, мотиваційних методів, засобів, важелів управлінського впливу держави на розвиток освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що вони можуть бути використані органами державної влади та органами місцевого самоврядування як теоретичні обґрунтування та практичні дані для стратегічних і оперативних рішень у сферах освіти та фізичної культури і спорту. Основні положення та рекомендації дисертаційної роботи сприятимуть визначенню основних напрямків подальших досліджень проблем публічного управління у зазначених сферах. Вони можуть бути використані під час розробки та впровадження відповідних навчальних дисциплін програм підготовки фахівців 1 – 3 рівнів вищої освіти для зазначених сфер, під час підготовки планів і програм професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації.

Результати дисертації були використані під час розробки нормативно-правових, розпорядчих і методичних документів Львівським обласним відділенням комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України (Акт про впровадження від 23.09.2020 р.), Вищим навчальним комунальним закладом Львівської обласної ради «Львівська медична академія ім. Андрея Крупинського (Акт про впровадження від 16.09.2020 р.), Львівським регіональним інститутом державного управління Національної академії

державного управління при Президентові України (Акт про впровадження від 11.11.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Основні теоретичні положення та практичні розробки, які містять елементи наукової новизни і становлять цінність для розвитку науки державного управління, отримані автором самостійно. Ідеї та розробки, що належать співавторам, разом із якими були підготовлені наукові публікації, у дисертації не використовувались. У статті [3] дисертантом обґрунтовано необхідність удосконалення процесів моделювання професійної підготовки, розроблено модель урахування регіональних особливостей і потреб у системі професійної підготовки фахівців із фізичної культури та спорту в умовах ступеневої освіти, запропоновано професіограму бакалавра з фізичної культури і спорту. У статті [11] дисертантом проаналізовано нормативно-правове регулювання в Україні підготовки та використання на регіональному рівні фахівців у сфері фізичної культури в умовах реформування адміністративно-територіального устрою та децентралізації, обґрунтовано необхідність кращої координованості взаємодій між суб'єктами сфери освіти, сфери фізичної культури і спорту, органами державної влади й органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства для забезпечення не лише якості підготовки фахівців за спеціальністю «Фізична культура і спорт», але й через поліпшення організаційного, нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, інформаційного забезпечення для більш повної реалізації суспільної ролі фізичної культури в її основних сферах.

Апробація результатів дисертації. Матеріали та результати дослідження обговорювались на семінарах і засіданнях кафедри менеджменту Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Основні положення, висновки та практичні рекомендації дисертації апробовано на: науково-практичних конференціях за міжнародною участю «Проблеми розвитку публічного управління в Україні» (6 – 7 квітня 2017 р., м. Львів;

12 квітня 2018 р., м. Львів; 11 квітня 2019 р., м. Львів); 8-й Всеукраїнській науково-практичній конференції «Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан проблеми та перспективи» (20 жовтня 2017 р., м. Херсон); Всеукраїнській науково-практичній конференції за міжнародною участю «Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід» (27 жовтня 2017 р., м. Одеса); науково-практичній конференції за міжнародною участю «Розвиток публічного управління в Україні» (23 – 24 квітня 2020 р., м. Львів).

Публікації. Основні наукові результати дисертації висвітлено в 11 публікаціях, зокрема в 5 статтях, із яких: 3 надруковано в українських наукових фахових виданнях із державного управління з присвоєнням категорії «Б», які індексуються у міжнародній наукометричній базі Index Copernicus; 1 – у зарубіжному науковому періодичному виданні (ISSN 2674-5216), 1 – у зарубіжному науковому виданні (ISBN 978-83-940224-7-1) та у 6 тезах – у матеріалах наукових комунікативних заходів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації – 229 сторінок, із них 188 сторінок – основний текст. Список використаних джерел налічує 242 найменування на 32 сторінках. Робота містить 12 рисунків і 12 таблиць, 4 додатки на 9 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ У
СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ1.1. Стан наукових досліджень державного сприяння розвитку освіти у
сфері фізичної культури

У забезпеченні сталого розвитку економіки, громадянського суспільства та держави України щодо досягнення зростання рівня та якості життя населення, реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина важлива роль і місце відведені освіті та фізичній культурі.

У площині реалізації проголошених резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй № 70/1 від 25.09.2015 р. цілей сталого розвитку, адаптованих з урахуванням специфіки національного розвитку України [73; 93], питання державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні стосуються:

- забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці (ціль 3);
- забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для усіх (ціль 4);
- сталого розвитку міст і громад (ціль 11);
- зміцнення засобів здійснення й активізації роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку (ціль 17).

Іншими важливими теоретико-методологічними засадами дослідження державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні є врахування наукових положень, розроблених проф. П. Петровським, щодо: «гуманітарного ресурсу державного управління України» [56]; принципів модернізації державно-управлінської освіти в контексті імплементації в Україні європейських стандартів якості вищої

освіти [57]; теоретико-методологічних основ становлення успішного суб'єкта регіонального розвитку в Україні [58].

Різні аспекти державного управління у сфері фізичної культури та спорту в Україні висвітлені у працях Б. Авер'янова, О. Андрійка, В. Базенка, Є. Бородіна, В. Гузаря, М. Дутчака, В. Жукова, І. Залюбовської, Н. Калашник, В. Куделко, О. Кузьменка, С. Ліщука, Ю. Мічуди, М. Олійника, М. Студенікіної, зокрема питання оптимальної й ефективної структури публічного управління фізичною культурою та спортом, механізмів і теоретико-методологічних основ державного управління галуззю фізичної культури і спорту розглядали такі вчені, як: В. Гузарь, Ю. Довгенько, М. Дутчак, В. Жуков, В. Затилкін, В. Куделко, М. Олійник, В. Платонов, Ю. Шкретій та інші.

Теоретико-методологічні та структурно-функціональні, нормативно-правові й організаційні основи регулювання освітньої діяльності у сфері фізичної культури і спорту, систему управління розвитком сфери фізичної культури в Україні досліджували Е. Адамчук, О. Ажиппо, В. Андрущенко, В. Арєф'єв, А. Атрашенко, В. Бакуменко, Н. Белікова, М. Білозерова, А. Бикова, О. Богославець, Б. Богуш, Т. Бойченко, С. Вавренюк, О. Вацеба, В. Горащук, О. Галус, І. Гасюк, П. Джуринський, О. Дубогай, М. Дутчак, В. Жолдак, Є. Захаріна, М. Зубалій, Л. Іванова, О. Кириленко, В. Кобилінські, В. Кононович, В. Кремень, С. Крисюк, С. Криштанович, Т. Круцевич, А. Куц, В. Лукашук, В. Малиновський, О. Мозолєв, В. Мудрик, Н. Ничкало, М. Олійник, О. Попрошаєв, Є. Приступа, Р. Раєвський, Ю. Репкіна, А. Сват'єв, С. Сінгаєвський, Л. Сущенко, О. Тимошенко, Б. Шиян, Н. Ярова та інші.

Напрацювання зазначених авторів доцільно проаналізувати й узагальнити та використати як теоретико-методологічне забезпечення дослідження державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні в умовах децентралізації влади та реформування системи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Необхідність такого опрацювання доробку вчених, що досліджували

сукупність питань із окресленого предметного поля, обумовлена й тим, що ефективність державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури, зокрема й регіональному рівні, може бути досягнута шляхом узгодженої діяльності суб'єктів державної, самоврядної та громадянської влад щодо сприяння розвитку як сфери освіти, так і фізичної культури та спорту. Зазначений науковий доробок доцільно проаналізувати у площині структурно-функціональної взаємодії суб'єктів публічного управління щодо забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні.

Для дослідження теми державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури, передусім доцільно з'ясувати зміст і форми розвитку освіти у сучасному науковому дискурсі та в умовах інтеграції освіти України у світовий освітній простір.

Традиційно українські дослідники у визначенні цього поняття зважають на філософське трактування розвитку як: характеристику якісних змін, появу нових форм, інновацій і нововведень при збереженні системної якості [53, с. 814]; дії, зміни, внаслідок яких відбувається зростання, посилення, ускладнення будови чи, навіть, загального переродження, руху від простих до складних форм, від нижчих систем до вищих [52]. Саме тому М. Савельєва зауважує, що поняття «розвиток» сприймається в парадигмі раціоналістичної, діалектико-матеріалістичної методології за допомогою термінів «старе – нове», «просте – складне», «нижче – вище», «примітивне – досконале», «детерміноване – вільне», «стихійне – усвідомлене», «розумне – нерозумне» тощо [83, с. 35].

У дефініції «розвиток освіти» дослідники відзначають такі найістотніші ознаки, як:

– послідовні кількісні зміни свідомості та поведінки особистості як результат навчання та виховання, які характеризуються не кількісними, а якісними показниками, базуються на досвіді народу та на різних формах культури, на досягненні наук [9];

– вид економічної діяльності, що здійснюється в конкретних історичних, політичних, суспільних та соціальних умовах [89, с. 86];

– головне гасло та суть державного управління освітою, які залишаються малозрозумілими як у контекстах теоретичних педагогічних праць, так і в основних нормативно-правових документах, що пояснюється складністю освітнього процесу і відокремленням у ньому режимів розвитку та функціонування, і недостатнім використанням в аналізі освітнього розвитку досягнень розробки апарату цієї категорії у філософських науках. Це процес визначення та здійснення цілей освітньої політики відповідно до потреб та ідеалів суспільства, який характеризується якісною зміною компонентів системи освіти, появою нових організаційних форм, інновацій і нововведень, перетворенням їхніх внутрішніх і зовнішніх зв'язків, що забезпечує здатність системи освіти до успішного забезпечення потенціалу людського розвитку, нагромадження та розгортання нових можливостей суспільства [55, с. 264];

– процес визначення і досягнення цілей освітньої політики відповідно до потреб та ідеалів суспільства, який характеризується якісною зміною компонентів системи освіти, появою нових організаційних форм, інновацій та нововведень і перетворенням їхніх внутрішніх та зовнішніх зв'язків, що забезпечує здатність системи освіти до успішного забезпечення потенціалу людського розвитку, нагромадження і розгортання нових можливостей суспільства [100, с. 43].

У площині нашого дослідження дві останні дефініції доцільно доопрацювати для визначення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури.

Дослідження концептуальних положень державної політики в галузі фізичної культури і спорту здійснив І. Гасюк, який на основі компаративного підходу підготував змістовний аналіз державних програм розвитку фізичної культури і спорту в Україні та зробив висновок, що:

– з моменту набуття Україною статусу незалежної, суверенної держави було прийнято та різною мірою реалізовано низку державних програм, заходів щодо розвитку і поліпшення стану фізичної культури і спорту країни;

– спостерігається неухильна тенденція до погіршення стану галузі, а реалізація державної політики та здійснені заходи характеризуються низькою ефективністю і результативністю;

– державна політика, пріоритетні напрями щодо розвитку галузі змінювались залежно від соціально-економічних умов, що склалися. Більшість проголошених заходів так і залишилися лише виписаними на папері внаслідок низької виконавчої дисципліни, недостатності фінансових ресурсів, відсутності взаємної узгодженості в діях між державними та громадськими органами управління сферою фізичної культури в горизонтальній і вертикальній площинах владних взаємовідносин [10, с. 194, 195].

В. Лукашук на підставі проведеного аналізу державної політики в галузі фізичної культури підсумував, що вона в Україні є малоефективною, що, зокрема, зумовлено відсутністю цілісної концепції формування здорового способу життя, системності та взаємозв'язку зусиль різних структур і організацій, дещо застарілими заходами, розрахованими на іншу суспільно-економічну ситуацію [41, с. 130]. Тому державна політика повинна бути спрямована на «корінну зміну соціального статусу фізичної культури і спорту як однієї зі складових національної ідеї, що формує здоровий спосіб життя людей і престиж України. Держава повинна ставитися до розвитку фізичної культури і спорту як до соціально значущої діяльності, що забезпечує й безпеку країни та життєздатність її населення. Як носій суспільних інтересів, держава має сформувати загальнонаціональну модель фізкультурно-спортивного руху й актуалізувати прагнення громадян України до здорового способу та високої якості життя» [41, с. 129].

Сукупність коло питань, що стосуються комплексу механізмів державного управління фізичною культурою та спортом в Україні, дослідив І. Гасюк [10 – 20]. Ним досліджено та розкрито зміст організаційних,

функціональних і правових основ державного управління фізичною культурою і спортом; проаналізовано та розширено зміст окремих термінів категорійно-понятійного апарату, зокрема понять «система державного управління розвитком фізичної культури і спорту», «організаційна структура державного управління розвитком фізичної культури і спорту», «стратегія розвитку фізичної культури і спорту», «кадрова політика у сфері фізичної культури і спорту», «ефективність державного управління розвитком фізичної культури і спорту»; «державне стимулювання розвитку фізичної культури і спорту»; визначено та охарактеризовано принципи, функції, методи державного управління фізичною культурою та спортом; досліджено й деталізовано механізми інформаційно-ресурсного, фінансового, медичного, кадрового забезпечення функціонування сфери фізичної культури і спорту; з'ясовано сутність організації та функцій державного управління сферою фізичної культури і спорту у провідних країнах світу; розроблено та обґрунтовано модель організаційної структури державного управління фізичною культурою і спортом, процесуальну модель державного управління розвитком галузі, структурно-функціональну модель державного управління якістю розвитку фізичної культури та спорту, модель прогнозування стану розвитку галузі; розширено системне уявлення про сутність програмно-цільового підходу в державному управлінні розвитком галузі; розроблено й обґрунтовано критерії оцінки ефективності діяльності органів державної влади щодо розвитку фізичної культури і спорту; визначено напрями та завдання економіко-правового стимулювання розвитку фізичної культури і спорту в Україні, пріоритетні напрями вдосконалення системи державного управління фізичною культурою і спортом [14, с. 4].

Питанням теоретичного обґрунтування змісту механізмів державного управління у сфері фізичної культури на регіональному рівні та розробленню на цій основі науково-практичних рекомендацій органам державної влади й органам місцевого самоврядування щодо вдосконалення механізмів, які спрямовані на розвиток фізичної культури і спорту України, присвятила своє

дисертаційне дослідження І. Шевчук. Нею сформульовано та концептуально обґрунтовано методологічні основи формування державного управління у сфері фізичної культури і спорту на регіональному рівні, а саме:

- організаційні, функціональні, процесуально-цільові вимоги;
- принципи розподілу праці, ієрархічної впорядкованості, оптимального поєднання процесів централізації та децентралізації, єдності колегіальності й єдиноначалля, єдності розпорядництва та делегування повноважень, організаційної цілісності системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту в регіоні, адаптаційної спроможності системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту в регіоні;
- ендогенні (організаційні, функціональні, процесуальні, мотиваційні, комунікаційні, компетентнісні, лідерство керівника) та екзогенні (політичні, системні, соціальні, економічні, суб'єктивно-ціннісні) фактори впливу;
- політичні, економічні, інформаційні, внутрішньо-системні, організаційні загрози та ризики [96, с. 6].

І. Шевчук розробила й обґрунтувала процесуальну модель державного управління якістю діяльності сфери фізичної культури і спорту на регіональному рівні на засадах процесного та системного підходів, у якій провідним виступає перший процесний блок, що складається з низки алгоритмічних, комплексних управлінських дій, а саме:

- аналіз змісту потреб населення у сфері фізичної культури і спорту;
- стратегічне планування та проектування системи їх задоволення послугами відповідної якості;
- управління якістю ресурсного забезпечення;
- управління якістю кадрового забезпечення;
- управління якістю надання фізкультурно-спортивних послуг;
- управління якістю медичного забезпечення;
- моніторинг якості діяльності фізичної культури і спорту в регіоні;
- управління взаємодією з громадськістю із питань якості діяльності фізичної культури і спорту в регіоні;

– оцінка якості діяльності галузі й удосконалення системи якості фізичної культури і спорту.

Нею також удосконалено модель державного управління сферою фізичної культури і спорту на регіональному рівні шляхом внесення до неї блоку підвищення якості процесу, що складається з низки алгоритмічних, комплексних управлінських дій, серед яких: аналіз змісту потреб населення у сфері фізичної культури і спорту; стратегічне планування та проектування системи їх задоволення послугами відповідної якості; управління якістю ресурсного забезпечення; управління якістю кадрового забезпечення; управління якістю надання фізкультурно-спортивних послуг; управління якістю медичного забезпечення; моніторинг якості діяльності фізичної культури і спорту в регіоні; управління взаємодією з громадськістю із питань якості діяльності фізичної культури і спорту в регіоні; оцінка якості діяльності галузі й удосконалення системи якості фізичної культури і спорту [96, с. 7].

Аналіз зарубіжних практик державного сприяння розвитку фізичної культури і спорту, особливостей спортивного законодавства економічно розвинених країн світу й організаційного механізму такого управління здійснено С. Вавренюк. Дослідником з'ясовано, що в усіх провідних країнах світу значна увага приділяється розвитку та урегулюванню повсякденних питань діяльності в цій сфері та фізичному вихованню молоді, її оздоровленню. В усіх розглянутих нею державах управління фізичною культурою і спортом є пріоритетним і здійснюється, здебільшого, центральними державними виконавчими органами влади. Відмінність полягає лише в ступені децентралізації та фокусування певних повноважень із державного управління галуззю фізичної культури і спорту на рівні суб'єктів федерації або інших територіально-адміністративних одиниць. Правові акти за кордоном, насамперед, спрямовані на впорядкування діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту, їх відносин із державою, визначенні механізмів фінансового, кадрового й інших видів забезпечення, соціальних гарантій у цій галузі, а також

боротьбі з насильством у спорті, протидії вживанню заборонених речовин, питанням тендерної рівності.

З огляду на це, актуальним залишається питання розробки дієвої організаційної структури державного управління галуззю фізичної культури і спорту в Україні, національного спортивного законодавства, яке б ураховувало особливості, менталітет і духовну спадщину нашого народу, стан і перспективи розвитку цієї галузі й економічні, соціальні можливості держави [7, с. 6].

О. Мозолев зазначає, що впровадження управлінських технологій розвитку освіти у сфері фізичної культури і спорту у вітчизняну практику передбачає: аналіз нормативно-правової бази законодавства України щодо його відповідності європейським нормам; дослідження державної політики в освіті й у сфері фізичної культури і спорту; визначення змісту діяльності органів державної влади щодо розвитку освіти [46, с. 125].

У теоретико-методологічному аспекті особливої уваги заслуговує дослідження О. Мозолева «Основи державної політики розвитку освіти в сфері фізичної культури і спорту в Польщі», в якому він здійснив аналіз змісту основ державної політики розвитку освіти у сфері фізичної культури і спорту в Польщі, розкрив стратегічну мету та пріоритетні напрями державної політики розвитку освіти у сфері фізичної культури і спорту в Польщі. Зважаючи на праці таких дослідників польського досвіду управління розвитком освіти, як А. Василюк, Я. Гречка, Л. Гриневич, М. Даценко, О. Карпенко, та проблем навчання фізичному вихованню в закладах освіти Польщі, – як С. Вавренюк, В. Пасічник, Л. Сергієнко, В. Лишевська, А. Мандюк, Б. Мицман, згаданий вище вчений у своєму дослідженні розвиток освіти у сфері фізичної культури і спорту в Польщі розглядає із позицій системного підходу як соціально-виховну систему розвитку особистості, що має свою структуру й механізми управління [43, с. 46].

О. Мозолев зазначає, що найбільш важливим документом для розвитку сфери фізичної культури і спорту є Закон «Про фізичну культуру» від 18.01.1996 р. [104], у якому: визначено мету фізичної культури та шляхи її

впровадження в суспільне життя поляків; надано визначення ключових понять фізичної культури і спорту; встановлено завдання державних і місцевих органів влади з розвитку фізичної культури, фізичного виховання, спорту, рекреації та реабілітації, підготовки фахівців фізичної культури; визначено вимоги, що стосуються дотримання заходів безпеки під час проведення заходів із фізичної культури.

О. Мозолев, зважаючи на дослідження польських науковців [66, 67, 69], зазначає, одним із пріоритетних напрямків державної політики розвитку освіти в сфері фізичної культури і спорту в Польщі є переосмислення ролі та місця держави, місцевого самоврядування, громадських організацій і установ у розвитку та підвищенні ефективності діяльності у сфері фізичної культури і спорту, оскільки рівень розвитку сфери фізичної культури і спорту перебуває у прямій залежності від організаційної роботи управлінського апарату, який своєю діяльністю забезпечує розвиток фізичної культури і спорту завдяки: взаємодії та чіткому розмежуванню повноважень державних органів влади; впровадженню державної політики розбудови сфери фізичної культури і спорту; визначенню місця та ролі громадських організацій у цих процесах [43, с. 48, 49]. Тому на сьогодні у сфері фізичної культури і спорту в Польщі здійснюється перегляд стандартів навчання та приведення їх до загальноєвропейських і світових вимог, приєднання до низки міжнародних документів і участь у міжнародних програмах із розвитку сфери фізичної культури і спорту [43, с. 49].

О. Мозолев обґрунтовує висновок, що розвитку освіти у сфері фізичної культури і спорту в Польщі сприяє зрозуміла державна політика з чітко визначеними пріоритетами, яка здійснюється завдяки удосконаленню інформаційного, кадрового, наукового, нормативно-правового, фінансового, медичного та матеріально-технічного забезпечення, що своєю чергою виявляється у показниках стану розвитку системи загалом, а саме в рівні: здоров'я та фізичного розвитку різних верств населення; досягнень спортсменів в окремих видах спорту; забезпеченості кваліфікованими кадрами,

спортивними спорудами та майном [43, с. 49]. Він також наголошує на тому, що для «національної системи освіти велике значення має досвід країн, що пройшли шляхом європейської інтеграції раніше України та мають певний досвід упровадження управлінських технологій» [45, с. 25], а тому розробка моделі упровадження управлінських технологій розвитку освіти у сфері фізичної культури і спорту у вітчизняну практику передбачає процес імплементації передового досвіду країн ЄС на державному, регіональному, місцевому рівні та на рівні окремого закладу освіти [45, с. 26].

Упродовж останніх років спостерігається зростання уваги вітчизняних науковців до проблеми кадрового забезпечення сфери фізичної культури та спорту, вирішення якої є одним із головних завдань органів публічного управління цією сферою [49, с. 52–55]. Різні аспекти цієї проблематики досліджували такі вітчизняні вчені, як: М. Дутчак, І. Гасюк, О. Горбенко, М. Приймак, Т. Курчаба, А. Конох, С. Криштанович, С. Моїсеєва, Л. Сущенко, О. Тимошенко. Серед дослідників питань державної кадрової політики України у сфері фізичної культури та спорту, зокрема удосконалення системи підготовки кадрів для цієї сфери, доцільно відзначити С. Моїсеєву, яка на основі проведеного аналізу сформулювала робочий перелік напрямів і способів подолання виявлених проблем, що надає можливість підвищення ефективності державної кадрової політики [48, с. 243 – 251].

Значний внесок у розвиток організації та управління у сфері фізичної культури і спорту (як науки та навчальної дисципліни) зробили представники управлінської школи України: М. Бунчук, М. Жмарьов, П. Савицький, М. Бака та інших. Так, А. Ціпов'яз і В. Бондаренко з'ясували, що цей освітній і науковий напрям почав формуватися у 30-ті рр. ХХ ст., а до навчальних планів закладів вищої освіти був внесений наприкінці 40-х рр. ХХ ст., але і на сьогодні потребує особливої уваги [94, с. 5].

Питання поєднання загальної та спеціальної фізичної підготовки, використання в навчальному процесі спеціальної фізичної підготовки елементів високих спортивних технологій і методик, методології та спортивної педагогіки

підготовки фахівців для кримінально-виконавчої системи досліджували: В. Бойко, М. Булатова, Л. Волков, А. Головач, В. Дахновский, Т. Іщенко, А. Лапутин, С. Лещенко, Ф. Могильний, М. Носко, В. Платонов, Ю. Похолоенчук, Н. Разумейко, О. Сухомлинська, Б. Шиян та інші.

На основі аналізу вимог до кадрів сфери фізичної культури та спорту в Україні С. Моїсеєва сформулювала основні проблеми, які можуть бути вирішені завдяки розробці та впровадженню в Україні державної кадрової політики у сфері фізичної культури та спорту. Серед проблем, які є актуальними на сьогодні, вона відзначає такі [48, с. 249, 250]:

- незбалансованість обсягів підготовки фахівців реальним потребам цієї сфери;
- несвоєчасність підвищення кваліфікації вже існуючого кадрового складу, майже відсутня система підвищення кваліфікації;
- відсутність скоординованого та налагодженого державного механізму, в якому б своєчасно відслідковувалась би економічна доцільність підготовки фахівців тих чи інших спеціальностей, ліквідувались би навчальні програми підготовки за «неперспективними» спеціальностями та переорієнтовувались на ті, що мають попит на ринку;
- недостатність використання в системі підготовки кадрів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, проведення масового навчання фахівців у різних регіонах України;
- недостатність залучення до сфери фізичної культури і спорту молодих підготовлених кадрів, а також створення умов для їх подальшого професійного зростання;
- недостатність і вплив досвідчених, висококваліфікованих, професійно компетентних кадрів за кордон або в інші сфери діяльності, де праця фахівця більш високооплачувана, або створені умови кар'єрного зростання та матеріального добробуту;
- проблемність забезпечення сільської місцевості працівниками сфери фізичної культури і спорту.

Питання стратегії підвищення якості вищої фізкультурної освіти в сучасних умовах глобалізації системи вищої освіти, коли діє тенденція до самоорганізації за мережовим принципом і функціонування як транснаціональних систем виробництва освітніх послуг, дослідив Р. Карпюк [26, с. 21 – 24]. На основі аналізу досвіду вищої школи та узагальнення низки досліджень вітчизняних і зарубіжних учених і практиків вищої фізкультурної освіти Р. Карпюк сформулював такі положення, що характеризують стан вищої фізкультурної освіти:

– розробка програми реформування сфери вищої фізкультурної освіти здійснюється у відриві від соціально-економічних, демографічних і політичних тенденцій, не пов'язується із загальним напрямом реформ у соціальній сфері, тому не досягає своїх цілей;

– відсутність адекватного інституціонального середовища, яке спрямоване на трансформацію системи управління вищою фізкультурною освітою та її організаційно-економічного механізму, не лише стримує, але й перешкоджає розвитку змісту вищої фізкультурної освіти, підвищенню її якості;

– недостатнє урахування чинника регіоналізації систем вищої фізкультурної освіти, прагнення до одноманітності є серйозними причинами низької ефективності освітньої політики, що проводиться [26, с. 22].

Р. Карпюк також обґрунтовує тезу, що якість освіти прирівнюється до якості освітнього процесу й визначається якістю освітньої діяльності закладу вищої освіти та його ресурсів, що забезпечують успішність і високий освітній результат. Для реалізації стратегії підвищення якості вищої фізкультурної освіти потрібно побудувати логічно обґрунтовану систему експертно-аналітичних моделей, які дають змогу врахувати вимоги суб'єктів. Моделі повинні визначати найбільш доцільний сценарій розвитку закладу вищої освіти, реалізуючи принцип постійного підвищення якості вищої освіти [26, с. 24].

Доцільно опрацювати та використати теоретичні, методологічні та методичні напрацювання С. Криштанович щодо: визначення проблем і

перспектив [32]; ролі компетентнісного підходу [33]; системи [34] наукових підходів [36] і форм організації навчання [35] для формування професійної компетентності менеджерів фізичної культури та спорту у вищій школі. Дослідниця визначила процесуальність системи формування ключових компетентностей майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту, в якій: на першому етапі окреслюється потреба в підготовці менеджерів із фізичної культури і спорту, які відповідно до кон'юнктури ринку, повинні бути здатними забезпечити виконання визначених перед ними завдань; на другому етапі підготовки менеджерів із фізичної культури і спорту визначаються навчальні цілі, методи і форми; на третьому етапі підготовка спортивних менеджерів має бути спрямована на застосування практик у своїй діяльності [34, с. 124]. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців із фізичної культури та спорту, з огляду на тенденції розвитку галузі, має забезпечити: наявність професійних знань, умінь та навичок, готовність до здійснення майбутньої професійної діяльності; комунікативність, толерантність, здатність до конструктивного спілкування; готовність до співробітництва, розвинене творче мислення, уміння самостійно приймати рішення; економічна ерудованість, прагнення до професійного розвитку, акмеологічна спрямованість особистості тощо [34, с. 123].

Для розвитку освіти у сфері фізичної культури особливого значення набуває необхідність набуття фахівцями із фізичної культури та спорту вмінь і навичок (здатностей і спроможностей) до формування здоров'язбережувальних компетенцій у суб'єктів у процесах фізичного виховання різних груп населення. Саме останнім часом значна увага дослідників зосереджена на питаннях формування здоров'язбережувальних компетенцій як пріоритетного фактора забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури. У дослідженні проблеми формування здоров'язбережувальних компетенцій у системі освіти у сфері фізичної культури методологічним підґрунтям можуть слугувати наукові праці зарубіжних і вітчизняних вчених, зокрема таких, як: А. Бедворс, Д. Бедворс, В. Дубровський, Д. Ендрюс, К. Ободинський,

Д. Натбім, Р. Пірсіг, Р. Шнейдер, К. Тоунз; М. Амосов, Г. Апанасенко, О. Балакірєва, Т. Бойченко, Н. Бібік, Е. Булич, Н. Василенко, Г. Васянович, О. Ващенко, Л. Волкова, М. Гончаренко, Ю. Галустьян, В. Горащук, О. Дубогай, І. Мурашов, В. Оржехівська, В. Пономаренко, Є. Приступа, Л. Сущенко, О. Шиян, І. Шульга, О. Яременко.

Під здоров'язбережувальною компетентністю розуміється здатність індивіда застосовувати знання, уміння, комунікативні здібності, навички автономності та відповідальності у сфері фізкультури і масового спорту, «в умовах конкретної життєвої або навчальної ситуації на користь збереження, зміцнення і формування здоров'я» [101].

На думку Т. Бойченко, «здоров'язбережувальна компетентність є ключовою для усіх ланок валеологічної освіти за всіма критеріальними характеристиками. Формування і розвиток здоров'язбережувальної компетентності суб'єктів навчально-виховного процесу – учня, студента, педагога, керівника освітнім закладом є неперервним процесом упродовж усього життя та професійної діяльності через складність здоров'я як феноменального явища і багатофакторність впливу на формування здорового способу життя. Стандарти всіх ланок освіти, у тому числі й післядипломної для педагогів, методистів, керівних кадрів освіти, мають включати галузі, розділи, модулі здоров'язбережувального характеру» [4, с. 88].

У цій площині система освіти у сфері фізичної культури повинна досягти якісно нового рівня змісту фізичного виховання дітей, учнівської, студентської молоді та дорослого населення в Україні, спроможного протистояти сучасним негативним тенденціям: значного зниження активності; сповільнення та дисгармонізації фізичного та психічного розвитку; стрімкого погіршення здоров'я громадян.

О. Мозолєв навіть стратегічну мету розвитку освіти у сфері фізичної культури і спорту в Україні визначає у площині здоров'язбережувальної компетентності як: формування свідомого ставлення щодо збереження та покращення фізичного здоров'я різних верств населення; комплексний підхід

до формування розумових і фізичних здібностей особистості; ведення активного стилю життя; удосконалення фізичних, психологічних і емоційно-вольових якостей людини; підготовки молоді до професійної діяльності на принципах індивідуального підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання відповідних засобів і форм фізичного виховання, безперервності цього процесу упродовж усього життя [47, с. 125 – 126].

Отже, огляд стану наукових досліджень державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури дав змогу: з'ясувати, що в галузі знань «Публічне управління та адміністрування» достатньо ґрунтовно вивчені питання теоретико-методологічних основ, системи та механізмів, оптимальної й ефективної структури публічного управління сферою фізичної культури та регулювання освітньої діяльності у цій сфері; встановити, що питання державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні є недостатньо дослідженими; конкретизувати предмет дослідження та визначити послідовність дослідження; зробити теоретичні узагальнення щодо наявних наукових напрацювань, які доцільно використати як методологічне та методичне забезпечення дослідження державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні в умовах децентралізації влади та реформування системи місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні.

Теоретичні узагальнення цих напрацювань доцільно використати як методологічне та методичне забезпечення дослідження державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні, зокрема у площині визначення концептуальних засад державної політики, правових основ сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури та напрацювання методологічних засобів дослідження державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні на регіональному рівні. Водночас, аналіз наявних наукових джерел щодо теоретичних засад, організаційних, нормативно-правових, ресурсних механізмів державного сприяння розвитку в Україні фізичної культури та спорту, підготовки кадрів для цієї сфери свідчить,

що питання державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні розглядаються епізодично, без застосування комплексного підходу, що призводить до відсутності науково обґрунтованих висновків, рекомендацій та пропозицій, які б сприяли якісному вирішенню завдань щодо розвитку галузі.

Загалом, унаслідок аналізу наукових праць, які стосуються чи дотичні до державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні, з'ясовано, що процес дослідження зазначеної теми доцільно реалізувати у такій послідовності:

- на основі аналізу наукових досліджень, існуючих нормативно-правових документів окреслити концептуальні засади державної політики, правові основи сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури та визначити методологію комплексного аналізу досліджуваного предмета;

- визначити структурно-функціональний механізм державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні та на цій основі сформулювати теоретичну модель досліджуваного явища;

- за параметрами сформованої теоретичної моделі здійснити аналіз існуючої практики державного сприяння розвитку освіти в сфері фізичної культури на регіональному рівні, визначити сучасний стан і перспективи розвитку освіти у сфері фізичної культури, дослідити роль освітньої складової як визначального фактора розвитку основних сфер фізичної культури;

- на цій основі розробити комплекс заходів щодо удосконалення сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні.

Для визначення шляхів вирішення проблеми удосконалення державного сприяння розвитку освіти в сфері фізичної культури в Україні на регіональному рівні доцільно проаналізувати:

- діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо розвитку фізичної культури і спорту;

- роль громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування в забезпеченні розвитку сфери фізичної культури і спорту, зокрема її кадрового забезпечення;

– якість освітньо-професійних програм (систем освітніх компонентів, перелік навчальних дисциплін, їх обсяг і логічна послідовність їх вивчення, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти), якість вищої освіти (рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти), якість освітньої діяльності (рівень організації освітнього процесу у вищому закладі освіти, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань) за спеціальністю 017 – «Фізична культура і спорт» щодо відповідності потребам розвитку фізичної культури і спорту, зокрема на регіональному рівні;

– проблеми кадрового, матеріально-технічного, навчально-методичного й інформаційного забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти з підготовки фахівців зі спеціальності «Фізична культура і спорт»;

– існуючу практику нормативно-правового, організаційно-інституційного та фінансового сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури та масового спорту на регіональному рівні.

Виявлення проблемних явищ, з'ясування їх причин дасть змогу обґрунтувати шляхи їх подолання через впровадження ефективних методів, засобів, форм, технологій державного сприяння, які мали б ґрунтуватися на адаптованій до сучасних реалій нормативно-правовій базі та були б здатні вирішувати освітньо-просвітницькі проблеми, пов'язані із функціонуванням і розвитком освіти у сфері фізичної культури.

1.2. Концептуальні засади державної політики та правові основи сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури

Напрацюванню пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні має передувати, зокрема, аналіз нормативно-правового

забезпечення зазначених процесів. Необхідно проаналізувати наявні нормативно-правові засади державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури, зокрема на регіональному рівні. Відповідно, існує потреба з'ясування: нормативно-правового контексту; змісту та форм державного сприяння розвитку освіти; його специфіки у площині освіти щодо фізичної культури; особливостей його реалізації на регіональному рівні в умовах децентралізації та реформування державного управління, місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Концептуальні засади державної політики сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури є поєднанням засад державних політик у сферах освіти та фізичної культури і спорту. Нормативно-правові засади державного сприяння розвитку освіти в сфері фізичної культури є визначальною складовою державної політики у:

– галузі освіти, де політика становит «сукупність законів і правил управління діяльністю освітніх систем: набір норм, урядових концепцій, стратегій та дійсні процеси розвитку освітніх систем і установ, та механізми управління, за допомогою яких можна вплинути на ці процеси ... на взаємозалежних ієрархічних рівнях: глобальному, наднаціональному; національному, регіональному, місцевому, навчального закладу» [75]);

– сфері фізичної культури і спорту, де політика постає як «цілеспрямована стратегія держави (комплекс цілей і заходів щодо їх досягнення), спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових і інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості» [5]).

Нормативно-правові засади державного сприяння розвитку освіти в сфері фізичної культури містяться у: стратегічних документах (рис. 1.1); законодавчих актах (рис. 1.2); ратифікованих міжнародних і міждержавних договорах; указах і розпорядженнях Президента; постановах ВР України та КМ України; наказах відповідних ЦОВВ; наказах і розпорядженнях регіональних органів виконавчої влади, прийнятих у межах їх компетенції.

Стратегічні документи	Засади щодо державного сприяння розвитку освіти в сфері фізичної культури, зокрема на регіональному рівні			
	Стратегічне завдання	Пріоритетні напрями	Принципи реалізації	Шляхи реформування
Державна національна програма «Освіта» [22]	формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я	забезпечення відповідних умов для навчання і виховання фізично та психічно здорової особи; запобігання пияцтву, наркоманії тощо	децентралізація та регіоналізація управління СФКіС; докорінні зміни в підготовці і перепідготовці кадрів	утвердження пріоритетів ЗСЖ людини; забезпечення повноцінного фіз. розвитку дітей, зміцнення їх здоров'я
Національна доктрина розвитку освіти [50]	в усіх ланках системи освіти шляхом використання засобів фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчої роботи закладаються основи для забезпечення і розвитку фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я кожного члена суспільства	комплексний підхід до гармонійного формування всіх складових здоров'я; удосконалення фіз. та псих. підготовки до активного життя і проф. діяльності на принципах, що забезпечують оздоровчу спрямованість та індивідуальність підходів; використання різноманітних форм рухової активності; пріоритет державного фінансування освіти	відкритість і демократичність системи навчання та виховання; рівний доступ до здобуття якісної освіти; взаємозв'язок освіти і науки, теорії та практики; ДУ з урахуванням громадської думки; зміна функцій, структури і стилю центр. та регіон. управління освітою	стимулювання здорового способу життя; розвиток дитячого та юнацького спорту; на забезпечення якості освіти спрямовуються матеріальні, фінансові, кадрові та наукові ресурси суспільства; модернізація управління освітою
Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [51]	побудова ефективної системи забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її інд. здібностями, потребами на основі навчання упродовж життя; формування зрілої особистості	оновлення освітнього законодавства; удосконалення структури системи освіти; модернізація змісту освіти та управління нею; забезпечення національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді; посилення кадрового потенціалу системи	розвиток взаємодії органів управління освітою й органів громадського самоврядування навчальних закладів, забезпечення об'єктивного оцінювання якості освіти	оновлення цілей і змісту освіти на основі компетентнісного підходу; забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку дитини
Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [84]	формування у населення культури ЗСЖ, створення умов для розвитку сучасної і доступної спортивно-оздоровчої інфраструктури, збільшення кількості населення, яке регулярно займається руховою активністю, забезпечення участі нац. збірної команди в іміджевих змаганнях	– фізично активна нація; – спорт вищих досягнень; – спортивна інфраструктура; – цифрова трансформація сфери фізичної культури і спорту; – кадрове забезпечення сфери фізичної культури і спорту	створення умов для максимальної реалізації здібностей талановитих спортсменів, забезпечення рівних прав і можливостей до занять фізичною культурою і спортом усіх категорій населення України, стимулювання створення спортивної інфраструктури, сприяння участі українських спортсменів у міжнародних змаганнях, підвищення авторитету держави у світовому спортивному русі, удосконалення державної політики у сфері фізичної культури і спорту, а також сприяння популяризації та поширенню здорового способу життя, організації змістовного дозвілля	
Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року [30]	відведення ФКіС провідної ролі як важливого фактора ЗСЖ, профілактики захворювань, формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку, сприяння досягненню фіз. і духовної досконалості людини	приведення у відповідність з європейськими вимогами і стандартами; поєднання зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства для проведення реформи у сфері фізичної культури і спорту	визначення європейської моделі як основи реформування та побудови взаємовідносин між ОБВ, ОМСВ, ІГС, підвищення рівня публічності та прозорості діяльності, автономності спортивних федерацій, удосконалення національного законодавства	відведення провідної ролі фізичній культурі; забезпечення фізвиховання і спорту в навч. закладах усіх типів, за місцем роботи, проживання і в місцях мас. відпочинку населення, ЗСУ та інших військових формуваннях; підтримка всіх видів спорту тощо;
Стратегія реформування ДУ України на 2016–2020 рр. [84]	вдосконалення системи державного управління і підвищення рівня конкурентоспроможності країни	формування і координація держ. політики; модернізація держ. служби та управління; забезпечення підзвітності органів ДУ тощо	«Принципи державного управління» - європейські стандарти належного адміністрування (SIGMA)	визначення політичного лідера; посилення спроможності держ. органів; оцінка державного управління
Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [31]	визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного МСВ та ТОВ для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища	верховенства права; відкритості, прозорості, громадської участі; повсюдності МСВ; субсидіарності; доступності публічних послуг; підзвітності, підконтрольності органів і посадових осіб МСВ громаді; підконтрольності органів МСВ органам виконавчої влади у питаннях дотримання Конституції та законів України; правової, організаційної та фінансової спроможності МСВ; державної підтримки МСВ; партнерства між державою та МСВ; сталого розвитку територій		досягнення оптимального розподілу повноважень між органами МСВ та ОБВ; визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності ОМСВ та ОБВ; створення умов для виконання повноважень

Рис. 1.1. Концептуальні та стратегічні засади державного сприяння розвитку освіти в сфері фізичної культури (розроблено автором)

Засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності Закон України «Про освіту» [69] стверджує: людиноцентризм;

Закони документи	Засади щодо державного сприяння розвитку освіти в сфері фізичної культури, зокрема на регіональному рівні			
	Стратегічне завдання	Пріоритетні напрями	Принципи реалізації	Шляхи реформування
Закон України «Про освіту» [69]	всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей ...	дошкільна освіта і виховання – забезпечення фізичного, психічного здоров'я дітей; загальна середня освіта забезпечує всебічний розвиток дитини як особистості, ... її фізичне вдосконалення	доступність; рівність умов кожної людини; гуманізму, демократії, національної свідомості, взаємоповаги; поєднання держ. управління і гром. самоврядування	постійно дбати про фіз. здоров'я, псих. стан дітей, створювати належні умови для розвитку їх природних здібностей; державне фінансування освіти в розмірі не меншому 10% національного доходу
Закон України «Про дошкільну освіту» [64]	забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб	держава піклується про збереження та зміцнення здоров'я, психологічний і фізичний розвиток дітей дошкільний вік - базовий етап фізичного, психологічного та соціального становлення особистості дитини	поєднання сімейного та суспільного виховання, досягнень вітчизняної науки, надбань світового педагогічного досвіду; єдність розвитку, виховання, навчання і оздоровлення дітей	сприяння збереженню та зміцненню здоров'я, розумовому, психологічному і фізичному розвитку дітей; задоволення потреби громадян відповідної території в здобутті дошкільної освіти; соціальний захист, охорона життя, здоров'я та захист прав
Закон України «Про загальну середню освіту» [65]	інтелектуальний, соціальний і фізичний розвиток особистості, що є основою для подальшої освіти і трудової діяльності	виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування ... здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів (вихованців)	всебічного розвитку; науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, єдності навчання і виховання; гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги	удосконалення та додержання Держ. стандарту ЗСО; удосконалення управління ЗСО; наук.-метод. забезпечення системи; покращення фінансування та мат.-тех. бази; посилення відповідальності; розвиток міжнародного співробітництва
Закон України «Про позашкільну освіту» [70]	забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації та інтелектуальний, духовний, фізичний розвиток	визначення основних напрямів, змісту і форм навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах	забезпечення прав громадян на здобуття позашкільної освіти; створення умов для благодійної діяльності суб'єктів	визначення основних засад державної політики та створення нормативно-правової бази для подальшого розвитку позашкільної освіти
Закон України «Про проф.-технічну освіту» [71]	Фізична підготовка проводиться у спеціальних приміщеннях, спортивних залах, на спортивних майданчиках, стадіонах у формі уроку фізичного виховання та в позаурочний час у спортивних секціях; безоплатне користування навчально-виробничою, культурно-спортивною, побутовою, оздоровчою базами навчального закладу			
Закон України «Про вищу освіту» України [63]	підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у каліф. фахівцях	утвердження в учасників освітнього процесу здорового способу життя; визначення збалансованої структури та обсягу підготовки фахівців з вищою освітою з урахуванням потреб особи, інтересів держави, територіальних громад і роботодавців	державна підтримка підготовки фахівців з ВО для пріоритетних галузей; гармонійна взаємодія національних систем освіти, науки, бізнесу та держави; поєднання освіти з наукою та виробництвом	правові, організаційні, фінансові засоби: збереження, розвитку системи ВО та підвищення якості ВО; державної підтримки діяльності ВНЗ; сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері ВО; розвитку автономії ВНЗ та академічної свободи

Рис. 1.2. Загальні засади законів України щодо державного сприяння розвитку освіти в сфері фізичної культури (розроблено автором)

верховенство права; забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності; забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, зокрема за ознакою інвалідності; розвиток інклюзивного освітнього середовища, зокрема у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами; забезпечення універсального дизайну та розумного пристосування; науковий характер освіти; різноманітність освіти; цілісність і наступність системи освіти; прозорість і публічність прийняття та виконання управлінських рішень; відповідальність і підзвітність органів управління освітою та закладів освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності перед суспільством; інституційне відокремлення функцій контролю (нагляду) та функцій забезпечення діяльності закладів освіти; інтеграція з ринком праці; нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями; свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності; академічна доброчесність; академічна свобода; фінансова, академічна, кадрова та організаційна автономія закладів освіти у межах, визначених законом; гуманізм; демократизм; єдність навчання, виховання та розвитку; виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей народу України, його історико-культурного надбання і традицій; формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення; формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психологічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками; формування громадянської культури та культури демократії; формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля; невтручання політичних партій в освітній процес; невтручання релігійних організацій в освітній процес; різнобічність і збалансованість інформації щодо політичних, світоглядних і релігійних питань; державно-громадське управління; державно-громадське партнерство; державно-приватне партнерство; сприяння навчанню впродовж життя; інтеграція у міжнародний

освітній та науковий простір; нетерпимість до проявів корупції та хабарництва; доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою.

Засадами державної політики у сфері фізичної культури і спорту Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [72] визначає: визнання фізичної культури і спорту як пріоритетного напрямку гуманітарної політики держави; визнання фізичної культури як важливого чинника всебічного розвитку особистості та формування здорового способу життя; визнання спорту як важливого чинника досягнення фізичної та духовної досконалості людини, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного міжнародного іміджу держави; забезпечення гуманістичної спрямованості та пріоритету загальнолюдських цінностей, справедливості, взаємної поваги та гендерної рівності; гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту; забезпечення безпеки життя та здоров'я осіб, які займаються фізичною культурою і спортом, учасників і глядачів спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходів; сприяння безперервності та послідовності занять фізичною культурою і спортом громадян різних вікових груп; утвердження етичних і моральних цінностей фізичної культури та спорту; створення умов для соціального та правового захисту громадян у сфері фізичної культури і спорту; забезпечення підтримки громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості; забезпечення різноманітності, високої якості та доступності фізкультурно-спортивних послуг для громадян; забезпечення умов для підтримки напрямів фізичної культури і спорту; забезпечення доступу осіб з інвалідністю до спортивних споруд; заохочення благодійної діяльності у сфері фізичної культури і спорту; орієнтування на сучасні міжнародні стандарти у сфері фізичної культури і спорту, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом у цій сфері.

Окреслення концептуальних засад державної політики у сфері фізичної культури у площині дослідження питання державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні на регіональному доцільно

здійснити, передусім, шляхом визначення освітньої складової в реалізації Державної цільової програми розвитку фізичної культури і спорту [23] Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [87], Стратегії сталого розвитку України до 2030 року [85] та з'ясування питання узгодженості державних політик щодо забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури.

Забезпечення належного державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури шляхом узгодженості змісту й організаційної взаємодії як «комплексного взаємозв'язку елементів соціальної системи та її організаційної структури управління при взаємоузгоджених відносинах із зовнішнім середовищем» [55, с. 426] насамперед стосується політик – освітньої, у сфері фізичної культури і спорту, регіонального розвитку, кадрової. Узгодженість цих політик із необхідністю повинна реалізуватись у Стратегії розвитку фізичної культури і спорту.

Дослідження шляхів удосконалення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні набуває великого значення. Водночас, аналіз наявних наукових джерел щодо теоретичних засад, організаційних, нормативно-правових, ресурсних механізмів державного сприяння розвитку в Україні фізичної культури та спорту, підготовки кадрів для цієї сфери свідчить, що питання державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні розглядаються епізодично, без застосування комплексного підходу, що призводить до відсутності науково обґрунтованих висновків, рекомендацій і пропозицій, які б сприяли якісному вирішенню завдань щодо розвитку галузі.

Тому, на основі узагальнень теоретичних і прикладних наукових напрацювань, доречно здійснити комплексне дослідження проблеми розвитку освіти у сфері фізичної культури як процесу, що базується на поєднанні «зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства для проведення реформи у сфері

фізичної культури і спорту з метою приведення її у відповідність з європейськими вимогами і стандартами» [30].

Реалізація конституційного права громадянина на підвищення особистої фізичної культури, завдань Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури може бути забезпечене через удосконалення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні шляхом посилення впливу на:

- координованість взаємодії між суб'єктами фізичної культури та спорту, між органами державної влади й органами місцевого самоврядування;
- забезпечення якості вищої освіти за спеціальністю 017 – «Фізична культура і спорт»;
- формування сталих традицій і мотивацій щодо фізичного виховання та масового спорту, унеможливлення асоціальної поведінки у суспільстві;
- підвищення престижності професій у сфері фізичної культури і спорту;
- зростання рівня пропаганди в засобах масової інформації та просвіти населення щодо усвідомлення цінності здоров'я, відповідального ставлення батьків до виховання своїх дітей тощо.

Результативність державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури є важливим чинником:

- формування усвідомлення та здатності кожного пересічного індивіда підтримувати належний рівень фізичної підготовки для забезпечення повноцінної суспільної, зокрема професійної, діяльності;
- зростання соціально-економічного рівня українського суспільства, подолання демографічної кризи, формування традицій і мотивації щодо фізичного виховання та масового спорту як важливого фактора фізичного та соціального благополуччя, поліпшення стану здоров'я, ведення здорового способу життя та збільшення його тривалості.

Для забезпечення належної результативності державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури необхідні: «синергії зусиль органів влади, бізнесу та громадянського суспільства» [86]; узгодженість установок і

дій – стратегічних (мета, цілі, вектори руху, завдання, дорожня карта, пріоритети й індикатори) і тактичних (план дій, реалізація заходів, застосування відповідних механізмів, технологій, методів та інструментів управління).

Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури доцільно зосередити на запровадженні системного підходу не лише до виконання завдань, але й запровадження «європейської моделі як основи реформування та побудови взаємовідносин між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості, підвищення рівня публічності та прозорості діяльності, автономності спортивних федерацій», «поліпшення організаційного, нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, наукового, медичного, інформаційного забезпечення» для формування та функціонування ефективного механізму реалізації суспільної ролі фізичної культури та спорту.

Теоретичні узагальнення щодо узгодженості державних політик у сфері освіти та фізичної культури і спорту доцільно застосовувати як методологічну основу для визначення шляхів, напрямів і ефективних механізмів розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні для забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні.

Забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури є комплексним вирішенням передусім питань освіти та фізичної культури, а тому в системі управління у цій сфері необхідна узгодженість діяльності органів загальної, міжгалузевої (функціональної), галузевої (спеціальної) компетенції на центральному, регіональному та місцевому рівнях і відповідних структур органів місцевого самоврядування, яку доцільно закладати на етапі розроблення державних політик. Тому як на етапі розроблення, так і реалізації державних політик необхідна узгодженість діяльності:

– органів загальної компетенції, які здійснюють відповідну діяльність у сферах освіти та фізичної культури і, водночас, вирішують інші завдання, що належать до їх компетенції (розвиток економіки, соціальної сфери,

національної безпеки та оборони тощо [20]. Щодо забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури, то, згідно із Конституцією України [29]: Верховна Рада України визначає державну політику та здійснює законодавче регулювання відносин у сферах освіти, фізичної культури та спорту, а також здійснює у межах своїх повноважень контроль за реалізацією державних програм розвитку цих сфер й за виконанням в них законодавства; Кабінет Міністрів України забезпечує проведення політики у цих сферах, розробляє та здійснює загальнодержавні програми розвитку України, спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади; місцеві органи виконавчої влади – місцеві державні адміністрації на відповідній території забезпечують виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, взаємодію з органами місцевого самоврядування, реалізацію інших, наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень;

– органів міжгалузевої компетенції, які координують діяльність інших органів виконавчої влади з вирішення окремих питань міжгалузевого спрямування [20] (Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство оборони України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерство соціальної політики України, Міністерство фінансів України, Державна регуляторна служба України, Державна служба України з питань праці, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти України, Національна служба здоров'я України, Національне агентство України з питань державної служби);

– органів галузевої (спеціальної) компетенції, які забезпечують управління розвитком освіти у сфері фізичної культури (Міністерство освіти і науки України та Міністерство молоді та спорту України) через формування та реалізацію державних політик у сферах освіти, науки, фізичної культури та спорту. Відповідно, на регіональному рівні основні завдання департаментів

(управліннь) освіти і науки та фізичної культури і спорту обласних державних адміністрацій зосереджені на забезпеченні реалізації державної політики у цих сферах.

Узгодженість діяльності суб'єктів публічного управління та її результативність щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури засадничо формується на усвідомленні та визнанні ними суспільного сенсу, значення своїх завдань і зони власної відповідальності за них. Реалізація завдань і заходів державних політик щодо сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури доцільно вибудовувати у площині реалізації Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [85], якою визначається завдання забезпечення ефективної міжсекторальної взаємодії та координації дій усіх заінтересованих суб'єктів, органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та територіальних громад із питань розвитку сфери фізичної культури і спорту.

«Державною цільовою соціальною програмою розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року», скерованою на формування «провідної ролі фізичної культури і спорту як важливого фактора здорового способу життя, профілактики захворювань, формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявлення резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві» [13], було передбачено розвиток фізичної культури і спорту через поєднання зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства для проведення реформи у сфері фізичної культури та спорту з метою приведення її у відповідність до європейських вимог та стандартів шляхом визначення як основи європейської моделі реформування відносин між органами державної влади та громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості, підвищення рівня публічності та прозорості діяльності Мінмолодьспорту, автономності спортивних федерацій, визначення принципів пріоритетності видів спорту, вдосконалення

національного антидопінгового законодавства, що сприятиме створенню умов для заняття фізичною культурою і спортом. Однак і на сьогодні ці питання залишаються актуальними, які засвідчують проблеми, напрями, завдання та шляхи їх вирішення, визначені «Стратегією розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року» [85].

Доцільно зазначити, що освіта в сфері фізичної культури є складним структурованим комплексом суспільних взаємодій різних суб'єктів у різних сферах, схематично представлених на рис. 1.3, внаслідок чого вони регулюються різними законами та підзаконними актами, а тому концептуальні засади повинні бути такими, що дають можливість для їх регулювання, регламентування, конкретизації відповідно до специфіки взаємодій у певних сферах і на різних рівнях. Детальне окреслення цих особливостей представлено в другому розділі, а зараз обмежимося прикладом нормативного регулювання фізичного виховання як складової, поряд із фізичною підготовкою, фізичної культури у сфері освіти.

До середини 2020 р. система фізичного виховання в Україні регулювалась наказом Міністерства освіти України «Про нормативні документи з фізичного виховання» № 188 від 25.05.1998 р. [66], яким було затверджено як нормативні: «Державні вимоги до системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді», «Державні вимоги до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти», «Положення про заліки з фізичного виховання», відповідно до яких:

– керівники закладів освіти зобов'язані були організувати навчально-виховний процес і позанавчальну роботу з фізичного виховання;

– начальники відповідних структурних підрозділів Міністерства освіти України, міністерств і відомств, які мають у своєму підпорядкуванні заклади освіти, начальники управлінь освіти обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій зобов'язані забезпечити контроль за впровадженням положень цих нормативних документів у навчально-виховний процес та позанавчальну роботу в підвідомчих закладах освіти:

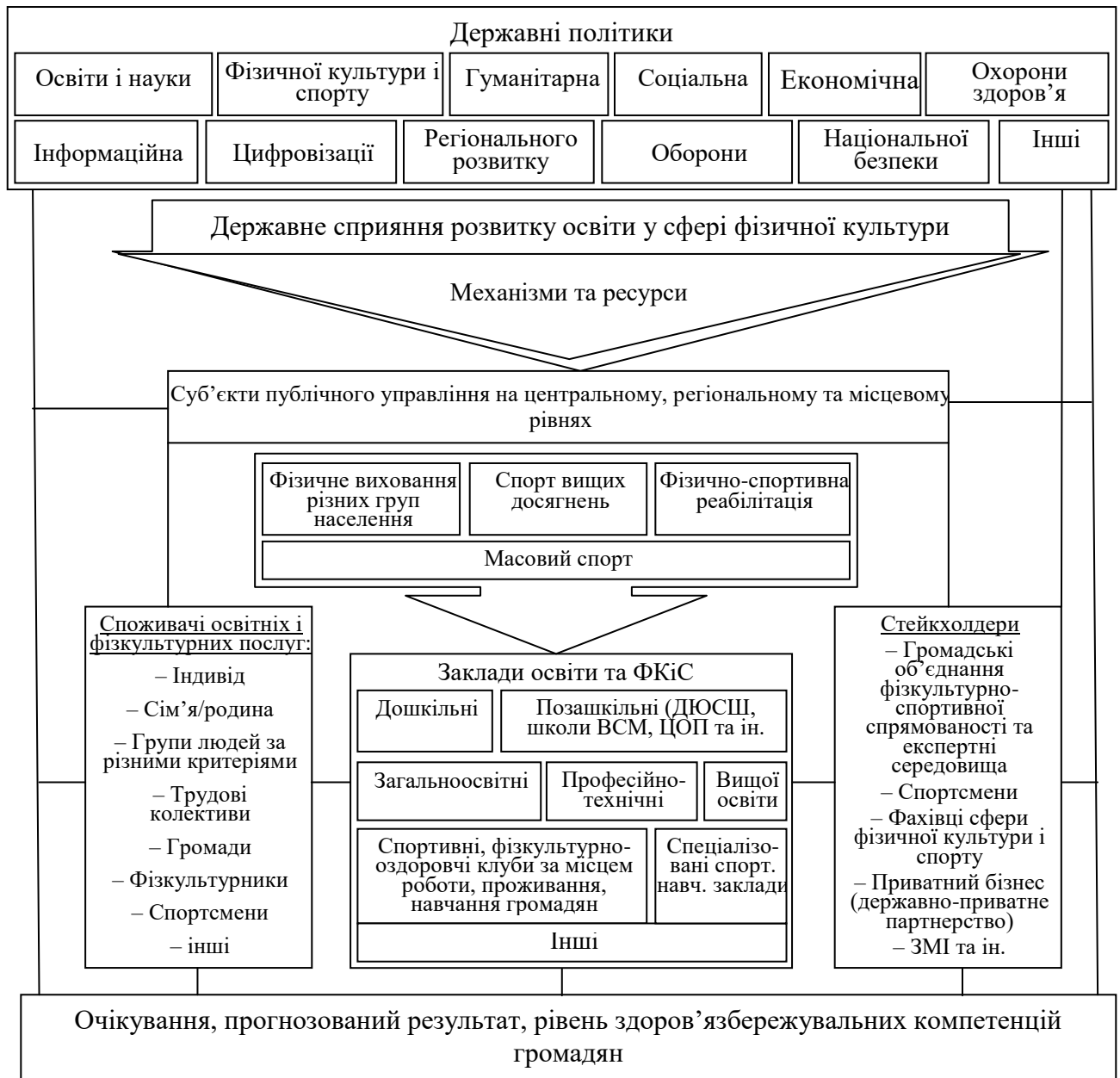


Рис. 1.3. Схема взаємодій суб'єктів у процесах розвитку освіти у сфері фізичної культури

– Інститут змісту і методів навчання мав забезпечити тиражування, розсилку нормативних документів фізичного виховання до установ і закладів освіти та надати їм методичну допомогу з питань організації процесу фізичного виховання дітей, учнівської та студентської молоді.

Державні вимоги до системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді були розроблені з метою визначення ідеологічних,

науково-методичних і організаційних основ фізичного виховання та створення оптимальних умов для його ефективного функціонування та, відповідно до Законів України «Про фізичну культуру і спорт», «Про освіту», Державної програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні, спрямовані на їх реалізацію. Характеристика основних складових «Державних вимог до системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді» подано в табл. 1.1.

У предметності нашого дослідницького дискурсу доцільно зазначити, що в «Державних вимогах до системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді» безпосередньо зазначено: що фізичне виховання «реалізується через фізкультурну освіту»; в методичному забезпеченні важливими є «видання з питань фізкультурної освіти» [66].

Загалом, «Державні вимоги до системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді», «Державні вимоги до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти» та «Положення про заліки з фізичного виховання» були дієвими регуляторами процесів щодо фізкультурної освіти. Однак наказом Міністерства освіти і науки України № 714 від 28.05.2020 р. зазначені нормативні документи визнані такими, що втратили чинність із причин приведення системи освіти у відповідність до вимог прийнятих законів України «Про освіту» [69] та «Про вищу освіту» [63]. Натомість інших нормативних документів, змістом яких було б регулювання зазначених процесів не прийнято. Цю нормативну прогалину не заповнює Наказ Міністерства освіти і науки України «Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента» № 642 від 09.07.2009 р. [67].

Отже, узагальнення концептуальних засад державної політики, правових основ державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури дало змогу: з'ясувати нормативно-правовий аспект змісту та форм державного сприяння розвитку освіти, особливостей його реалізації на регіональному рівні; встановити, що забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури є комплексним вирішенням насамперед питань освіти та фізичної культури,

Таблиця 1.1

Зміст основних складових фізичного виховання дітей і молоді України

№з/п	Основні складові	Характеристика основних складових фізичного виховання
1	Теоретичні основи	<ul style="list-style-type: none"> – є важливим компонентом гуманітарного виховання, спрямоване на формування у них фізичного та морального здоров'я, удосконалення фізичної і психічної підготовки до ведення активного життя, професійної діяльності та захисту Батьківщини; – базується на принципах індивідуального і особистісного підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого застосування різноманітних засобів і форм фізичного вдосконалення; – стратегічними цілями є формування у них фізичного, морального і психічного здоров'я, усвідомленої потреби у фізичному вдосконаленні, розвитку інтересу і звички до самостійних занять фізкультурою і спортом, набуття знань і вмінь ЗСЖ; – реалізується <i>через фізкультурну освіту</i>, фізичну підготовку, спортивне тренування, самостійні заняття та участь у масових фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходах
2	Організаційно-педагогічні основи	<ul style="list-style-type: none"> – предмет «Фізична культура» – в загальноосвітніх і професійно-технічних закладах освіти; – навчальна дисципліна «Фізичне виховання» – у ВНЗ; – вони вводяться як обов'язкові в дошкільних, середніх загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих закладах освіти всіх типів і форм власності в обсязі, що визначається державними стандартами освіти; – основною організаційною формою фізичного виховання в усіх типах навчальних закладів є урок (заняття), який проводиться фахівцем фізичного виховання згідно з навчальним планом і програмами; крім уроків широко використовуються різноманітні позаурочні форми
3	Нормативне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> – регламентується і забезпечується системою державних нормативних показників, які є критеріями його ефективності і якості
4	Наукове забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> – є органічною частиною системи фізичного виховання дітей і молоді, базовим елементом її удосконалення та підвищення професійної підготовленості фахівців; – потребує фундаментальних, теоретичних і прикладних.
5	Методичне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> – підручниками, посібниками, дидактичними матеріалами, методичними розробками, наочними та технічними засобами навчання, спортивними словниками, енциклопедіями, нормативними і довідковими <i>виданнями з питань фізкультурної освіти</i>, виховання.
6	Медичне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> – передбачає: медичне обслуговування; лікарський контроль; лікарсько-педагогічні спостереження; диспансеризацію; розподіл дітей, учнів і студентів на медичні групи
7	Кадрове забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> – здійснюється: штатними фахівцями фізичного виховання дошкільних установ, учителями і викладачами фізичної культури загальноосвітніх шкіл та професійно-технічних закладів освіти, викладачами фізичного виховання ВНЗ, тренерами ДЮСШ, інструкторами, працівниками управлінських структур.
8	Матеріально-технічне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> – раціональне використання, вдосконалення і розвиток матеріально-технічної бази; – розробка нормативів фінансування, експлуатації і будівництва спортивних споруд; відповідальність керівників тощо
9	Фінансове забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> – збереження за державою пріоритету у фінансуванні навчально-виховного процесу; розробка і затвердження державних нормативів фінансового і матеріального забезпечення занять тощо
10	Управління системою	<ul style="list-style-type: none"> – здійснюється державними органами управління освітою та фізичною культурою і спортом, спортивними товариствами
11	Міжнародні зв'язки	<ul style="list-style-type: none"> – у контексті широкої інтеграції в міжнародну систему та використання передового зарубіжного досвіду

а тому в системі управління у цій сфері необхідна узгодженість діяльності органів загальної, міжгалузевої (функціональної), галузевої (спеціальної) компетенцій на центральному, регіональному та місцевому рівнях і відповідних структур органів місцевого самоврядування, яку доцільно закладати на етапі розроблення державних політик; з'ясувати, що узгодженість діяльності суб'єктів публічного управління та її результативність щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури засадничо формується на усвідомленні та визнанні ними суспільного сенсу, значення своїх завдань і зони власної відповідальності за них; обґрунтувати необхідність кращої координованості взаємодій між суб'єктами сфери освіти, сфери фізичної культури та спорту й органами державної влади, органами місцевого самоврядування для забезпечення реалізації суспільної ролі фізичної культури як важливої та невід'ємної складової навчально-виховного процесу на освітніх рівнях дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої освіти та в неформальній, інформальній освіті, освіті дорослих і безперервному професійному навчанні; довести, що розроблення та реалізація завдань і заходів державних політик щодо сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури доцільно вибудовувати у площині реалізації Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року.

1.3. Методологія комплексного аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні на регіональному рівні

З'ясування структурно-функціонального механізму забезпечення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні, а саме визначення статусу, ролі, функцій і завдань суб'єктів (державної виконавчої та законодавчої влад, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, зокрема громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості) комплексу суспільних

управлінських взаємодій, дає змогу визначити адекватні методи та розробити відповідні методики їх застосування під час дослідження значеного предмета.

Дослідження управлінського впливу на забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні на регіональному рівні саме в аспекті сприяння, а не загалом – управління, чи зокрема – адміністрування, а чи ще вужче – регулювання, обумовлене урахуванням у дослідницькій задачі сучасних тенденцій розвитку суспільства (демократизації, глобалізації, децентралізації, деконцентрації тощо), завдяки яким зростає роль і спроможність недержавних суб'єктів суспільного простору. Якщо державне управління фізичною культурою і спортом чи освітою здійснюється центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізацію державних політик у цих сферах за сприяння, відповідно, інших органів державної влади й органів місцевого самоврядування, то сучасний рівень цього управління, його власне «публічність» (демократизм) визначаються мірою залученості до управління громадськості (громад, інститутів громадянського суспільства). Крім того, важливою особливістю дослідницького завдання є увага до комплексного змісту забезпечення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні – управлінського взаємозв'язку різних суб'єктів управління (державного, самоврядного, громадянського) різними сферами (фізичної культури та спорту, освіти та науки) на різних рівнях (національному, регіональному, місцевому).

У цьому аспекті доцільно запропонувати визначити поняття «державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні» для позначення комплексної, системної діяльності центральних, регіональних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, розробленої та здійснюваної спільно з територіальною громадою та громадськими об'єднаннями фізкультурно-спортивної спрямованості, з метою розвитку галузі фізичної культури та спорту в регіоні (громаді) із урахуванням соціально-економічних, національно-культурних інтересів і потреб шляхом посилення освітньої складової при здійсненні діяльності суб'єктами сфери

фізичної культури для задоволення потреб територіальної громади та громадян у збереженні здоров'я, підтриманні високого рівня працездатності, поліпшенні якості та рівня життя, задоволенні духовних, інтелектуальних, рухових потреб громадян.

Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні становить реалізацію у фізкультурно-спортивних заходах і в навчально-виховному процесі на освітніх рівнях дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, передвищої, вищої освіти та безперервного професійного навчання через комплекс заходів, засобів, механізмів, інструментів, форм і методів системи цілей і завдань державних політик, узгоджених із особливостями історичного, політичного, економічного, соціального, екологічного, гуманітарного розвитку регіону, шляхом координованих дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства.

Механізмами державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні є «штучно створені складні системи, призначені для досягнення поставлених цілей, які мають визначену структуру» [82]; «сукупності політичних, економічних, правових, організаційних, мотиваційних методів, засобів, важелів» [91] управлінського впливу на освітню складову сфери фізичної культури з боку державних і громадських інституцій, які здійснюють свою діяльність із метою розвитку фізичної культури і спорту для задоволення потреб регіону та певної територіальної громади.

Отже, механізм державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні», трактується як: комплекс управлінських заходів держави, розроблення і реалізація якого узгоджена з органами місцевого самоврядування, громадами та інститутами громадянського суспільства, спрямований на досягнення визначених цілей; сукупність політичних, економічних, правових, організаційних, мотиваційних методів, засобів, важелів

управлінського впливу держави на розвиток освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні.

Важливою передумовою ефективного управління сферою фізичної культури і спорту є розробка науково обґрунтованої державної політики, яка має відповідати новим конкретно-історичним реаліям [10, с. 185]. Сучасна редакція Закону України «Про фізичну культуру і спорт» [72] дає перелік засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту, серед яких необхідно відзначити: визнання фізичної культури і спорту як пріоритетного напрямку гуманітарної політики держави; визнання фізичної культури як важливого чинника всебічного розвитку особистості та формування здорового способу життя; визнання спорту як важливого чинника досягнення фізичної та духовної досконалості людини, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного міжнародного іміджу держави; забезпечення гуманістичної спрямованості та пріоритету загальнолюдських цінностей, справедливості, взаємної поваги та гендерної рівності; забезпечення підтримки громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості. Однак «не містить визначення «державна політика», не визначає основних, пріоритетних напрямів державної політики в галузі, не містить також конкретизації щодо обов'язків владно-управлінських утворень по її реалізації» [10, с. 185].

Для аналізу реалізації державної політики у сфері, її удосконалення необхідне дослідження питань застосування відповідних методів до аналізу, розроблення яких започаткували у 50 – 60-х рр. ХХ ст.: Г. Лассвел, Є. Дрор, Ч. Ліндблом, А. Вілдавскі, а пізніше: Д. Андерсон, Д. Банзел, Е. Бардах, П. Браун, С. Брукс, А. Вайнінг, К. Вайс, В. Веймер, Е. Вудхауз, Л. Ган, Т. Дай, В. Дан, В. Дженкінс, С. Джордж, Г. Доерн, П. Левін, Т. Ліден, Е. Міллер, М. Мулард, М. Нідлер, П. Окоїн, Л. Пал, В. Парсонс, Б. Петерс, Т. Соренсен, Д. Стоун, Б. Хогвуд, Ч. Худ; та з другої половини 90-х рр. ХХ ст. вітчизняні дослідники, зокрема: В. Бакуменко [1 – 3], Т. Брус [6], О. Кілієвич [27], В. Ребкало [80], В. Романов [27], В. Тертичка [80].

Комплексний аналіз державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні на регіональному рівні необхідно розглядати як сукупність сучасних адекватних методів обґрунтування публічних рішень щодо управління освітніми процесами в цій сфері. Необхідно акцентувати увагу на тому, що особливістю цього методологічного підходу є аналіз «максимально широкого кола обставин і чинників з метою виявлення переваг і недоліків кожного з рішень» [3, с. 42, 43], «оперування їх структурно-функціональними факторами; усвідомлення змісту та форм прояву і специфіки проблем і пошуку оптимальних шляхів їх вирішення; визначення причинно-наслідкових зв'язків, чим обумовлюється необхідність комплексного підходу як узгодженого взаємодоповнюючого поєднання в аналізі державної політики різних методологічних підходів, а саме: системного, проблемного (ситуаційного) та причинно-наслідкового аналізів. У залежності від мети, завдань і предмету аналізу здійснюється відбір, адаптація загальнонаукових і спеціальних методів, їх комбінування та розроблення методик їх застосування» [98, с. 52]. Предмети, основні етапи та процедури аналізу в різних методологічних підходах подано в таблиці 1.2 [63, с. 53].

Із огляду на зазначені в різних методологічних підходах предмети, основні етапи та процедури, комплексний аналіз державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні передбачає розглядати проблемні питання процесуально та системно, тобто як відкрити, динамічну, складну суспільну систему, яку утворюють комплекси/підсистеми різноманітних державних і недержавних органів і організацій, діяльність яких здійснюється на основі міжгалузевих відносин і направлена на «забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя» [72].

Процесуальність комплексного аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні забезпечується дослідженням динаміки змін у напрямках державно-управлінської діяльності, які визначені В. Бакуменком [1, с. 400 – 402] як: державного будівництва, яке

Таблиця 1.2

Предмети, основні етапи та процедури аналізу в різних методологічних
підходах

№ з/п	Методологічні підходи	Процедури (етапи) аналізу	Предмет аналізу
1	Системний аналіз	<ul style="list-style-type: none"> – виокремлення елементів системних об'єктів державного управління, визначення їх якісних і кількісних характеристик, взаємодії; – опис структури досліджуваної системи, зв'язків, способів передавання внутрішньої та зовнішньої інформації; – побудова моделі об'єкта для дослідження його функціонування та впливів різних факторів 	<ul style="list-style-type: none"> – будова системи (тип, структурно-функціональна визначеність системи; типологія і складність та ієрархічність структури, різноманітність зв'язків (прямі й зворотні), вплив структури на властивості та функції системи); – організація системи (часові та просторові параметри і типологія організації, керованість, централізація, оптимізація організаційної структури); – функціонування системи (цілі, внутрішні та зовнішні функції, механізм, оптимальність); – положення системи в середовищі (межі системи, тип середовища, відкритість, рівновага, стабілізація, збалансованість, механізм взаємодії системи і середовища, адаптація системи до середовища, фактори середовища); – розвиток системи (її місія, системоутворюючі фактори, життєвий шлях, етапи і джерела розвитку, процеси в системі, динаміка системи, стабілізація, кризовість, самовідтворення й перебудова)
2	Проблемний аналіз	<ul style="list-style-type: none"> Усвідомлення суті, специфіки проблеми та шляхів вирішення через: <ul style="list-style-type: none"> – сприйняття проблемної ситуації; – осмислення проблеми; – пошук засобів вирішення проблеми; – вирішення проблеми 	<ul style="list-style-type: none"> – виникнення проблемної ситуації; – усвідомлення суті та постановка проблеми; – пошук способу вирішення (припущення, доказ гіпотези); – визначення необхідних ресурсів; – вироблення організаційно-управлінських технологій вирішення проблеми; – вирішення проблеми; – перевірка правильності вирішення проблеми
3	Причинно-наслідковий аналіз	<ul style="list-style-type: none"> – формулювання об'єкта і предмета дослідження; – виокремлення подій та встановлення причинно-наслідкового зв'язку, визначення причини і наслідку; – встановлення типу та спрямування зв'язку; – з'ясування його місця в структурі причинно-наслідкового ланцюга; – пояснення причинністю явищ і процесів, що вивчаються 	

містить визначення та правове закріплення форми державного правління; політичного режиму; державно-територіального устрою; основних цілей і функцій держави, їх пріоритетності; розподілу повноважень між гілками та вищими органами державної влади; стратегії розвитку держави; структури органів державної влади відповідно до функцій держави та її стратегічних цілей; формування державної політики, яке полягає у розробленні державної політики з різних напрямів діяльності держави; реалізація державної політики,

яка передбачає виконання функцій державного управління (оперативне й тактичне управління) з метою досягнення визначених цілей держави у певний період її історичного розвитку.

Комплексний аналіз державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні доцільно здійснювати шляхом правильного застосування відповідних методів у дослідженні процесів і проблем розроблення, реалізації прийнятих рішень загальнодержавних, регіональних чи місцевих органів влади.

Комплексний аналіз державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні за формою може бути перспективний, ретроспективний, інтегративний і стосуватись «збору інформації та оцінювання вигоди від тієї чи іншої дії, аналізу можливих наслідків від прийняття рішень і їх упровадження, а також урахування політичних і організаційних труднощів, з якими пов'язані прийняття рішень і їх упровадження» та проявляться «в узгодженому, взаємодоповнюючому поєднанні системного, проблемного (ситуаційного) та причинно-наслідкового методологічних підходів; вивченні проблем як результату дії сукупності політичних, організаційних, економічних, правових, соціальних, культурних, наукових та медичних факторів; процесуальному розгляді проблемних питань розроблення та реалізації державної політики в аспектах: державного будівництва; політичного режиму; державно-територіального устрою; пріоритетності основних цілей і функцій держави; розподілу повноважень між гілками та органами державної влади; стратегії розвитку держави; структури органів державної влади; узгодженості положень галузевих політик у збалансованій державній політиці» [6, с. 36, 37].

Розвиваючи розроблену Я. Шегедин загальну модель комплексного аналізу державної політики у сфері охорони здоров'я щодо медсестринства [98, с. 55 – 57] й адаптуючи її до предмету та завдань дослідження державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні, підсумовуємо, що інтегративний комплексний аналіз державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на

регіональному рівні засобами системного, проблемного (ситуаційного), причинно-наслідкового підходів стосується процесів розроблення та реалізації політик у сфері фізичної культури і спорту та освіти (формулювання місії, стратегічних цілей, орієнтирів, напрямків дій, принципів, засобів, механізмів, інструментів і планів) за участі відповідних суб'єктів публічного управління (органів державної влади центрального, регіонального та місцевого рівнів, органів місцевого самоврядування, громад, інститутів громадянського суспільства, зокрема громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості).

Предметом аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні є: відповідні нормативно-правові документи; особливості розстановки суспільних сил, гармонізація їх інтересів і унеможливлення потенційних конфліктів; стан у дотичних до галузей освіти, фізичної культури та спорту суспільних сферах; узгодження національних, державних, регіональних, галузевих концепцій, програм, планів заходів; прорахування можливостей державного бюджету щодо фінансування заходів; передбачення можливих чи оцінка наявних суспільних наслідків прийнятих рішень і реалізованих заходів; розроблення та оцінка реалізованих заходів щодо інформаційного забезпечення тощо.

Завданнями аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні є визначення оптимальних шляхів, способів (технологій) і засобів (інструментів) для його покращення через удосконалення: нормативно-правового забезпечення діяльності фахівців у сферах освіти та фізичної культури; кадрового забезпечення та розвитку системи підготовки і післядипломної освіти фахівців у цих сферах; фінансово-економічного та матеріально-технічного забезпечення цих сфер; просвітницької роботи й інформаційного забезпечення відповідних процесів у цих сферах і в суспільстві; форм і засобів сприяння розвитку громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості. На рис. 1.4 подано загальну модель комплексного аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні.

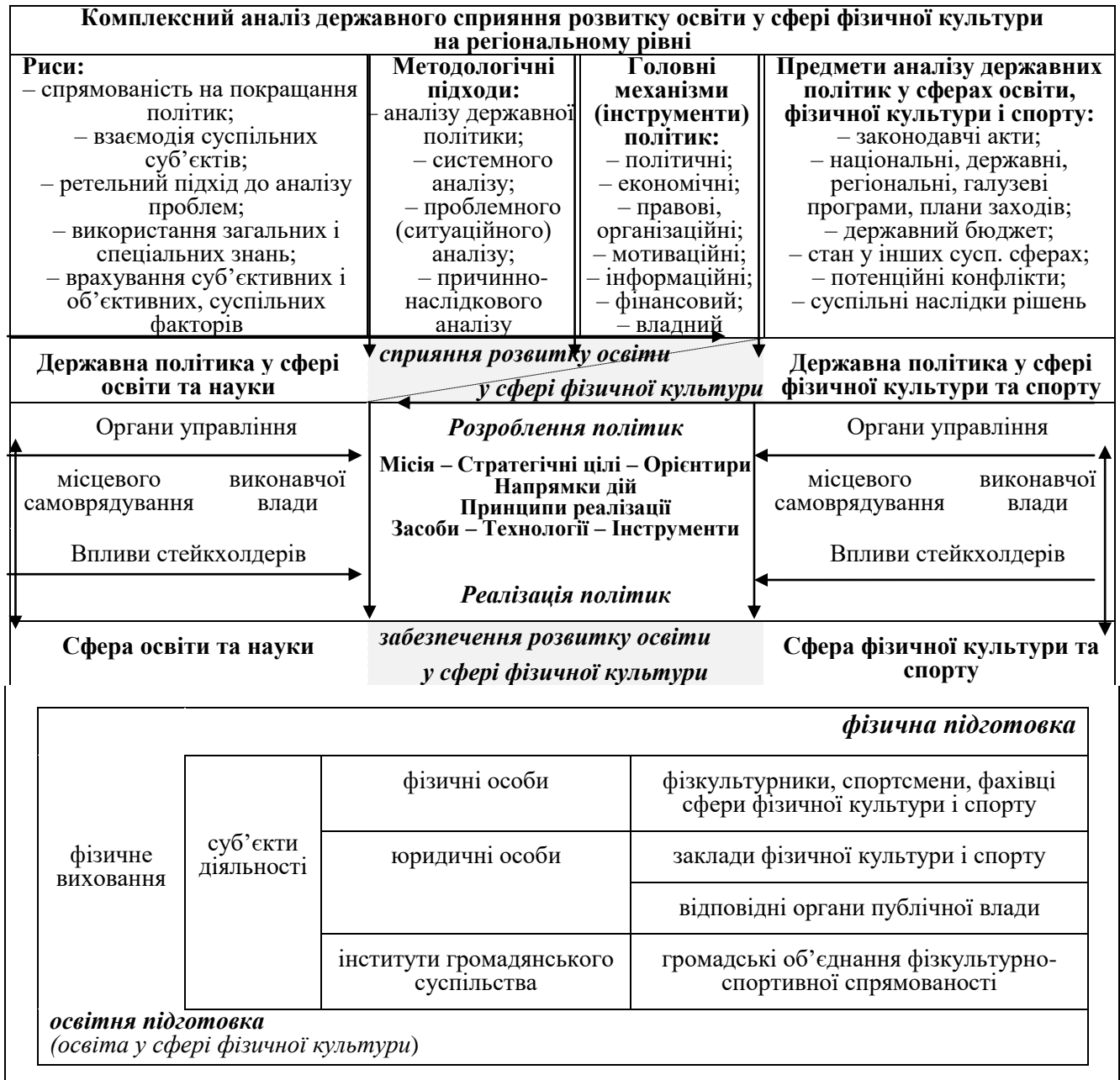


Рис. 1.4. Загальна модель комплексного аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні (розроблено автором)

Отже, логіка дослідницького дискурсу така:

1. На початковому етапі дослідження: структуровано та конкретизовано предмет дослідження; визначено мету, завдання, логіку, структуру та комплекс методів дослідження.

2. На етапі теоретичного дослідження: узагальнено теоретичні основи державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні щодо основних дослідницьких напрямів, концептуальних

засад державної політики, правових основ сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури та розроблено загальну модель комплексного аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні.

3. На аналітичному етапі: проаналізовано стан і тенденції державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні в частині визначення структурно-функціонального механізму державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні й освітньої складової як визначального фактора розвитку основних сфер фізичної культури.

4. На проектному (рекомендаційному) етапі: розроблено пропозиції та рекомендації щодо шляхів і способів забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні через: активізацію впливу процесів децентралізації та реформування місцевого самоврядування на розвиток освіти у сфері фізичної культури; удосконалення підготовки та використання фахівців у сфері фізичної культури шляхом урахування регіональних особливостей і потреб в умовах ступеневої освіти; активізацію ролі громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування в державному управлінні сферою фізичної культури.

Висновки до розділу I

Досліджено теоретичні основи державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні шляхом аналізу наукових праць, з'ясування концептуальних засад державної політики, правових основ сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури та методології комплексного аналізу досліджуваного предмета.

Огляд стану наукових досліджень державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури дав змогу: з'ясувати, що в галузі знань «Публічне управління та адміністрування» достатньо ґрунтовно вивчені питання

теоретико-методологічних основ, системи та механізмів, оптимальної й ефективної структури публічного управління сферою фізичної культури та регулювання освітньої діяльності у цій сфері; встановити, що питання державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні є недостатньо дослідженими; конкретизувати предмет дослідження та визначити послідовність дослідження; зробити теоретичні узагальнення щодо наявних наукових напрацювань, які доцільно використати як методологічне та методичне забезпечення дослідження державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні в умовах децентралізації влади та реформування системи місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні.

Узагальнення концептуальних засад державної політики, правових основ державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури дало змогу: з'ясувати нормативно-правовий аспект змісту та форм державного сприяння розвитку освіти, особливостей його реалізації на регіональному рівні; встановити, що забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури є комплексним вирішенням насамперед питань освіти та фізичної культури, а тому в системі управління у цій сфері необхідна узгодженість діяльності органів загальної, міжгалузевої (функціональної), галузевої (спеціальної) компетенцій на центральному, регіональному та місцевому рівнях і відповідних структур органів місцевого самоврядування, яку доцільно закладати на етапі розроблення державних політик; з'ясувати, що узгодженість діяльності суб'єктів публічного управління та її результативність щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури засадничо формується на усвідомленні та визнанні ними суспільного сенсу, значення своїх завдань і зони власної відповідальності за них; обґрунтувати необхідність кращої координованості взаємодій між суб'єктами сфери освіти, сфери фізичної культури та спорту й органами державної влади, органами місцевого самоврядування для забезпечення реалізації суспільної ролі фізичної культури як важливої та невід'ємної складової навчально-виховного процесу на освітніх рівнях дошкільної,

загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої освіти та в неформальній, інформальній освіті, освіті дорослих і безперервному професійному навчанні; довести, що розроблення та реалізація завдань і заходів державних політик щодо сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури доцільно вибудовувати у площині реалізації Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року.

Обґрунтовано доцільність введення в науковий обіг поняття: «державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні» для позначення комплексної, системної діяльності центральних, регіональних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, розробленої та здійснюваної спільно з територіальною громадою та громадськими об'єднаннями фізкультурно-спортивної спрямованості, з метою розвитку галузі фізичної культури та спорту в регіоні (громаді) із урахуванням соціально-економічних, національно-культурних інтересів і потреб шляхом посилення освітньої складової при здійсненні діяльності суб'єктами сфери фізичної культури для задоволення потреб територіальної громади та громадян у збереженні здоров'я, підтриманні високого рівня працездатності, поліпшенні якості та рівня життя, задоволенні духовних, інтелектуальних, рухових потреб громадян. Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні є реалізацією у фізкультурно-спортивних заходах і в навчально-виховному процесі на освітніх рівнях дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, передвищої, вищої освіти та безперервного професійного навчання через комплекс заходів, засобів, механізмів, інструментів, форм і методів системи цілей і завдань державних політик, узгоджених із особливостями історичного, політичного, економічного, соціального, екологічного, гуманітарного розвитку регіону шляхом координованих дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства.

Поглиблено зміст поняття «механізм державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні», який трактується як

комплекс управлінських заходів держави, розроблення і реалізація якого узгоджена з органами місцевого самоврядування, громадами та інститутами громадянського суспільства, спрямований на досягнення визначених цілей; сукупність політичних, економічних, правових, організаційних, мотиваційних методів, засобів, важелів управлінського впливу держави на розвиток освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні.

Удосконалено методику комплексного аналізу в частині його адаптації до предмету дослідження та розроблення загальної моделі комплексного аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні, в якій окреслено: предмет аналізу; узгодженість процесів розроблення та реалізації політик у сферах фізичної культури й освіти, управлінських і технологічних взаємодій відповідних суб'єктів публічного управління (органів державної влади центрального, регіонального та місцевого рівнів, органів місцевого самоврядування, громад та інститутів громадянського суспільства); узгодження національних, державних, регіональних, галузевих концепцій, програм, планів заходів тощо.

Основні результати дослідження, що надані у цьому розділі, були опубліковані в фахових наукових виданнях зі спеціальності та вміщені до списку використаних джерел [74 – 79].

Список використаних джерел до розділу 1

1. Бакуменко В. Д. Напрями державно-управлінської діяльності // Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 2. Київ : НАДУ, 2011. С. 400—402.
2. Бакуменко В. Д., Попов С. А. Державна політика // Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 4 : Галузеве управління / наук.-ред. кол. : М. М. Іжа (співголова), В. Г. Бодров (співголова) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2011. С. 122—124.
3. Бакуменко В. Д., Тертичка В. В. Аналіз політики // Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. кол. : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2011. С. 42—43.
4. Бойченко Т. Підвищення рівня здоров'язберезувальної компетентності як чинник розвитку творчого потенціалу керівних кадрів освіти // Вісник Інституту розвитку дитини. — 2013. Вип. 28. с. 84—89. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vird_2013_28_19. (дата звернення: 08.22.2019)
5. Бородін Є. І., Калашник Н. С. Політика у сфері фізичної культури і спорту // Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 4. Київ : НАДУ, 2011. — С. 493—495.
6. Брус Т. М. Аналіз державної політики // Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 4. Київ : НАДУ, 2011. — с. 36—37.
7. Вавренюк С. А. Закордонний досвід державного управління розвитком фізичної культури і спорту // Теорія та практика державного управління. Вип. 4 (47). 2014. URL : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-4/doc/5/05.pdf>. (дата звернення: 27.07.2019).
8. Вацеба О. М. Характеристика основ розвитку фізичної культури і спорту у вітчизняній та сучасній українській науково-методичній думці Кухтій А. О. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2002. № 12. С. 19—26.

9. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич : Коло, 2006. 326 с.
10. Гасюк І. Л. Державна політика й галузеві програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні // Університетські наукові записки : часоп. Хмельниц. ун-ту упр. та права. № 1(33). – Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2010. — С. 185–195.
11. Гасюк І. Л. Державне управління фізичною культурою та спортом: стан та перспективи розвитку. – Хмельницький : ПП Балюк І. Б., 2011. – 432 с.
12. Гасюк І. Л. Критерії та оцінка ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. ОРІДУ. 1(45). Одеса : Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2011. С. 165—168.
13. Гасюк І. Л. Методи державного управління фізичною культурою і спортом: методологічний аспект // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. ЛРІДУ НАДУ. Вип. 25. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. С. 196—203.
14. Гасюк І. Л. Механізми державного управління фізичною культурою та спортом України : автореф. дис. ... д. держ. упр. : 25.00.02. Хмельницький : (б.в.), 2013. URL : <http://mydisser.com/ru/catalog/view/386/822/17080.html>. (дата звернення: 27.07.2019).
15. Гасюк І. Л. Нормативно-правові засади підготовки фахівців управлінської ланки галузі «Фізична культура і спорт» // Економіка та держава. 2010. № 10. С. 122—126.
16. Гасюк І. Л. Організаційна структура державного управління фізичною культурою і спортом в Україні // Університетські наукові записки № 3(35).: часоп. Хмельниц. ун-ту упр. та права. Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2010. С. 195—203.
17. Гасюк І. Л. Професіоналізація державного службовця в галузі фізичної культури і спорту: технологія та зміст // Економіка та держава. 2011. № 8. С. 119—121.

18. Гасюк І. Л. Соціальні аспекти кадрового забезпечення фізичної культури і спорту в Україні // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2010. № 6. URL : <http://www.dy.nauka.com.ua>. (дата звернення: 27.07.2019).

19. Гасюк І. Л. Теоретичне обґрунтування складових моделі організаційної структури державного управління фізичною культурою і спортом // Університетські наукові записки : часоп. Хмельниц. ун-ту упр. та права. № 4(36). Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2010. С. 276—281.

20. Гасюк І. Л. Фізична культура в освітній сфері: перспективні шляхи державного стимулювання розвитку // Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 12. С. 95—99.

21. Головіна В. А., Коробкова А. В. Фізичне виховання. Київ : «Вища школа», 2008. – 332 с.

22. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») : затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 896 від 3.11.1993 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/896-93-%D0%BF>. (дата звернення: 24.02.2020).

23. Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року : затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 115 від 1.03.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#n52>. (дата звернення: 23.07.2019).

24. Державне управління в Україні. Київ : ТОВ «СОМІ», 1999.

25. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників сфери фізичної культури і спорту. Вип. 85: Спортивна діяльність : Затверджено Наказом Міністерства молоді та спорту України № 4080 від 28.10.2016 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v4080728-16>. (дата звернення: 27.07.2019).

26. Карпюк Р. Стратегія підвищення якості вищої фізкультурної освіти // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. № 3 (31). 2015. С. 21 —24.

27. Кілієвич О. І. Романов В. Є. Розробка державної політики. Аналітичні записки. Київ : Вид-во «К.І.С.», 2002.
28. Кононович В. Г. Нормативно-правові засади державного управління у сфері фізичної культури і спорту на прикладі європейських країн // Державне будівництво. 2013. № 1. URL : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2013-1/index.html> (дата звернення: 27.07.2019).
29. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 17.07.2019).
30. Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року : затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 115 від 01.03.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#n10> (дата звернення: 21.02.2020).
31. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1.04.2014 р. № 333-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення: 17.07.2019).
32. Криштанович С. В. Проблеми та перспективи формування майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту у вищій школі // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. 2018. № 1. С. 141–148. URL : <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/9715> (дата звернення 21.11.2019).
33. Криштанович С. В. Роль компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту // Зб. наук. пр. «Педагогічні науки». Т. 2. № 75 2017. URL : <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/1104/990> (дата звернення 21.11.2019).
34. Криштанович С. В. Система формування ключових компетентностей майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту // Науковий

вісник ужгородського університету. Вип. 1(42) 2018. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота».

35. Криштанович С. В. Форма організації навчання у формуванні професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту у процесі вивчення фахових дисциплін // Освітні обрії. 2019. № 2 (49). URL : <https://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/obrii/article/view/2435/2887> (дата звернення: 21.11.2019).

36. Криштанович С. В. Формування професійної компетентності майбутніх спортивних менеджерів: наукові підходи // Науковий вісник інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. 2017. № 14. С. 44—49.

37. Куделко В. Е. Організація і технологія управління фізичною культурою та спортом у системі районного територіально-адміністративного утворення : автореф. дис. здобут. наук. ступ. к. н. з фіз. вихов. і спорту : спец. 24.00.02. Харків. 2005. 20 с.

38. Кузьменко О. О. Сучасний стан державного управління фізичною культурою й спортом в Україні та Європі // Держава та регіони. 2011. № 3. С. 36—41. Серія: Державне управління.

39. Кухтій А. О. Організаційні основи розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні впродовж ХХ ст. : автореф. дис. ... к. н. з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів. держ. ін-т фіз. культури. Львів : (б.в.), 2002. 20 с.

40. Ліщук С. В. Система державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту в Україні // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2014 № 12. URL : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=794> (дата звернення: 17.07.2019).

41. Лукашук В. І. Державна політика в галузі фізичної культури і спорту: українські реалії // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. 2014. № 1101. С. 126—131. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи».

42. Мозолев О. М. Використання управлінських технологій регіонального розвитку освіти у сфері фізичної культури і спорту з польського досвіду // Молодь і ринок. 2017. № 1 (140). С. 75—79.

43. Мозолев О. М. Основи державної політики розвитку освіти в сфері фізичної культури і спорту в Польщі / Українська полоністика. Випуск 12. Педагогічні науки. 2015. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2057417.pdf>. (дата звернення 27.07.2019).

44. Мозолев О. М. Перспективні шляхи вдосконалення процесу управління розвитком освіти у сфері фізичної культури і спорту в Україні // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – Вип. (97)18.–634 с. Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури /фізична культура і спорт».

45. Мозолев О. М. Теоретичні засади імплементації європейського досвіду управління розвитком освіти у сфері фізичної культури і спорту // Молодь і ринок. 2018. №7 (162). С. 23—27.

46. Мозолев О. М. Управління розвитком освіти у сфері фізичної культури і спорту в Польщі: упровадження передового досвіду в Україні : монографія. Хмельницький : Видавець ФОП Цюпак А. А., 2017. 504 с.

47. Мозолев О. М. Управління розвитком освіти у сфері фізичної культури і спорту в Україні: європейський вимір // Вісник Черкаського університету. 2018. Вип. № 5. С. 124—130. Серія «Педагогічні науки».

48. Моїсеєва С. А. Проблеми державної кадрової політики України у сфері фізичної культури та спорту // Державне управління та місцеве самоврядування, 2012. Вип. 4 (15). С.243—251.

49. Моїсеєва С. А. Удосконалення системи підготовки кадрів для сфери фізичної культури та спорту: проблеми та шляхи вирішення // Стратегія державної кадрової політики як складова програми економічних реформ в Україні : матер. круг. ст. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ.2010. С. 52—55.

50. Національна доктрина розвитку освіти : затверджена Указом Президента України № 347/2002 від 17.04.2002 р. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 27.07.2019).
51. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : схвалена Указом Президента України № 344/2013 від 25.06.2013 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 27.07.2019).
52. Новая философская энциклопедия : в 4-х т. Москва : Мысль, 2000.
53. Новейший философский словарь : словарь. Минск : Книжный Дом, 2003. 1279 с.
54. Олійник М. О. Теоретичні і методичні основи управління фізичною культурою і спортом в Україні : автореф. дис. на здобут. наук. ступ. к. н. з фіз. вихов. і спорту : спец. 24.00.02. Київ (б.в.). 2000. 18 с.
55. Паращенко Л. Розвиток загальної середньої освіти як проблема суспільного розвитку та державного управління // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2011. № 2. С. 259—267.
56. Петровський П. М. Гуманітарний ресурс демократизації державного управління України: теоретико-методологічний аспект : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ. 2012. 212 с.
57. Петровський П. М., Загорський В. С., Сидорчук О. Г., Галанець В. Г. Модернізація державно-управлінської освіти в контексті імплементації в Україні європейських стандартів якості вищої освіти. // Збірник наукових праць НАДУ. Київ, НАДУ, 2016. Вип. 2. С. 7—31.
58. Петровський П. М. Теоретико-методологічні основи становлення успішного суб'єкта регіонального розвитку в Україні // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2017. Вип.49. С. 3—10.
59. Положення про комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України : затверджене Наказом МОН України

№ 808 від 20.06.2013 р.. URL : <http://www.osvitasport.org/pro-komitet/polozhennya.html> (дата звернення: 17.07.2019).

60. Положення про Міністерство молоді та спорту України : затверджене Постановою Кабінету Міністрів України № 220 від 2.07. 2014 р. URL : <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-%D0%BF/paran8#n8> (дата звернення: 17.07.2019).

61. Положення про Міністерство освіти і науки України : затверджене Постановою Кабінету Міністрів України № 630 від 16.10.2014 р.. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-%D0%BF> (дата звернення 17.07.2019).

62. Поняття // Філософський енциклопедичний словник. Гол. редкол. В. І. Шинкарук : Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАНУ. Київ : Абрис. – 2002. С. 497—498.

63. Про вищу освіту : Закон України № 1556-VII від 01.07.2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 17.09.2020).

64. Про дошкільну освіту : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 49. Ст.259. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>. (дата звернення: 27.07.2019).

65. Про загальну середню освіту : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1999. №28. Ст.230). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення: 27.07.2019).

66. Про нормативні документи з фізичного виховання : Наказ Міністерства освіти України № 188 від 25.05.1998 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0500-98#Text> (дата звернення: 07.07.2020).

67. Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента : Наказ Міністерства освіти і науки України № 642 від 09.07.2009 р.. URL : http://ru.osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4283/ (дата звернення: 15.09.2020).

68. Про організацію занять з дисципліни «Фізичне виховання» у ВНЗ України : Лист Міністерства освіти і науки України №1/9-582 від 31.08.2009 р.

URL : https://ru.osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4594/ (дата звернення: 15.09.2020).

69. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905#n327> (дата звернення: 15.07.2019).

70. Про позашкільну освіту : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 46. Ст.393). — URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1841-14> (дата звернення 27.07.2019).

71. Про професійно-технічну освіту : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1998. № 32. Ст. 215. — URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 27.07.2019).

72. Про фізичну культуру і спорт : Закон України № 3808-XII від 24.12.1993 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення: 24.02.2020).

73. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України №722/2019 від 30.09.2019 р.. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (дата звернення: 20.10.2019).

74. Проць Т. А. Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні: проблема узгодженості державних політик // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 3(60) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2019, С. 143—160.

75. Проць Т. А. Освітня складова в забезпеченні розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань // Розвиток публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (23 – 24 квітня 2020 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 284—290.

76. Проць Т. А. Проблема узгодженості положень державних політик щодо сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури // Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (11 квітня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2019. С. 319—322.

77. Проць Т. А. Освітня складова реалізації державної цільової програми розвитку фізичної культури і спорту: регіональний аспект // Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (6 – 7 квітня 2017 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2017. С. 260—263.

78. Проць Т. А. Політико-правові аспекти забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури в умовах реформування місцевого самоврядування // Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан проблеми та перспективи : зб. матер. 8-ї Всеукр. наук.-практ. конф. (20 жовтня 2017 р., м. Херсон) / за наук. ред. проф. Ю. М. Бардачова, І. П. Лопушинського, Р. М. Плюща. Херсон : ХНТУ, 2017. С. 111—115.

79. Проць Т. А. Формування здоров'язберезувальних компетенцій як складова освіти у сфері фізичної культури // Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (12 квітня 2018 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. С. 316—319.

80. Ребкало В. А., Тертичка В. В. Державна політика: аналіз та впровадження в Україні. Київ: Вид-во УАДУ, 2002.

81. Ришковська В. Принципи проектування регіональної і локальної систем організації фізичного виховання школярів : автореф. дис. на здобут. наук. ступ. д. н. з фіз. вихов. і спорту : спец. 24.00.02. Київ : (б.в.). 2002. 32 с.

82. Рудніцька Р. М., Сидорчук О. Г., Стельмах О. М. Механізми державного управління: сутність і зміст. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. 28 с.

83. Савельєва М. Трансформація представлений о розвитку в постнекласической методології // Філософія освіти. 2008. № 1/2. С. 35—44.
84. Стратегія реформування державного управління України на 2016–2020 роки : схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 474-р від 24.06.2016 р. URL : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249175778>. (дата звернення: 27.07.2019).
85. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року : затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 1089 від 4.11.2020 р.. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2020).
86. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» : схвалена Указом Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 15.07.2019).
87. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року : проект. URL : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=64508&pf35401=462260> (дата звернення: 10.11.2020).
88. Сущенко Л. П. Особливості формування здібностей майбутніх фахівців з фізичної реабілітації в умовах сучасної парадигми вищої фізкультурної освіти // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2015. Вип. 3 (1). С. 347—350. (Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)). URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_015_2015_3%281%29__108. (дата звернення: 27.07.2019).
89. Терентьєва Н. О. Тенденції розвитку університетської освіти в Україні (друга половин ХХ – початок ХХІ століття) : дис. ... д. пед. наук : 13.00.01 / Інститут вищої освіти. Київ : (б.в.), 2016. 567 с.
90. Туленков М. В. Організаційна взаємодія // Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 2. Київ : НАДУ, 2011. С. 426—427.
91. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління // Демократичне врядування. 2008. Вип. 1. URL :

http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik/fail/O_Fedorchak.pdf

(дата

звернення: 27.07.2020).

92. Холодов Ж. К. Теория и методика физического воспитания и спорта. Київ : Олимпийская литература, 2002. 235 с.

93. Цілі Сталого Розвитку: Україна: Нац. доп. 2017. URL : https://mepr.gov.ua/files/docs/%d0%9d%d0%b0%d1%86%d1%96%d0%be%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%b0%20%d0%b4%d0%be%d0%bf%d0%be%d0%b2%d1%96%d0%b4%d1%8c%20%d0%a6%d0%a1%d0%a0%20%d0%a3%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d0%b8_%d0%bb%d0%b8%d0%bf%d0%b5%d0%bd%d1%8c%202017%20ukr.pdf (дата звернення: 27.07.2019).

94. Ціпов'яз А. Т., Бондаренко В. В. Організація і управління фізичною культурою і спортом. Кременчук : КПК, 2019. 128 с.

95. Шевчук І. В. Методологічні аспекти державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні // Науковий вісник Академії муніципального управління : зб. наук. пр. Вип. 3. Київ, 2014. С. 243—251. Серія «Управління».

96. Шевчук І. В. Механізми державного управління у сфері фізичної культури і спорту на регіональному рівні : автореф. на здоб. наук. ст. к. н. з держ. упр. за спец. 25.00.02 – механізми державного управління. Київ : (б.в.), 2015, 23 с.

97. Шевчук І. В. Нормативно-функціональні та методологічні засади формування державного управління фізичною культурою і спортом на рівні адміністративно-територіального утворення // Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 1. С. 141—145.

98. Шегедин Я. Ю. Механізми реалізації державної політики в галузі медсестринства на регіональному рівні : дис. на здоб. наук. ст. к. н. з держ. упр. за спец. 25.00.02 – механізми державного управління., Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. – 221 с.

99. Шкретій Ю. М. Напрями реформування системи фізичної культури і спорту в країні // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2004. № 4. С. 5—11.
100. Шпарик О. Поняття «освітній розвиток» та «реформування освіти» у сучасному науковому дискурсі України та Китаю // Український педагогічний журнал. 2019. № 3. С. 38—49.
101. Шульга І. М., Кікінежді О. М. Проблема здоров'язбереження особистості: гендерний вимір // Методологія і теорія гуманітарних досліджень в умовах глобалізації : монографія. Дніпропетровськ : Маковецький Ю. В., 2012. С. 241—254.
102. Kosiewicz J. Sport, kultura, społeczenstwo / Jerzy Kosiewicz. – Warszawa : Wyższa Szkoła Ekonomiczna, 2006. 589 s.
103. Ordylowski M. Szkice z dziejow kultury fizycznej. Zielona Gora : 2005. 197 s.
104. Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. O kulturze fizycznej // Dziennik Ustaw // №25. Poz. 113.
105. Zaborniak S. Z dziejow kultury fizycznej w Polsce. Rzeszow : Wydawnictwo Uniwersyetu Rzeszowskiego, 2005. 490 s.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ ДЕРЖАВНОГО СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ
ОСВІТИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ
АСПЕКТ

2.1. Структурно-функціональний аналіз державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні

Удосконалення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні можливе шляхом вирішення таких завдань:

– на основі аналізу наукових досліджень, існуючих нормативно-правових документів здійснити структурно-функціональний аналіз державного сприяння розвитку освіти в сфері фізичної культури на регіональному рівні та сформувати теоретичну модель досліджуваного явища;

– за параметрами сформованої теоретичної моделі здійснити аналіз існуючої практики державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні в частині нормативно-правового, організаційно-інституційного, освітньо-просвітницького забезпечення та підготовки фахівців для сфери фізичної культури і спорту;

– на цій основі розробити пропозиції щодо удосконалення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури і спорту на регіональному рівні засобами правового, організаційно-інституційного, освітньо-просвітницького впливу.

Поняття «освіта у сфері фізичної культури» доцільно конкретизувати в аспектах змісту та форми («Ознаки, які включаються в поняття, становлять його зміст. Предмети, що їм притаманні ознаки, відображені в змісті поняття, утворюють його обсяг» [38, с. 497]) у категоріальній площині «фізична культура – фізичне виховання – фізична підготовка – суб'єкти сфери фізичної культури і спорту – заклади фізичної культури і спорту – громадяни –

громадські об'єднання (інститути громадянського суспільства) фізкультурно-спортивної спрямованості».

Законом України «Про фізичну культуру і спорт» [55] фізична культура визначена як діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя через фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивну реабілітацію. Однак, у цьому законі дефініції поняття фізичне виховання різних груп населення як «напрямку фізичної культури, пов'язаному з процесом виховання особи, набуттям нею відповідних знань і умінь з використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до професійної діяльності й активної участі в суспільному житті» [55] властива певна неточність, а саме: замість розкриття змісту «різних груп населення» акцентується на: «процесі виховання особи», через «набуття нею відповідних знань та умінь»; шляхом «використання рухової активності»; «для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до професійної діяльності та активної участі в суспільному житті».

Тобто, власне про «різні групи населення» тут не йдеться. Натомість, всі ці чотири компоненти є характеристичними, визначальними для змісту, власне поняття «освітня складова фізичної культури». Але у дефініції поняття «фізична підготовка» («складова фізичного виховання різних груп населення, яка полягає у формуванні рухових умінь та навичок людини, розвитку її фізичних якостей і здібностей з урахуванням особливостей професійної діяльності» [55]) «з'являються»: «складова фізичного виховання» та «різні групи населення». Із цього видно, що фізичне виховання поєднує у собі дві складові – освітню та фізичної підготовки. Але освітня складова діяльності суб'єктів сфери фізичної культури не є синонімом поняття «освіта у сфері фізичної культури».

У педагогіці фізичної культури Польщі фізичну освіту визначають як цілеспрямовану передачу знань та інтелектуальних цінностей від покоління до

покоління з метою збереження здоров'я, покращення функціональних спроможностей організму та розвитку фізичних здібностей. Фізична освіта об'єднує два процеси: фізичне навчання і фізичне виховання [26, с. 47].

Для визначення обсягу поняття «освіта у сфері фізичної культури» необхідно зазначити суб'єктів цієї сфери (рис. 2.1).

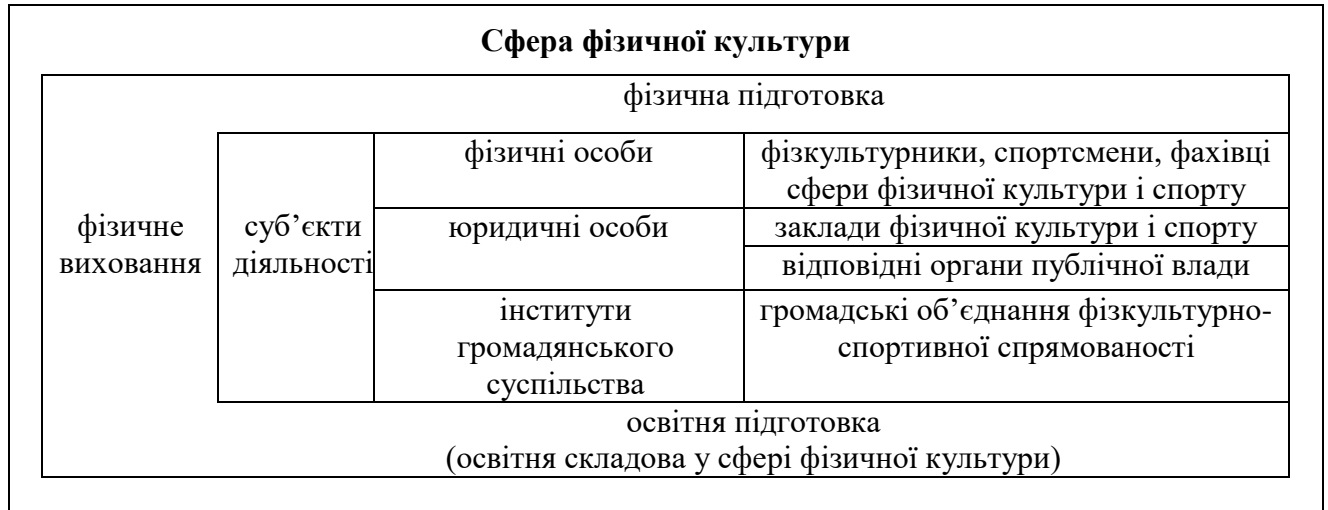


Рис. 2.1. Суб'єкти освіти у сфері фізичної культури
(розроблено автором)

Зазначений закон дає такий їх перелік: фізичні особи (особи які займаються фізичною культурою і спортом, зокрема спортсмени, фахівці сфери фізичної культури і спорту) та юридичні особи (заклади фізичної культури і спорту, що забезпечують розвиток фізичної культури і спорту шляхом, зокрема, надання фізкультурно-спортивних послуг – спортивні клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю, школи вищої спортивної майстерності, центри олімпійської підготовки, центри студентського спорту вищих навчальних закладів, фізкультурно-оздоровчі заклади, центри фізичного здоров'я населення, центри фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю тощо, відповідні органи влади). У цьому переліку доцільно було б окремо проаналізувати громадські об'єднання (інститути громадянського суспільства) фізкультурно-спортивної спрямованості.

Із огляду на різні види діяльності та її суб'єктів, поняття «освіта у сфері фізичної культури» за обсягом і змістом має декілька значень:

1. Спеціалізована освіта спортивного спрямування, «яка може здобуватися в рамках формальної, неформальної, інформальної освіти, спрямована на здобуття компетентностей у відповідній сфері професійної діяльності під час навчання у безперервному інтегрованому освітньому процесі на кількох або всіх рівнях освіти та потребує раннього виявлення і розвитку індивідуальних здібностей» [52], зокрема в спеціалізованих навчальних закладах спортивного профілю, які є навчальними закладами системи загальної середньої освіти або вищими навчальними закладами – закладами фізичної культури і спорту, які забезпечують відбір і спортивну підготовку найобдарованіших дітей та молоді, створюють умови для розвитку їхніх індивідуальних здібностей з метою досягнення високих спортивних результатів та поповнення національних збірних команд у поєднанні із здобуттям учнями та студентами відповідної освіти [55].

Спеціалізована освіта спортивного спрямування передбачає засвоєння освітньої програми з відповідного виду спорту з метою набуття комплексу професійних компетентностей у галузі фізичної культури і спорту, формування та розвитку індивідуальних здібностей особи, поглибленого оволодіння спеціалізацією в обраному виді спорту та здобувається одночасно з середньою, професійною (професійно-технічною), фаховою передвищою чи вищою освітою. Освітні програми з відповідного виду спорту розробляються всеукраїнськими федераціями з видів спорту та затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту [52].

2. Педагогічна освіта за галуззю знань 01 «Освіта» за рівнями: початковим (короткий цикл) вищої освіти; першим (бакалаврським); другим (магістерським); третім (освітньо-науковим) рівнями засвоєння здобувачами вищої освіти знань із фізичної культури і спорту, положень сучасної педагогіки та педагогіки фізичного виховання, спортивного менеджменту, формування необхідних вмінь і навичок для застосування на практиці отриманих знань, зокрема: використання сучасних методів фізичної підготовки і спортивного тренування, організаційних, практичних і наукових навичок. Ця освіта охоплює

й форми післядипломної освіти (спеціалізації, перепідготовки, підвищення кваліфікації, стажування), професійного навчання працівників, курсів перепідготовки, підвищення кваліфікації) та безперервного професійного розвитку спортсменів і фахівців сфери фізичної культури і спорту.

3. Освіта з фізичної культури та спорту – набуття компетентностей (динамічної комбінації знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи (громадянина) успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання [52]) в закладах позашкільної освіти (у сфері фізичної культури і спорту); дошкільної освіти; повної загальної середньої освіти (початкової, базової, профільної); професійної (професійно-технічної) освіти (початкової, базової, вищої); вищої освіти (фахової передвищої, початкового, бакалаврського, магістерського, освітньо-наукового рівнів); освіти осіб з особливими освітніми потребами.

Закон України Про фізичну культуру і спорт визначає [55]:

– суб'єктів сфери фізичної культури і спорту: спортивні клуби; дитячо-юнацькі спортивні школи; спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю; школи вищої спортивної майстерності; центри олімпійської підготовки; центри студентського спорту закладів вищої освіти; фізкультурно-оздоровчі заклади (центри, комплекси, клуби, студії тощо); центри фізичного здоров'я населення; центри фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю; колективи фізичної культури; фізкультурно-спортивні товариства; спортивні федерації (асоціації, спілки, об'єднання тощо); громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів; громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості ветеранів фізичної культури і спорту; Національний олімпійський комітет України; Спортивний комітет України;

– форми (механізми, засоби) сприяння органів державної влади й органів місцевого самоврядування розвитку фізичної культури в її основних сферах: освіти; фізкультурно-оздоровчої діяльності за місцем проживання, відпочинку,

роботи громадян і серед сільського населення; фізичної підготовки у Збройних силах України та ін. військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, у правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних службах; фізкультурно-оздоровчої діяльності та фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю; фізкультурно-оздоровчої діяльності у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань;

– роль держави в питаннях кадрового забезпечення сфери фізичної культури та спорту, зокрема щодо: підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів у цій сфері; участі Міністерства молоді та спорту України у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, в ліцензуванні й акредитації закладів вищої освіти, у яких здійснюється підготовка фахівців сфери фізичної культури і спорту; щодо наукового забезпечення у сфері фізичної культури і спорту (проведення наукових досліджень, впровадження їх результатів у практику роботи закладів фізичної культури і спорту, підготовки наукових кадрів та науково-педагогічних працівників).

Необхідно деталізувати зміст і форми державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури, особливості його реалізації на регіональному рівні. Забезпечення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури має комплексне спрямування, «впроваджується на взаємозалежних ієрархічних рівнях (глобальний, наднаціональний, національний, регіональний, місцевий, закладу освіти)» [70, с. 472] і спрямоване на: розроблення та реалізацію правових норм й інших політичних документів, що визначають діяльність суб'єктів сфер освіти та фізичної культури (освітніх закладів, закладів фізичної культури, відповідних органів державної влади й органів місцевого самоврядування); здійснення ефективних процесів розвитку освітніх і фізкультурних систем, установ, закладів; належне функціонування механізмів управління процесами «зміцнення здоров'я, розвитку фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості, забезпечення належного рівня для реалізації права кожного громадянина» [3, с. 494].

Отже, доцільно визначати зміст терміна «державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури» в широкому розумінні як систему управлінських заходів щодо розвитку освітньої складової у напрямках реалізації політики у сфері фізичної культури і спорту, зокрема це:

- фізичне виховання і фізкультурно-оздоровча діяльність у навчально-виховній сфері;
- фізкультурно-оздоровча діяльність у виробничій і соціально-побутовій сферах;
- фізична підготовка військовослужбовців, особового складу правоохоронних органів та інших військових формувань;
- фізкультурно-оздоровча і спортивна діяльність серед інвалідів; спорт вищих досягнень [3, с. 495].

У своєму вузькому значенні змістом терміна «державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури» є система управлінських заходів щодо розвитку підготовки фахівців для закладів, установ і організацій основних сфер фізичної культури і спорту.

Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні становить реалізацію через комплекс заходів, засобів, механізмів, інструментів, форм і методів системи цілей і завдань державної політики, узгоджених із особливостями історичного, політичного, економічного, соціального, екологічного, гуманітарного розвитку регіону шляхом скоординованих дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громад та інститутів громадянського суспільства.

На регіональному рівні сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури визначається «на основі завдань, що стоять перед державою в певний період, наявних і прогнозованих внутрішніх і зовнішніх загроз для розвитку суспільства і держави та відповідно до стратегії розвитку держави і суспільства» [24, с. 71, 72].

Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури у вузькому значенні терміна сприяє виконанню таких основних завдань державної кадрової політики в регіонах, як: «накопичення й ефективна реалізація людського капіталу регіону; підбір, підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації кадрів із урахуванням регіональних запитів; сприяння професійному розвитку, кар'єрному росту працівників, їх соціальному та правовому захисту; формування національного світогляду, політичної, управлінської, правової, морально-етичної культури працівників» [72, с. 120].

Таким чином, у змістовному аспекті державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури є складною системною композицією взаємопов'язаних і взаємозалежних економічних, соціальних, гуманітарних складових, розгортання (реалізація, функціонування) яких здійснюється в напрямках від загального – до одиничного, від абстрактного – до конкретного.

Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури є процесом системним і таким, що сам є складовою системи публічного управління розвитком суспільства: державні стратегії, програми та реформи безпосередньо чи опосередковано, в сукупності чи частково, першочергово чи другорядно обумовлюють процеси розвитку освіти у сфері фізичної культури, які своєю чергою мають зворотній позитивний вплив на економічний, соціальний, гуманітарний стан суспільства.

Модернізація українського суспільства на інноваційній основі потребує відповідного розвитку людського потенціалу, у формуванні якого значна роль належить освіті, яка повинна бути сучасною та якісною: «Виключно завдяки освітній складовій в індексах людського розвитку та глобальної конкурентоспроможності Україна за цими показниками утримує серединні позиції в колі багатьох країн світу. Водночас дедалі стає очевидним, що екстенсивний шлях зростання національної освіти себе повністю вичерпав. На порядку денному – досягнення нею нових якісних характеристик, які відповідають вимогам сьогодення» [29, с. 4].

Вимогою сьогодення та перспективам розвитку освіти у сфері фізичної культури є формування гармонійно (зокрема фізично) розвиненої людини, набуттям нею відповідних знань і вмінь (компетентностей) з використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до професійної діяльності та активної участі в суспільному житті.

Розвиток освіти у сфері фізичної культури за роки становлення незалежності України відбувався у рамках формування, реалізації та модернізації державної освітньої політики. У цьому процесі дослідники виділяють декілька періодів [29, с. 4, 5], характеристики яких також властиві й розвитку освіти з фізичної культури:

- у 1991 – 2002 рр. в основному створено функціонуючу та самодостатню національну систему освіти та фізичної культури, що зберегли прогресивні традиції минулого та врахували нові суспільні відносини і містили інноваційний потенціал подальшого розвитку;

- у 2003 – 2013 рр. розширено спектр і поглиблено трансформаційні впливи європейської інтеграції та світової глобалізації;

- у 2014 – 2020 рр. відбулось зростання якісного рівня та суспільної ролі освіти та фізичної культури, обумовлене: підписанням Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом; прийняттям інноваційних законів України «Про вищу освіту» (2015 р.), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016 р.), «Про освіту» (2017 р.) та Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року (2020 р.).

Ґрунтуючись на дефініції О. Шпарик [71, с. 43], розвиток освіти у сфері фізичної культури доцільно розуміти як процес визначення і досягнення цілей освітньої політики та політики у сферах фізичної культури відповідно до потреб та ідеалів суспільства, який характеризується якісною зміною компонентів зазначених систем, появою нових організаційних форм, інновацій та нововведень і перетворенням їхніх внутрішніх та зовнішніх зв'язків, що забезпечує здатність систем до успішного залучення потенціалу людського розвитку, нагромадження і розгортання нових можливостей суспільства,

формування гармонійно та фізично розвиненої людини, набуттям нею відповідних знань і вмінь з використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до професійної діяльності й активної участі в суспільному житті.

Конкретизація змісту розвитку освіти у сфері фізичної культури можлива шляхом деталізації її якісних і кількісних властивостей. Р. Карпюк, розглядаючи сферу фізкультурної освіти як сукупну освітню діяльність, що відбувається у спеціалізованому творчому середовищі, пропонує зарахувати до системи соціальних пріоритетів такі її взаємопов'язані компоненти: зміст освіти (гуманізація, фундаменталізація, міжпредметність, інтегративність, креативність); удосконалення педагогічних, у зокрема інформаційно-комунікаційних технологій; розвиток наукової та інноваційної діяльності; гармонізація стосунків суб'єктів сфери фізичної культури із суспільством і державою; демократизація стосунків у закладах, установах, організаціях; структурні зміни та інституціональні перетворення; ефективний менеджмент; активна міжнародна співпраця. Якість освіти він пропонує розуміти як міру відповідності результату освіти очікуванням (міра задоволення запитів) різних зацікавлених груп суб'єктів освіти (студентів, викладачів, батьків, роботодавців, органів управління освітою, суспільства загалом) [18, с. 21, 22].

Тран스포люючи виокремлені Н. Морозовою [27] складники парадигми якості вищої освіти на розвиток освіти у сфері фізичної культури загалом, зазначимо, що:

– на мегарівні – це визнання на рівні держави пріоритету академічної освіти над професійною; створення державними органами управління розвиненої системи академічних свобод, які збільшують можливості закладів вищої освіти щодо взаємодії з науковими й виробничими підприємствами та організаціями; здійснення академічної мобільності персоналу та студентів, реалізації нових напрямів підготовки відповідно до запитів бізнесу, суспільства та громадян; формування прогресивної кадрової політики у сферах освіти, фізичної культури і спорту;

– на макрорівні – профілізація вищої освіти відповідно до потреб регіонального ринку праці; створення сприятливих умов для формування регіонального освітнього простору; визнання за закладами вищої освіти системоутворюючої ролі, яка об'єднує знаннєвий, науковий, соціальний і людський капітал регіону;

– на мікрорівні – реалізація системи «освіта упродовж життя» за рахунок розвитку додаткової освіти, упровадження інформаційно-комунікативних технологій і персоналізації процесу освіти; створення механізмів взаємодії закладів вищої освіти із промисловістю; розширення обміну досвідом у сферах освіти, фізичної культури і спорту;

– на нанорівні – зміна ставлення особистості до освіти як способу отримання знань із фізичної культури; входження в систему ціннісних орієнтацій соціалізації як результату освіти; визнання концепції «освіта упродовж життя» необхідною умовою реалізації потенціалу індивіда.

Зважаючи на зазначені вище характеристики та складові, основними структурними частинами стратегії розвитку освіти у сфері фізичної культури мають бути:

1. Аналіз сучасного стану освіти у сфері фізичної культури.
 - 1.1. Аналіз сучасного стану фахової фізкультурної освіти .
 - 1.2. Аналіз сучасного стану освітньої складової в основних сферах фізичної культури.
3. Проблеми, які потребують вирішення.
4. Керівні принципи освіти у сфері фізичної культури.
5. Напрями реалізації стратегії.
 - 5.1. Підвищення якості передвищої та вищої фізкультурної освіти.
 - 5.1.1. Оновлення змісту освіти на основі досягнень сучасної освіти, науки, фізичної культури та спорту.
 - 5.1.2. Якісний відбір студентів для навчання за спеціальністю.
 - 5.1.3. Підвищення якості незалежних оцінювань навчальних досягнень студентів.

5.1.4. Підвищення кваліфікації викладачів закладів освіти.

6. Реформа післядипломної освіти та безперервний професійний розвиток, базований на кращих міжнародних практиках.

7. Ефективне фінансування та управління.

7.1. Удосконалення механізму фінансування освіти з фізичної культури, перехід на модель, базовану на результатах діяльності.

7.2. Розвиток автономії закладів вищої освіти з фізичної культури (академічної, фінансової, організаційної).

8. Зміна академічної культури.

8.1. Утвердження принципів академічної доброчесності у закладах освіти, подолання плагіату та інших форм академічної недоброчесності в освіті та науці з фізичної культури.

8.2. Інтернаціоналізація освіти з фізичної культури.

9. Розвиток наукових досліджень із фізичної культури.

9.1. Покращення матеріальної бази для проведення наукових досліджень.

9.2. Стимулювання українських науковців до проведення якісних досліджень з їх опублікуванням у провідних міжнародних наукових виданнях.

9.3. Підвищення якості дисертаційних робіт.

Забезпечення належного розвитку освіти у сфері фізичної культури є комплексним вирішенням питань, передусім освіти та фізичної культури, а тому в системі управління у цій сфері необхідна узгодженість діяльності органів загальної, міжгалузевої (функціональної), галузевої (спеціальної) компетенції на центральному, регіональному та місцевому рівнях і відповідних структур органів місцевого самоврядування, яку доцільно закладати на етапі розроблення державних політик.

Загальну структурно-функціональну модель сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури представлено на рис. 2. 2.

Рівні	Органи влади					
Центральний	Верховна Рада України					
	Кабінет Міністрів України центральний орган виконавчої влади, що забезпечує проведення державної політики у сферах освіти, науки, фізичної культури та спорту					
	у гуманітарній сфері	у соціальній сфері	у сфері публічного управління	у сфері економіки		
	Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI ст.») (896/1993), Національна доктрина розвитку освіти (347/2002), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. (344/2013), Національна стратегія у сфері прав людини (501/2015)	Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 р. №115 від 1.03.2017 р.	Стратегія реформування держ. управління України на 2016–2020 рр. №474-р від 24.06.2016), Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (333–2014-р.), Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр. № 695 від 05.08.2020 р.	Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (5/2015), Угода про асоціацію між Україною та ЄС (984-011, 2014)		
	Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури					
	Міністерство освіти та науки України Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки	Міністерство молоді та спорту України Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту	Міністерство оборони України Міністерство внутрішніх справ України Забезпечують належну фізичну підготовку відповідних військово-службовців та працівників, сприяють розвитку фізичної культури та освіти	Міністерство аграрної політики та продовольства України Сприяють розвитку освіти та фізкультури серед сільського населення та працівників агропромислових підприємств	Міністерство охорони здоров'я України Міністерство соціалістики України У межах повноважень забезпечують розвиток спортивної медицини та підпорядкованих закладів	
	Департаменти загальної середньої та дошкільної освіти, вищої освіти, професійної освіти	Департаменти молодіжної політики, фізичної культури та неолімпійських видів спорту	Департамент військової освіти, науки, соціально-гуманітарної політики	Директорат науки, освіти, інновацій, кадрів		
	Комітет з фізичного виховання та спорту МОН України (КФВС)	Відділ національно-патріотичного виховання	Департамент персоналу організації освітньої та наукової діяльності	Департамент стратегії й економічного розвитку	Директорат соціальних послуг та інтеграції	
	Регіональний	Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні ради, Київська, Севастопольська міські ради				
		Департамент освіти і науки Обласні відділення (філії) КФВС	Управління фізичної культури та спорту	Департамент з питань цивільного захисту	Департамент агропромислового розвитку	Департамент охорони здоров'я Департамент соціалістики
Районні, міські ради та ради об'єднаних територіальних громад						
Місцевий	Відділ освіти	Відділ молодіжної політики, сім'ї та спорту	Відділ з питань надзвичайних ситуацій і цивільного захисту населення	Управління агропромислового розвитку	Відділ охорони здоров'я Відділ праці і соціалістики	
	Рівні та види освіти; установи, заклад організації; основні сфери ФК	Позашкільна освіта (у сфері фізичної культури і спорту); дошкільна освіта; повна загальна середня освіта (початкова, базова, профільна); професійна (професійно-технічна) освіта (початкова, базова, вища); передвища (у т.ч. фахова), вища освіта (початковий, бакалаврський, магістерський, освітньо-науковий, науковий рівні); спеціалізована освіта (спортивного спрямування); освіта осіб з особливими освітніми потребами; післядипломна (спеціалізація, перепідготовка, підвищення кваліфікації, стажування), професійне навчання працівників, курси перепідготовки, підвищення кваліфікації, безперервний професійний розвиток).	Колективи фізичної культури; фізкультурно-оздоровчі заклади (центри, комплекси, клуби, студії тощо); центри фізичного здоров'я населення; центри фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю; дитячо-юнацькі спортивні школи (ДЮСШ); спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю; спортивні клуби; центри студентського спорту вищих навчальних закладів; громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів; громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості ветеранів фізичної культури і спорту; школи вищої спортивної майстерності; центри олімпійської підготовки; фізкультурно-спортивні товариства; спортивні федерації; національний олімпійський комітет України; суб'єкти паралімпійського і дефлімпійського руху в Україні; Спортивний комітет України	Фізкультурно-оздоровча діяльність за місцем проживання та відпочинку громадян. Фізкультурно-оздоровча діяльність за місцем роботи громадян. Фізкультурно-оздоровча діяльність серед сільського населення. Фізична культура у сфері освіти. Фізична підготовка у Збройних силах України. Фізкультурно-оздоровча діяльність і фізкультурно-спортивна реабілітація осіб з інвалідністю. Фізкультурно-оздоровча діяльність у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань		
Громади						

Рис. 2.2. Загальна модель сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури (розроблено автором)

Функціональна визначеність цих структур у сприянні розвитку освіти у сфері фізичної культури полягає у тому, що:

1. Органи загальної компетенції здійснюють зазначену діяльність водночас вирішують інші завдання, що належать до їх компетенції, – розвиток економіки, соціальної сфери, національної безпеки та оборони тощо [30], зокрема, згідно із Конституцією України [19]:

– Верховна Рада України визначає засади внутрішньої і зовнішньої політики, затверджує загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля, зокрема й визначає державну політику та здійснює законодавче регулювання відносин у сферах освіти, фізичної культури та спорту, а також здійснює у межах своїх повноважень контроль за реалізацією державних програм розвитку цих сфер й за виконанням в них законодавства;

– Кабінет Міністрів України забезпечує проведення політики у цих сферах; розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України; спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади;

– місцеві органи виконавчої влади – місцеві державні адміністрації на відповідній території забезпечують, зокрема: виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку; взаємодію з органами місцевого самоврядування; реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень.

2. Органи міжгалузевої компетенції координують діяльність інших органів виконавчої влади з вирішення окремих питань міжгалузевого значення [25]. Групу органів міжгалузевої компетенції щодо державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури складають Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство оборони України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерство соціальної політики

України, Міністерство фінансів України, Державна регуляторна служба України, Державна служба України з питань праці, Державна служба якості освіти України, Національна служба здоров'я України, Національне агентство України з питань державної служби та інші.

3. Органи галузевої (спеціальної) компетенції управління щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури (Міністерство освіти і науки України та Міністерство молоді та спорту України) формують та реалізують державні політики у сферах освіти, науки, фізичної культури і спорту.

У цьому аспекті Міністерство освіти і науки [34], серед іншого, здійснює:

- нормативно-правове регулювання у відповідних сферах;
- державний нагляд (контроль) за діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, незалежно від їх підпорядкування і форми власності;
- визначення перспектив і пріоритетних напрямів розвитку дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної і вищої освіти, інклюзивного навчання та освіти протягом життя, інших сфер, що належать до його компетенції;
- розроблення стратегії та програм розвитку вищої освіти;
- аналітично-прогностичну діяльність у сфері вищої освіти, визначення тенденцій її розвитку, впливу демографічної, етнічної, соціально-економічної ситуації, інфраструктури виробничої та невиробничої сфери, формування стратегічних напрямів розвитку вищої освіти з урахуванням науково-технічного прогресу й інших факторів, узагальнення світового і вітчизняного досвіду розвитку вищої освіти;
- координацію діяльності органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування у сферах, що належать до його компетенції;
- створення умов для здобуття громадянами дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної і вищої освіти,

інклюзивного навчання та освіти протягом життя, наукових ступенів та вчених звань;

- затвердження стандартів освіти, типових освітніх програм; розроблення Державних стандартів загальної середньої освіти та навчально-методичне забезпечення їх реалізації;

- розроблення та затвердження державних освітніх стандартів із конкретних професій;

- формування переліків галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти;

- затвердження переліку спеціальностей, прийом на навчання за якими здійснюється з урахуванням рівня творчих та/або фізичних здібностей вступників;

- координацію діяльності місцевих органів управління освітою в частині формування оптимальної мережі закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної освіти та забезпечує формування оптимальної мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти, експериментальних закладів освіти для задоволення освітніх потреб населення з урахуванням потреб особистості і регіональної специфіки;

- визначення основних цілей та завдань виховного процесу в закладах освіти;

- нормативно-правове та навчально-методичне забезпечення функціонування закладів освіти;

- участь у реалізації державної політики з національно-патріотичного виховання, фізичного виховання і спорту в закладах освіти;

- розвиток фізичного виховання та спорту в закладах освіти;

- організацію освітнього процесу і проведення серед учнівської і студентської молоді спортивних заходів, пов'язаних із підготовкою спортивного резерву для національних збірних команд;

- комплектацію національних збірних команд студентів і учнів із видів спорту для забезпечення їх участі у міжнародних і всеукраїнських змаганнях,

організацію і проведення міжнародних і всеукраїнських змагань серед учнівської та студентської молоді.

З метою належної організації фізичного виховання і спорту в закладах освіти всіх типів і рівнів акредитації, відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Про вдосконалення системи організації роботи з фізичного виховання та спорту в навчальних закладах» № 203-р від 16. 05. 2001 р., утворено Комітет з фізичного виховання та спорту МОН України, у структурі якого діють обласні філії та Кримська республіканська та Київське і Севастопольське міські відділення [32].

У аспекті сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури Міністерство молоді та спорту України, яке є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в сферах молодіжної, фізичної культури і спорту, національно-патріотичного виховання, серед іншого:

- бере участь у підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації кадрів у сфері фізичної культури та спорту та визначенні пріоритетних напрямів наукових досліджень і проведенні науково-дослідної роботи у цій сфері;

- здійснює інформаційно-пропагандистську роботу з питань фізичної культури і спорту, здорового способу життя [55];

- здійснює заходи для популяризації й утвердження здорового способу життя, гуманістичних цінностей, національної свідомості та патріотичних почуттів молоді, організації її змістовного дозвілля, проведення інформаційно-просвітницької роботи з протидії поширенню у молодіжному середовищі соціально небезпечних захворювань;

- разом із заінтересованими органами виконавчої влади здійснює заходи для розвитку мережі дитячо-юнацьких спортивних шкіл, шкіл вищої спортивної майстерності, центрів олімпійської підготовки, закладів спеціалізованої освіти спортивного профілю із специфічними умовами навчання, організаційно-

методичне забезпечення їх діяльності; визначення нормативів матеріально-технічного та кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту;

– здійснює визначення в установленому порядку потреби у фахівцях сфер фізичної культури і спорту та національно-патріотичного виховання;

– бере участь у підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації кадрів у сферах фізичної культури і спорту та національно-патріотичного виховання, визначенні основних напрямів наукових досліджень, проведенні науково-дослідної роботи у цих сферах; проводить інформаційно-пропагандистську роботу з питань фізичної культури і спорту, здорового способу життя та національно-патріотичного виховання [33].

Відповідно, на регіональному рівні основні завдання департаментів (управлінь) освіти і науки та фізичної культури і спорту обласних державних адміністрацій зосереджені на забезпеченні реалізації державної політики у цих сферах.

Узгодженість діяльності суб'єктів публічного управління та її результативність щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури засадничо формується на усвідомленні та визнанні ними суспільного сенсу, значення своїх завдань і зони власної відповідальності за них. Відповідальність органів державної влади щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури стосується того, що в реалізації реформ (освіти, системи охорони здоров'я, одним із головних напрямів якої має стати підвищення особистої відповідальності громадян за власне здоров'я, регіональної політики) і програм (популяризації фізичної культури та спорту, здорового способу життя та довголіття), працюючи прозоро, якісно, інноваційно, необхідно забезпечити баланс інтересів між громадянським суспільством, державою та бізнесом, гарантувати дотримання прав людини.

Відповідальність органів місцевого самоврядування щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури стосується питань: забезпечення належного управління закладами середньої, дошкільної та позашкільної освіти; розвитку фізичної культури, утримання й організації роботи стадіонів, спортивних

майданчиків (на базовому рівні); виховання та навчання дітей у школах-інтернатах загального профілю (на районному рівні); регіонального розвитку, професійно-технічної освіти, розвитку спорту (на регіональному рівні) [22].

Ст. 14 Закону України «Про вищу освіту» [44] визначені повноваження органів місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти щодо:

- забезпечення виконання державних програм у сфері вищої освіти;
- вивчення потреби у фахівцях із вищою освітою на місцях і внесення центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері економічного розвитку і торгівлі, та центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки пропозицій щодо обсягу державного замовлення на підготовку фахівців із вищою освітою та підвищення їх кваліфікації, узгоджені з державними органами, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти;
- подання центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки пропозиції щодо формування мережі закладів вищої освіти;
- безпосередньої або через уповноважений ними орган реалізації прав і обов'язків засновника, передбачені цим та іншими законами України, стосовно закладів вищої освіти України, які належать до сфери їх управління;
- сприяння працевлаштуванню і соціальному захисту випускників закладів вищої освіти, що належать до сфери їх управління;
- залучення підприємств, установ, організацій (за згодою) до розв'язання проблем розвитку системи вищої освіти.

Відповідальність бізнесу (освітніх, фізкультурних, спортивних закладів, організацій, установ, підприємств) стосовно розвитку освіти у сфері фізичної культури полягає у провадженні своєї діяльності не лише відповідно до Законодавства України, з дотриманням принципів чесної праці та конкуренції, але й суспільно відповідально – підтримуючи та розвиваючи державу, громаду та громадянське суспільство (фізкультурні спільноти, спортивні/фізкультурні організації, експертні-середовища тощо).

Відповідальність інститутів громадянського суспільства стосовно розвитку освіти у сфері фізичної культури полягає не лише у контролюванні влади та фізкультурно-спортивного бізнесу, відповідно до принципів гуманізму та гідності, норм Конституції та законів України, але й у активній участі у процесах публічного управління у сферах освіти та фізичної культури.

Для визначення шляхів вирішення проблеми удосконалення державного сприяння розвитку освіти в сфері фізичної культури в Україні на регіональному рівні доцільно проаналізувати:

- діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо розвитку фізичної культури і спорту;

- роль громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування в забезпеченні розвитку сфери фізичної культури і спорту, зокрема її кадрового забезпечення;

- якість освітньо-професійних програм (освітніх компонентів, переліків навчальних дисциплін і логічної послідовності їх вивчення, кількості кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, очікуваних результатів навчання (компетентностей), якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти), якість вищої освіти (рівня здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображають її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти), якість освітньої діяльності (рівня організації освітнього процесу у закладі вищої освіти, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань) за спеціальністю 017 – «Фізична культура і спорт» щодо відповідності потребам розвитку фізичної культури і спорту, зокрема на регіональному рівні;

- проблеми кадрового, матеріально-технічного, навчально-методичного й інформаційного забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти з підготовки фахівців зі спеціальності «Фізична культура і спорт»;

- існуючу практику нормативно-правового, організаційно-інституційного та фінансового сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні.

Виявлення проблемних явищ і з'ясування їх причин дасть змогу обґрунтувати шляхи їх подолання через впровадження ефективних методів, засобів, форм, технологій державного сприяння, ґрунтованих на адаптованій до сучасних реалій нормативно-правовій базі та здатних вирішувати освітньо-просвітницькі проблеми, пов'язані із функціонуванням та розвитком освіти у сфері фізичної культури.

2.2. Сучасний стан і перспективи розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні

На сучасному етапі розвитку України на стан освіти у сфері фізичної культури значний прямий чи опосередкований вплив здійснюють: складне соціально-економічне становище українського суспільства; демографічна криза, що зумовлена зменшенням кількості населення України; знецінення моральних та патріотичних переконань громадян України у зв'язку з розповсюдженням, зокрема через засоби масової інформації, жорстокості, насильства; погіршення стану здоров'я населення у зв'язку з прогресуючими хронічними хворобами серця, гіпертонією, неврозом, артритом, ожирінням тощо; невідповідне сучасним вимогам та світовим стандартам ресурсне забезпечення сфери фізичної культури і спорту, зокрема організаційне, кадрове, науково-методичне, медико-біологічне, фінансове, матеріально-технічне, інформаційне; відсутність сталих традицій і мотивації щодо фізичного виховання і масового спорту як важливого фактора фізичного та соціального благополуччя, поліпшення стану здоров'я, ведення здорового способу життя та збільшення його тривалості [21].

Зазначені проблеми стали наслідком: знецінення традиційних моральних цінностей, невідповідності матеріально-технічної бази для забезпечення фізкультурно-оздоровчої діяльності потребам населення за місцем проживання; низького рівня ресурсного забезпечення дитячо-юнацького та резервного

спорту; недостатнього рівня забезпечення спортивним інвентарем та обладнанням закладів освіти; низького рівня проведення засобами масової інформації інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення щодо усвідомлення цінності здоров'я; низького рівня престижності професій у сфері фізичної культури і спорту, матеріального заохочення працівників цієї сфери; недостатніх обсягів бюджетного фінансування та неефективного залучення позабюджетних коштів; відсутності механізму інвестування в розвиток і популяризацію масового спорту [21].

За статистичними даними кількість осіб, які охоплені фізкультурно-оздоровчою та спортивною діяльністю в Україні, становила: 2019 р. – 14,7%; 2018 р. – 14,3%; 2017 р. – 13,7% від загальної чисельності населення. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я в 2019 р. за рівнем здоров'я українці перебували на 93 місці із 169 країн світу [66].

Розглянемо статистичні показники, що стосуються фізичної культури у сфері освіти України у розрізі Міжнародної стандартної класифікації освіти (International Standard Classification of Education, ISCED 2011, МСКО 2011). У табл. 2.1 зазначено наявність складової фізичної культури в національних освітніх програмах (програмна/позапрограмна) [16].

Статистичні показники динаміки останніх 2016/17-го, 2017/18-го, 2018/19-го навчальних років засвідчують зупинку спадання чи стабілізацію кількості учнів, слухачів і студентів різних рівнів закладів освіти України. Відповідно, динаміка кількісних показників у зазначених роках без урахування контингенту закладів освіти тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях є такою [16]:

- дошкільна освіта: 1 300 129; 1 303 787; 1 278 237 осіб;
- початкова освіта: 1 644 263; 1 676 550; 1 724 664 осіб;
- перший етап середньої освіти: 1 743 530; 796 094; 1 845 424 осіб;
- другий етап середньої освіти: 591 448; 580 754; 599 124 осіб;
- післясередня не вища освіта: 106 831; 92 289; 83 414 осіб;

- короткий цикл вищої освіти: 408 732; 398 721; 383 710 осіб;
- бакалаврат або його еквівалент: 800 450; 774 076; 746 330 осіб;
- магістратура або її еквівалент: 377 572; 365 768; 392 210 осіб;
- докторантура або її еквівалент: 27 755; 26 432; 23 974 осіб.

Таблиця 2.1

Освітні рівні національних освітніх програм за Міжнародною стандартною класифікацією освіти МСКО 2011 і наявність у них складової фізичної культури

Назва освітнього рівня за МСКО	Код за МСКО	Тривалість навчання (рр.)	Національні освітні ступені, освітньо-кваліфікаційні рівні		
			Назва	Наявність фізичної культури	
				П	ПП
Дошкільна освіта	0	4	Вихованці закладів дошкільної освіти	+	
Початкова освіта	1	4	Учні 1 – 4 класів денних закладів загальної середньої освіти, які здобувають початкову освіту	+	
Перший етап середньої освіти	2	5	Учні 5 – 9 класів денних і вечірніх закладів загальної середньої освіти, які здобувають базову середню освіту	+	
Другий етап середньої освіти	3	2 (3)	Учні 10 – 11 (12) класів денних і вечірніх закладів загальної середньої освіти, учні (слухачі) закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які здобувають повну загальну середню освіту	+	
Післясередня не вища освіта	4	2	Учні (слухачі) закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які здобувають професійну (професійно-технічну) освіту	+	
Короткий цикл вищої освіти	5	2	Студенти закладів вищої освіти, які здобувають ступінь вищої освіти «Молодший бакалавр» або освітньо-кваліфікаційний рівень «Молодший спеціаліст»	+	
Бакалаврат або його еквівалент	6	4	Студенти закладів вищої освіти, які здобувають ступінь вищої освіти «Бакалавр»	+	
Магістратура або її еквівалент	7	2	Студенти закладів вищої освіти, які здобувають ступінь вищої освіти «Магістр» або освітньо-кваліфікаційний рівень «Спеціаліст»		+
Аспірантура або її еквівалент, докторантура	8	4, 2	Здобувачі наукового ступеня вищої освіти «Доктор філософії» та «Доктор наук»		+

(розроблено автором)

Упродовж останніх шести років Україні вдалося здебільшого зберегти кількість закладів дошкільної освіти та їх вихованців. Так, якщо в 2010 р. закладів дошкільної освіти було 14,9 тис. загальною місткістю 1 069 тис. осіб, зокрема у міській місцевості кількість закладів – 6,4 тис. місткістю 1 069 тис. осіб і в сільській місцевості 291 заклад на 291 тис. осіб, то в 2019 р. – 14,8 тис.

закладів загальною місткістю 1 155 тис. осіб, зокрема у міській місцевості 5,8 тис. закладів місткістю 806 тис. осіб і в сільській місцевості 9,0 тис. закладів на 349 тис. осіб.

Порівняння статистичних показників 2010 р. та 2019 р. щодо охоплення дітей закладами дошкільної освіти та їх наповненості в Україні засвідчує як позитивні зрушення динаміки, так і перспективи подальшого кількісного зростання. Так, якщо в 2010 р. охоплення дітей закладами дошкільної освіти становило 53% (у міській місцевості – 64%, у сільській місцевості – 33%), а кількість дітей у закладах у розрахунку на 100 місць – 112% (у міській місцевості – 123%, у сільській місцевості – 82%), то у 2019 р. охоплення дітей становило 58% (у міській місцевості – 68%, у сільській місцевості – 40%), а у закладах у розрахунку на 100 місць – 105% (у міській місцевості – 115%, у сільській місцевості – 80%).

Співставлення кількісних показників 2017 – 2019 рр. щодо динаміки закладів дошкільної освіти та охоплення ними дітей за регіонами (табл. 2.2). засвідчує як загальні тенденції, так і особливості становища в різних областях. Тут, необхідно відзначити недостатнє збільшення кількості дошкільних закладів і їх місткості, що унеможливорює повне задоволення суспільної потреби у закладах дошкільної освіти як у сільській, так і в міській місцевості. Недостатність місць у закладах дошкільної освіти призводить до їх переповненості, що все одно не задовольняє потреб споживачів освітніх послуг. Охоплення дітей закладами дошкільної освіти у дев'яти регіонах становить менше 60%, в Івано-Франківській області – 47%, в у сільській місцевості – 29% (у Івано-Франківській і Львівській областях).

Отже, у площині розвитку дошкільної освіти в Україні необхідне збільшення до 100% охоплення дітей відповідними закладами різних форм шляхом розширення існуючих і створення нових дошкільних установ, що дасть змогу зменшити кількість дітей у закладах у розрахунку на 100 місць і повністю задовольнити суспільну потребу в закладах дошкільної освіти. Окрім того, особливої уваги потребує підвищення кваліфікації педагогічних кадрів

дошкільних установ щодо формування здоров'язберезувальних компетенцій і майстерності проведення занять із фізичного виховання.

Таблиця 2.2

Кількісні показники динаміки закладів дошкільної освіти й охоплення ними дітей за регіонами (2017–2019 рр.)

Території	Кількість закладів, од			В них дітей, тис. осіб			Охоплення дітей закладами дошкільної освіти за регіонами (%)								
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017			2018			2019		
							разом	місто	село	разом	місто	село	разом	місто	село
Україна	14907	14898	14763	1303,8	1278,2	1230,4	59	61	42	61	71	43	58	68	40
Вінницька	791	783	780	57,1	55,6	53,6	69	71	48	71	93	48	67	89	45
Волинська	486	485	479	38,6	37,9	36,8	55	57	36	57	80	38	54	76	36
Дніпровська	974	981	981	112,8	109,6	104,0	65	67	38	67	73	40	63	69	37
Донецька	523	549	481	52,6	52,2	46,2 3
Житомирська	685	675	667	47,3	45,8	43,4	69	71	46	71	91	47	66	85	43
Закарпатська	589	592	595	47,8	46,6	44,7	56	57	47	57	75	48	54	71	46
Запорізька	512	510	511	57,9	54,9	52,2	66	67	39	67	77	39	63	73	36
Ів.-Франківська	431	453	457	36,1	36,7	36,4	44	47	26	47	76	29	47	74	29
Київська	766	764	771	73,5	73,1	71,7	70	72	57	72	80	59	71	78	59
Кіровоградська	482	444	442	33,0	31,6	29,8	67	69	46	69	85	45	64	80	40
Луганська	253	250	250	15,8	14,9	14,5
Львівська	819	840	825	72,9	73,4	72,1	52	54	28	54	74	30	52	71	29
Миколаївська	563	560	545	42,0	40,5	38,0	71	73	55	73	84	55	66	77	49
Одеська	750	738	751	75,5	74,1	72,7	56	57	41	57	68	41	55	66	38
Полтавська	622	629	630	46,8	46,4	44,7	70	72	45	72	91	46	70	89	43
Рівненська	524	524	542	42,4	41,5	41,4	57	60	39	60	86	42	58	85	41
Сумська	490	473	450	37,4	35,9	34,3	76	77	51	77	90	49	73	86	44
Тернопільська	594	597	597	32,5	31,4	30,6	58	59	37	59	84	39	56	81	37
Харківська	723	746	742	79,7	79,9	77,4	64	67	39	67	74	42	64	71	37
Херсонська	470	467	465	37,3	36,2	34,7	68	70	54	70	82	54	65	76	49
Хмельницька	764	754	739	47,5	46,9	45,2	68	71	46	71	90	46	68	88	42
Черкаська	657	637	635	42,7	40,5	38,7	73	74	55	74	89	54	69	85	50
Чернівецька	381	378	372	33,3	32,8	31,2	60	62	46	62	89	47	58	84	44
Чернігівська	447	438	432	31,1	29,9	28,6	68	70	39	70	87	40	66	83	36
м. Київ	611	631	624	110,2	109,9	107,5	63	63	x	63	63	x	62	62	x

(розроблено автором на основі [16])

Динаміка зміни кількості закладів освіти, зміни загальної кількості осіб, які отримують освітні послуги, зміни загальної кількості педагогічних та науково-педагогічних працівників (2014/2015 – 2017/2018 н. рр.) у розрізі рівнів

освіти свідчить про відносну загальну сталість зазначених показників (табл. 2.3) [31].

Таблиця 2.3

Динаміка зміни у розрізі рівнів освіти загальної кількості закладів освіти, зміни загальної кількості осіб, які отримують освітні послуги, зміни загальної кількості педагогічних та науково-педагогічних працівників (2014/2015 – 2017/2018 н. рр.)

Освітні рівні	Роки	Динаміка зміни загальних показників		
		кількості закладів освіти	кількості споживачів послуг	кількості НПП
Дошкільна освіта	2014/2015	15002	1294891	133768
	2015/2016	14813	1291207	134850
	2016/2017	14949	1300129	136076
	2017/2018	15433	1335000	137928
Середня освіта ЗЗСО (ЗНЗ)	2014/2015	17604	3757063	453557
	2015/2016	17337	3783150	444089
	2016/2017	16858	3845517	437089
	2017/2018	16176	3911848	437471
Професійна освіта (ПТНЗ)	2014/2015	814	315591	43316
	2015/2016	798	304113	39472
	2016/2017	787	285820	37892
	2017/2018	756	269359	37473

(розроблено автором за даними [31])

Водночас спостерігаються тенденції до: трансформації мережі загальноосвітніх закладів і закладів професійної (професійно-технічної) освіти у бік зменшення їх кількості за рахунок малокомплектних і неконкурентоспроможних; стабілізації кількості учнів і студентів, незважаючи на загальну негативну демографічну динаміку в Україні; зниження кількості педагогічних працівників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, що, передусім, пов'язано зі скороченням кількості самих закладів, зменшення в порівнянні з 2014 р. загальної кількості педагогів у закладах загальної середньої освіти на 12 199 осіб (за даними статистики кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти) зменшилась у 2019 р. до 723, кількість учнів, слухачів у них налічувала 245,8 тис. осіб, прийом на навчання та кількість випущених із закладів осіб налічувала, відповідно,

136,6 тис. і 133,5 тис. [15]), а у закладах дошкільної освіти збільшення кількості педагогічних працівників, що обумовлене розширенням її мережі та збільшенням кількості дітей [31].

Важливою передумовою успішного розвитку освіти є її фінансове забезпечення. Якщо упродовж 2010 – 2016 рр. спостерігалася негативна тенденція до скорочення частки видатків зведеного бюджету України на освіту (як стосовно обсягу ВВП (із 7,4% у 2010 р. до 5,4% у 2016 р.), так і обсягу видатків зведеного бюджету України (із 21,1% у 2010 р. до 15,5% у 2016 р.)), то у 2017 – 2018 рр. Міністерству освіти і науки України разом з Урядом вдалося її зламати (видатки на освіту порівняно з 2016 р. суттєво збільшилися у 2017 р.). У Зведеному бюджеті України на 2018 р. було заплановано обсяг освітніх видатків 5,9% від ВВП та 16,6% від загального обсягу Зведеного бюджету України [31]. Загалом, за інформацією Міністерства фінансів України, темп зростання видатків зведеного бюджету на освіту за 5 років збільшився на 115 млрд грн, тобто у два рази (табл. 2.4) [4].

Таблиця 2.4

Динаміка видатків зведеного бюджету на освіту у 2015 – 2019 рр.

(загальний та спеціальний фонд), млн грн

Обсяг видатків	2015 (звіт)	2016 (звіт)	2017 (звіт)	2018 (звіт)	2019 (затверджено)
ВВП	1 988 544,0	2 383 182,0	2 982 900,0	3 332 300,0	3 946 900,0
Видатки на освіту – зведений бюджет	114193,5	129437,7	177915,8	210032,3	228779,8
% до ВВП	5,7	5,4	6,0	6,3	5,8
Видатки на освіту – державний бюджет	30185,7	34826,5	41297,3	44324,3	53257,4
Видатки на освіту – місцеві бюджети	84007,8	94611,2	136618,5	165708	175522,4
Частка видатків місцевих бюджетів на освіту у відповідних видатках зведеного бюджету (%)	73,6	73,1	76,8	78,9	76,7

Таким чином, частка видатків місцевих бюджетів на освіту у видатках зведеного бюджету за 5 років зросла на 3,1 відсоткового пункту. Загалом

видатки на освіту з місцевих бюджетів зросли на 91,5 млн грн. Найбільше видатків на освіту з місцевих бюджетів спрямовано у 2018 та 2019 рр., що передусім пов'язано з впровадженням реформи з децентралізації влади, зокрема передачі повноважень на базовий рівень, та стартом реформи Нової української школи. Окрім того, змінюється відсоток видатків на освіту відповідно до ВВП. У 2019 р. затверджено видатки на рівні 5,8% ВВП [4].

Доцільно зазначити, що норма частини 1 ст. 78 Закону України «Про освіту» щодо того, що держава забезпечує асигнування на освіту в розмірі не менше ніж 7% валового внутрішнього продукту за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством, – виконується на теперішній час частково [44].

У концептуальних засадах реформування середньої освіти «Нова українська школа» зазначається, що реалізація основних завдань щодо формування освіченого українця, всебічно розвиненого, відповідального громадянина та патріота, здатного до інновацій і перетворень, покладається значною мірою на позашкільні заклади, яким належить важливе місце у створенні додаткових можливостей для самовизначення, саморозвитку, самореалізації особистості, формування її патріотичних почуттів, моральних якостей, соціально-громадського досвіду [31, с. 185].

Станом на 01.01.2018 р. в Україні функціонувало позашкільних закладів: у системі освіти – 1379, із яких: 17 – державні, 1 348 – комунальні й 14 – приватні; 97 розміщено у сільській місцевості; клуби фізичної підготовки – 27, центри військово-патріотичного напрямку – 17, дитячі стадіони – 1. Ці заклади відвідували майже 1 млн 240 тис. дітей (майже 40% від загальної кількості дітей шкільного віку); у сфері культури – 1 296; у сфері спорту – 1281. У 2017/2018 н. р. у позашкільних закладах системи освіти усіх форм власності лише 9% від загальної кількості дітей займались у закладах фізкультурно-спортивного напрямку. Загалом позашкільну освіту в закладах позашкільної та загальної середньої освіти здобувають 68% дітей шкільного віку. Найбільше дітей охоплено в Харківській (99,2%), Сумській (98,9%), Черкаській (91,6%),

Полтавській (84,6%), Кіровоградській (82,7%), Чернігівській (76,5%) областях. У позашкільних закладах системи освіти працює 37 тис. педагогічних працівників, з яких 22,3 тис. осіб мають основну роботу, із них майже 76% – жінки. Чисельність педпрацівників, які мають кваліфікаційний рівень спеціаліста, магістра, становить 75%, ступінь бакалавра – 5%. Із загального числа педпрацівників 15% їх мають стаж до 3-х років, 21% – від 3–10 років, 25% – 10 – 20 років, 39% – більше 20 років [31].

Одним із пріоритетних завдань держави і важливим фактором сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури є забезпечення підготовки висококваліфікованих педагогічних працівників. Концепцією розвитку педагогічної освіти передбачено вдосконалення системи педагогічної освіти для створення бази підготовки педагогічних працівників нової генерації, створення умов для залучення до педагогічної діяльності фахівців інших професій і забезпечення умов для становлення та розвитку сучасних альтернативних моделей безперервного професійного й особистісного розвитку педагогів [48]. Реалізація цієї концепції дасть змогу покращити якість підготовки педагогічних працівників, оновити їх склад у закладах освіти та підвищити якість освітньої діяльності у закладах освіти.

За даними статистичного звіту з фізичної культури та спорту за формою № 2-ФК 2019 р. унаслідок реформування системи вищої освіти в Україні від 2010/11 н.р. до 2019/20 н. р. скоротилась кількість:

– закладів із 813 (заснованих на власності державній та комунальній – 637, приватній та корпоративній – 176) до 619 (заснованих на власності державній та комунальній – 504, приватній та корпоративній – 115);

– студентів із 2 418 111 до 1 439 706 осіб [16].

Кількісні показники станом на початок 2019/20 н. р. за підпорядкуванням закладів вищої освіти подані в табл. 2.5 [16].

Закладами вищої освіти у 2019/20 н. р. підготовлено 4142 фахівці за спеціальностями фізичного виховання, спорту і здоров'я людини (коледжами,

технікумами, училищами 264 особи; університетами, академіями, інститутами – 3 878 осіб) (табл. 2.6) [16].

Таблиця 2.5

Заклади вищої освіти на початок 2019/20 н. р. за їх підпорядкуванням

Відомча підпорядкованість	Кількість				
	закладів, од	уперше прийнятих на навчання, осіб	студентів, осіб	випущено із ЗВО, осіб	НПП та педагогічних працівників, осіб
УСЬОГО	619	297 142	1 439 706	383 865	156 909
у тому числі					
Міністерство освіти і науки України	273	222 663	1 062 472	281 811	106 620
Міністерство оборони України	1	846	3 886	761	819
Міністерство соціальної політики України	1	13	391	205	115
Міністерство культури, молоді та спорту України	14	3 487	15 436	3 905	3 364
Міністерство охорони здоров'я України	21	11 831	69 831	13 769	13 002
Міністерство внутрішніх справ України	7	8 014	35 388	9 448	2 348
Служба безпеки України	1	209	1 216	141	398
Українська державна будівельна корпорація «Укрбуд»	2	314	1 033	315	104
інші	184	28 477	127 321	36 222	19 425
приватні заклади	115	21 288	122 732	37 288	10 714
Зокрема Центральна спілка споживчих товариств України	11	2 897	13 781	4 951	795

Найбільша кількість закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт») галузі знань 01 «Освіта», зосереджена у м. Києві, Харківській, Дніпропетровській, Львівській, Запорізькій областях.

Визначення сучасного стану та перспектив розвитку фізкультурної освіти передбачає також аналіз кадрового, інфраструктурного, фінансового забезпечення та показників спортивної та фізкультурно-оздоровчої діяльності. Із аналізу показників статистичної звітності за формою № 2-ФК 2019 р. чисельності штатних працівників, їх статі, розподілу працівників за сферами і видами фізичної культури та діяльності (табл. 2.7) [16] випливає, що показники наявності спеціальної вищої освіти з фізичної культури і спорту у штатних

працівників є високими. Також можна стверджувати про задовільний стан щодо гендерного показника штатних працівників сфери фізичної культури.

Таблиця 2.6

Розподіл студентів закладів вищої освіти за (освітньо-кваліфікаційними рівнями), напрямками підготовки та спеціальностями на початок 2019/20 н.р.

Освітні рівні/програми	Коди	Кількість студентів осіб	з них жінок	Кількість осіб, які здобули освітній ступінь (освітньо-кваліфікаційний рівень)						Кількість ЗВО, які готують фахівців за спеціальністю, од	
				Усього, осіб	з них				з них жінки	усього	з них приватних
					держ. бюджету	місцевих бюджетів	усього	з них випущені із ЗВО			
<i>Університети, академії, інститути</i>											
Фізичне виховання (молодший спеціаліст)	5,01020101	–	–	149	45	60	126	43	4	–	
Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини	0,0102	911	434	6 095	2 137	106	3 751	1 522	56	6	
Фізичне виховання (бакалавр)	6,010201	211	75	2 664	1 172	61	1 669	541	39	3	
Спорт (бакалавр)	6,010202	235	76	973	612	–	569	176	17	–	
Здоров'я людини (бакалавр)	6,010203	465	283	2 458	353	45	1 513	805	40	9	
Магістр - усього	8	89	62	47	27	–	47	24	12	1	
<i>Коледжі, технікуми, училища</i>											
Фізичне виховання (мол. спеціаліст)	5,01020101	–	–	296	20	194	264	101	12	3	

Щодо розподілу працівників за сферами і видами фізичної культури, то: 1/3 штатних працівників (23 530 осіб) задіяні в загальноосвітніх навчальних закладах; 1/5 штатних працівників – тренери з видів спорту, тренери-викладачі, викладачі зі спорту; 2,8% (1 920 осіб) працюють у структурних підрозділах із фізичної культури і спорту органів виконавчої влади та місцевого самоврядування всіх рівнів; 4,4% (3 060 осіб) штатних працівників задіяні на відповідних посадах у навчальних закладах, підприємствах, установах, організаціях усіх типів (у спортивних і фізкультурно-оздоровчих клубах за місцем роботи, проживання, місцем навчання громадян). Аналіз показників розподілу працівників за сферами та видами фізичної культури та діяльності дає змогу з'ясувати кількісні та якісні показники щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників сфери.

Таблиця 2.7

Фізкультурні кадри (на кінець 2019 звітного року)

Назва показника	Кількість		
	усього штатних працівників	Із них – жінок	працівників із вищою спеціальною освітою
Працівники сфери фізичної культури та спорту	69 077	26 153	52 868
зокрема:			
дошкільних навчальних закладів	3 398	2 981	1 984
загальноосвітніх навчальних закладів	23 530	7 900	21 181
професійно-технічних навчальних закладів	1 627	442	1 435
закладів вищої освіти	4 933	1 813	4 543
позашкільних навчальних закладів з них:	5 426	2 103	3 699
ДЮСШ усіх типів (крім тренерів-викладачів)	4 011	1 436	2 649
шкіл ВСМ, центрів олімпійської підготовки, спеціалізованих спортивних навч. закладів	516	234	355
спортивних споруд	1 820	558	734
навчальних закладів, підприємств, установ, організацій усіх типів	3 060	1 260	1 823
з них у спортивних та фізкультурно-оздоровчих клубах за місцем роботи громадян	666	221	343
місцем проживання громадян	1 998	895	1 220
місцем навчання громадян	396	144	260
структурних підрозділів з фізичної культури і спорту органів виконавчої влади (місцевого самоврядування) всіх рівнів, з них:	1 920	1 093	714
центральних	66	38	35
обласних	222	136	108
районних	620	346	203
міських	359	193	161
об'єднаних територіальних громад (ОТГ)	653	380	207
фізкультурно-спортивних товариств і відомчих фізкультурно-спортивних організацій всіх рівнів	1 611	582	911
відокремлених підрозділів національних спортивних федерацій	210	74	136
тренери з видів спорту, тренери-викладачі, викладачі зі спорту, з них:	14 430	4 689	12 521
тренери штатних національних збірних команд України з видів спорту	696	305	515
тренери штатних національних збірних команд України з видів спорту інвалідів	166	75	75
спортсмени-інструктори з видів спорту, з них:	2 923	1 139	1 686
інструктори штатних національних збірних команд України з видів спорту	1 540	648	1 240
інструктори штатних національних збірних команд України з видів спорту інвалідів	683	259	98
інструктори штатних спортивних команд резервного спорту	238	67	19
інструктори з фізичної культури сільських і селищних рад, ОТГ	783	72	261
спеціалісти з фізичної реабілітації	188	90	158
інші працівники фізичної культури та спорту	2 702	1 123	727

На кінець 2019 р., за даними статистичної звітності за формою № 2-ФК 2019 р. в Україні є 92 946 спортивних споруд усіх видів, із них перебувають у підпорядкуванні:

– навчальних закладів – 61 803;

– фізкультурно-спортивних товариств і відомчих фізкультурно-спортивних організацій всіх рівнів – 2 735;

– ДЮСШ усіх типів, ШВСМ, ЦОП, спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю – 2 897 [16].

Таким чином, основна частина фізкультурної інфраструктури (66,5%) перебуває в підпорядкуванні навчальних закладів. Окрім того, незадовільними є показники щодо: пристосованості об'єктів інфраструктури для занять осіб із інвалідністю – 29 715 (32% від всієї кількості спортивних споруд); включеності до Єдиного електронного всеукраїнського реєстру спортивних споруд – 29 244 (31,5% від всієї кількості спортивних споруд). А 2 630 спортивних споруд (2,8%) взагалі не працювали упродовж 2019 р.

Із даних статистичної звітності за формою № 2-ФК 2019 р. випливає висновок про недостатнє та неоптимальне фінансування сфери фізичної культури та спорту (табл. 2.8) [16].

Статистична звітність за формою № 2-ФК 2019 р. щодо спортивної діяльності містить дані лише про кількість осіб, які займаються спортом і кількість працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття. Так, у 2019 р. усіма видами спорту в Україні було охоплено 970 511 осіб та залучено до проведення занять 32 296 працівників із фізичної культури і спорту. За видами спорту найбільша частка припадає на: літні олімпійські види спорту – 663 334 особи; неолімпійські види спорту – 280 883 особи; види спорту інвалідів із ураженнями опорно-рухового апарату, вадами зору, слуху та розумового і фізичного розвитку – 11 301 особа; зимові олімпійські види спорту – 14 993 особи.

Із усієї кількості осіб (970 511), які займаються спортом:

– 460 175 припадає на дитячо-юнацькі спортивні школи;

– 3 960 – на школи вищої спортивної майстерності;

– 431 – на центри олімпійської підготовки;

– 5 396 – на спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю;

– 496 229 – на спортивні клуби;

– 4 320 – на регіональні центри «Інваспорт».

Таблиця 2.8

Фінансування сфери фізичної культури та спорту у 2019 році (тис. грн)

№ з/п	Назва показника	Викорис-тано коштів – усього	Зокрема:							
			державного бюджету	місцевих бюджетів	із них				позабюджетних надходжень	із них громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування
					обласних	Районних і міст обласного значення	міських (крім міст обл. значення), сільських і селищних рад	об'єднаних територіальних громад		
1	Видатки усіх видів	12269513,99	4360043,94	7275334,72	2560093,29	3261955,32	750734,79	702551,32	634135,33	70678,93
2	зокрема поточні видатки	8836189,27	3057026,73	5457109,37	1853247,64	2478774,52	613134,39	511952,82	322053,17	67467,93
2.1	з них оплата праці	3614335,85	750442,66	2777587,03	887307,43	1304259,56	343469,30	242550,74	86306,16	14316,63
2.2	нарахування на оплату праці	766898,43	156605,93	592596,67	165428,32	272078,70	100384,10	54705,55	17695,83	2669,50
2.3	оплата комунальних послуг і енергоносіїв	647830,41	114337,50	471646,91	78842,60	300193,98	56069,30	36541,03	61846,00	6645,80
2.4	соціальне забезпечення (стипендії, грошові винагороди)	445391,14	319226,60	121416,04	73332,20	40177,04	2650,30	5256,50	4748,50	3738,60
2.5	спортивні заходи, фізкультурно-оздоровча та навчально-тренув. робота	2431290,86	1520927,40	854750,06	451787,91	276290,70	47810,76	78860,69	55613,40	16102,58
2.6	придбання спорт. обладнання та інвентарю	369392,98	87304,20	245806,25	64096,77	93545,91	27247,23	60916,34	36282,53	6027,96
2.7	видатки на інші заходи та послуги	561049,60	108182,44	393306,41	132452,41	192228,63	35503,40	33121,97	59560,75	17966,86
3	капітальні видатки	3433324,72	1303017,21	1818225,35	706845,65	783180,80	137600,40	190598,50	312082,16	3211,00
3.1	з них: капітальний ремонт і реконструкція споруд	1834634,22	494742,91	1064047,91	396655,04	500707,50	81776,20	84909,17	275843,40	2920,20
3.2	придбання спорт. обладнання та інв. довгострокового користування	536634,54	245262,51	274886,77	124635,39	119569,38	13386,90	17295,10	16485,26	285,70
3.3	будівництво нових спортивних споруд	1062055,96	563011,79	479290,67	185555,22	162903,92	42437,30	88394,23	19753,50	5,10

Із залучених до проведення занять 32 296 працівників із фізичної культури і спорту: штатні тренери з видів спорту, тренери-викладачі, викладачі зі спорту становлять 14 430 осіб; тренери-викладачі, викладачі зі спорту, які проводять заняття – 8 735 осіб; які мають спеціальну вищу освіту з фізичної культури і спорту – 20 324 особи.

Фізкультурно-оздоровча діяльність у 2019 р. здійснювалась у 45 738 навчальних закладах, підприємствах, установах, організаціях і охоплювала 5 167 057 осіб (табл. 2.9) [16].

Таблиця 2.9
Фізкультурно-оздоровча діяльність у 2019 р.

№ з/п	Типи установ	Кількість навчальних закладів, підприємств, установ, організацій, що звітували (одиниць)	Кількість осіб, які навчаються (працюють) у навчальних закладах, на підприємствах, в установах, організаціях, що звітували	Кількість осіб, які охоплені фізкультурно-оздоровчою діяльністю, усього	із них						Кількість осіб, які відвідують заняття	З них особи, які відвідують заняття		
					особи у віці				жінки	особи із інвалідністю		3 рази на тиждень	4 години на тиждень та більше	жінки
					до 6 років	6 – 18 років	19 – 35 років	36 років та старше						
1	Установи усіх типів	45 738	6 290 793	5 167 057	668 940	2 794 133	1 202 622	501 362	2 107 937	58 500	5 513 467	3 625 191	177 185	2 407 135
1.1	у т.ч. дошкільні	13 230	1 216 329	664 007	645 921	18 086	x	x	322 234	3 273	1 086 990	x	x	482 556
1.2	загальноосвітні	14 853	3 874 690	1 913 403	x	1 913 403	x	x	913 862	21 455	3 712 615	3 304 227	x	1 594 871
1.3	професійно-технічні	670	251 000	114 296	x	88 559	25 737	x	42 577	1 856	219 551	141 901	16 977	69 197
1.4	заклади вищої освіти	789	948 774	430 725	x	233 291	191 464	5 970	178 195	2 341	494 311	179 063	160 208	260 511
1.5	позашкільні	542	x	125 631	3 961	121 670	x	x	49 790	407	x	x	x	x
1.6	підприємства, установи, організації	9 452	x	1 009 762	x	105 150	608 010	296 602	324 506	12 320	x	x	x	x
1.7	організації, які здійснюють ФОД за місцем проживання громадян	3 959	x	657 917	15 492	249 469	248 934	144 022	211 568	13 010	x	x	x	x
1.7.1	із них: фізкультурно-оздоровчі клуби	2 686	x	364 545	7 950	162 811	119 654	74 130	101 046	5 413	x	x	x	x
1.8	інші підприємства, установи, організації	2 243	x	251 316	3 566	64 505	128 477	54 768	65 205	3 838	x	x	x	x

Такий стан у сфері фізичної культури і спорту, який склався також і внаслідок реалізації Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року [21], в якій, зокрема, не окреслено питання стану та перспектив розвитку освіти – підготовки фахівців для сфери фізичної культури і спорту, спричинив розроблення нової Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [66], в якій всебічно окреслено роль, вплив, значення освітньої складової в забезпеченні розвитку фізичної культури і спорту (рис. 2.3).

Напрями	Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 р.	
	Проблеми у СФКіС та їх причини виникнення	Основні цілі та завдання Стратегії щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури і спорту
Фізично активна нація	<p><i>Недосконала система взаємовід-носин між державою та ін. суб'єктами сфери внаслідок:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – неврегульованості на законодавчому рівні механізму здійснення контролю за кваліфікацією кадрів, відносин меценатства та інвестицій СФКіС; – недостатньої кількості інформаційно-соціальних кампаній, мотиваційних презентацій, ФКіС; – недостатнього рівня інформування суспільства про привабливість спортивної кар'єри 	<p>Українці регулярно та свідомо займаються ФКіС:</p> <ul style="list-style-type: none"> – забезпечення міжсекторальної взаємодії всіх заінтересованих суб'єктів СФКіС, ОБВ, МСВ, ІГС та громад з питань розвитку СФКіС; – розміщення соціальної реклами у ЗМІ; – розроблення та реалізація комунікаційної стратегії формування у суспільстві цінності збереження та зміцнення здоров'я; – залучення ІГС до проведення заходів із підвищення рухової активності населення; – удосконалення законодавства щодо заохочення людей до рухової активності; – створення для здобувачів освіти належних умов для заняття руховою активністю та формування ставлення ФКіС як до важливої складової ЗСЖ.
Спорт вищих досягнень	<p><i>Відсутність належних умов для розвитку спорту вищих досягнень унаслідок:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – зменшення граничної кількості спортсменів; непопулярності спортивної кар'єри серед молоді; – недостатньої кількості висококваліфікованих спеціалістів і тренерів; – невідповідності мат-тех. забезпечення; відсутності комфортних і безпечних умов для проведення навчально-тренувальних зборів; недосконалої системи розподілу коштів державного бюджету у сфері спорту вищих досягнень; – неналежного рівня медико-біологічного та науково-методичного супроводу спортсменів 	<p><i>Україна – спортивна держава, що належить до групи передових країн, де створено умови та можливості для ефективної підготовки спортсменів світового рівня, визначено важливість орієнтації на олімпійські, неолімпійські види спорту та види спорту осіб з інвалідністю:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – створення умов для ефективної підготовки спортсменів; визначення пріоритетних видів спорту; забезпечення відповідних організаційних, фінансових, матеріально-технічних, кадрових умов; забезпечення діяльності закладів дитячо-юнацького та резервного спорту, спорту вищих досягнень; сприяння самодостатності спортивних федерацій та їх інституційній спроможності у розвитку видів спорту. – підвищення рівня інформаційно-просвітницької діяльності спортивних федерацій у видах спорту; – виховання спортивно орієнтованої молоді на олімпійських ідеалах та принципах соціальної інклюзивності шляхом: сприяння соціальної активності та громадським ініціативам у сфері фізичної культури і спорту, зокрема шляхом розвитку волонтерства; проведення просвітницької кампанії, спрямованої на боротьбу з гендерними стереотипами, расизмом у спорті, насильством у спорті та дискримінацією осіб із інвалідністю
Спортивна інфраструктура	<p><i>Відсутність привабливої і доступної інфраструктури для занять населення ФКіС унаслідок:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – їх недостатньої кількості із причин обмеженого бюджетного фінансування будівництва; – низького рівня суспільного попиту на будівництво громадами; – законодавчої невизначеності щодо передачі спортивних об'єктів в управління комерційним установам; недосконалої системи відносин між державним і приватним секторами; відсутності ефективної системи управління; – недостатньої кількості об'єктів, відповідних міжнар. стандартам 	<p><i>Доступність для кожної людини, зокрема осіб із інвалідністю, розгалуженої мережі спортивної інфраструктури:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – проведення комплексного аналізу розвитку окремих видів спорту в регіонах для створення об'єктів спортивної інфраструктури, що відповідають національним та міжнародним вимогам до проведення офіційних спортивних змагань різного рівня та потребам відповідної територіальної громади; – внесення до законодавства змін щодо ефективного використання об'єктів спортивної інфраструктури установами, організаціями усіх форм власності; – залучення національних спортивних федерацій до процесу планування та створення об'єктів спортивної інфраструктури; – формування мережі сучасних та привабливих спортивних споруд за місцем проживання, у місцях масового відпочинку; – створення мультиспортивних комплексів, зокрема 5-ти сучасних центрів підготовки спортсменів у регіонах України завдяки джерел, не заборонених законодавством
Цифрова трансформація СФКіС	<p><i>Невідповідність стану цифровізації СФКіС сучасним тенденціям розвитку внаслідок:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – складних бюрократичних процедур, застарілих методів та інструментів управління сферою; – відсутності стратегії цифровізації ФКіС й архітектури цифрових проєктів національного та місцевого рівнів; відсутності ІТ щодо впровадження інновацій у СФКіС; недосконалої системи розподілу бюджетних коштів за видами спорту 	<p><i>Можливість подолання наявних викликів у СФКіС шляхом прийняття цифрових інформаційних рішень:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розроблення механізму відстеження фізичної активності людей різних груп населення із шкільних років, що дасть змогу спрогнозувати можливий потенціал дитини у різних видах спорту; – запровадження нового пілотного проєкту "Гроші ходять за послугою" з метою надання населенню доступних та високоякісних фізкультурно-оздоровчих послуг шляхом виконання таких завдань: <ul style="list-style-type: none"> – створення реєстру надавачів фізкультурно-оздоровчих та спортивно-тренувальних послуг; – створення стимулів для участі населення у проведенні рейтингів

Кадрове забезпечення СФКіС	<p><i>Відсутність умов для визначення потреб, обліку, стандартизованих вимог до професій, підготовки та професійного зростання фахівців, унаслідок:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – відсутності методик розрахунку потреб у відповідних кадрах СФКіС; – застарілої практики збору інформації й обліку фахівців ФКіС; – відсутності професійних стандартів у СФКіС; – розбалансованої системи підготовки кадрів; – застарілої системи атестації тренерів; – гендерного дисбалансу створення вакансій, морального і матеріального заохочення фахівців 	<p><i>Наявність ефективної системи забезпечення СФКіС фахівцями відповідної кваліфікації з мотивацією до результативної роботи:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – здійснення Мінмолодьспортом координації кадрового забезпечення ФКіС з урахуванням потреб різних груп населення, утворення координаційної ради з питань кадрового забезпечення ФКіС при відповідному ЦОВВ; – забезпечення адміністративно-територіальними органами та Мінмолодьспортом своєчасного отримання достовірної інформації про рівень забезпеченості кадрами у СФКіС; – підвищення рівня компетенції та вдосконалення рівня кваліфікації фахівців ФКіС; – удосконалення законодавства з метою встановлення преференцій під час вступу на здобуття фахової передвищої та вищої освіти за спеціальністю з ФКіС вступникам, які займалися у системі ДЮС та мають необхідний рівень спеціальної підготовки; – впровадження у СФКіС системи періодичної сертифікації фахівців, сформованої з урахуванням вітчизняних особливостей та передового світового досвіду, а також із залученням громадськості, спортивних федерацій та суб'єктів приватного сектору; – підготовка фахівців, зокрема із числа провідних спортсменів відповідного регіону, та забезпечення підвищення кваліфікації фахівців СФКіС; – удосконалення системи підготовки та професійного розвитку фахівців ФКіС та їх мотивації
----------------------------	--	--

Рисунок 2.3. Основні цілі та завдання Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури і спорту

У напрямі кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту зазначена стратегія визначає ціль – формування ефективної системи забезпечення сфери фізичної культури і спорту фахівцями відповідної кваліфікації з мотивацією до результативної роботи шляхом:

- здійснення Мінмолодьспортом координації кадрового забезпечення фізичної культури і спорту з урахуванням потреб різних груп населення. Для цього необхідне утворення координаційної ради з питань кадрового забезпечення фізичної культури і спорту при відповідному центральному органі виконавчої влади;

- забезпечення адміністративно-територіальними органами та Мінмолодьспортом своєчасного отримання достовірної інформації про рівень забезпеченості кадрами у сфері фізичної культури і спорту. Для цього передбачається виконання таких завдань: обґрунтування, розроблення, впровадження інноваційної технології збору та аналізу статистичної інформації щодо зайнятих фахівців у сфері фізичної культури і спорту; визначення та затвердження нормативів кадрового забезпечення і стандартів співвідношення кількості фахівців у сфері фізичної культури і спорту на 10 тис. населення;

– підвищення рівня компетенції та вдосконалення рівня кваліфікації фахівців у сфері фізичної культури і спорту шляхом виконання таких завдань: затвердження професійних стандартів для сфери фізичної культури і спорту; впровадження системи заходів для підвищення кваліфікації українських спеціалістів у сфері фізичної культури і спорту з урахуванням відповідного передового міжнародного досвіду;

– забезпечення підготовки та професійного розвитку фахівців фізичної культури і спорту із застосуванням різних видів освіти (формальної, неформальної та інформальної) шляхом виконання таких завдань: прийняття сучасної концепції розвитку фахової освіти у сфері фізичної культури і спорту, де формальна освіта є першим етапом, другим – входження фахівця у професію на основі інформальної освіти, зокрема наставництва, наступними етапами є безперервний професійний розвиток шляхом неформальної освіти та самоосвіти; удосконалення законодавства з метою встановлення преференцій під час вступу на здобуття фахової передвищої та вищої освіти за спеціальністю з фізичної культури і спорту вступникам, які займалися у системі дитячо-юнацького спорту та мають необхідний рівень спеціальної підготовки; впровадження у сферу фізичної культури і спорту системи періодичної сертифікації фахівців, сформованої з урахуванням вітчизняних особливостей та передового світового досвіду, а також із залученням громадськості, спортивних федерацій та суб'єктів приватного сектору; підготовка фахівців, зокрема із числа провідних спортсменів відповідного регіону, та забезпечення підвищення кваліфікації фахівців сфери фізичної культури і спорту;

– успішне виконання фахівцями у сфері фізичної культури і спорту своїх посадових обов'язків через: розроблення та здійснення комплексних заходів із підвищення престижності професій у сфері фізичної культури і спорту на ринку праці; удосконалення системи підготовки та професійного розвитку фахівців сфери фізичної культури і спорту та їх мотивації [66].

Саме завдяки професіоналізму фахівців значною мірою визначається успішність досягнення поставлених завдань щодо «відведення фізичній

культури і спорту в Україні провідної ролі як важливого фактора здорового способу життя, профілактики захворювань, формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявлення резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві» [21].

2.3. Освітня складова як визначальний фактор розвитку основних сфер фізичної культури

Як уже зазначалось, реалізація державного стратегічного завдання – «відведення фізичній культурі та спорту в Україні провідної ролі як важливого фактора здорового способу життя, профілактики захворювань, формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявлення резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян і позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві» [21] значною мірою залежить від державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури.

Освітня складова є одним із визначальних факторів розвитку фізичної культури в її основних сферах: фізична культура у сфері освіти; фізкультурно-оздоровча діяльність за місцем проживання та відпочинку громадян; фізкультурно-оздоровча діяльність за місцем роботи громадян; фізкультурно-оздоровча діяльність серед сільського населення; фізична підготовка у Збройних силах України та інших військових формуваннях, у правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних службах; фізкультурно-оздоровча діяльність і фізкультурно-спортивна реабілітація осіб із інвалідністю;

фізкультурно-оздоровча діяльність у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань. Її зміст, форми реалізації, а отже й професійні кваліфікація та компетенції фахівців, що забезпечують розвиток фізичної культури в зазначених сферах суттєво, різняться (рис. 2.4).

Сфери фізичної культури	Загальні характеристики управлінського впливу (регулювання)				
	Органи публічної влади	Стандарти, нормативи	Кадри	Форми проведення	Зобов'язання керівників
Фізична культура у сфері освіти	Сприяють розвитку фізичної культури в навчальних закладах	Державні стандарти освіти	Обов'язково передбачаються посади фахівців із фізичної культури	Відповідно до навч. програм, затверджених у встановленому порядку	Забезпечувати умови для належної рухової активності учнів і студентів
Фізкультурно-оздоровча діяльність за місцем проживання та відпочинку громадян	Забезпечення умов покладається на МДА та ОМСВ і здійснюється за кошти відповідних бюджетів	МДА та ОМС можуть створювати центри фізичного здоров'я населення, організувати будівництво спортивних споруд і співпрацювати з відповідними ГОФСС та іншими закладами фізичної культури і спорту. Власники санаторно-курортних закладів, закладів відпочинку та об'єктів туристичної інфраструктури, зокрема туристичних баз, створюють умови для здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності та фізкультурно-спортивної реабілітації			
Фізкультурно-оздоровча діяльність за місцем роботи громадян	Власники організацій: створюють працівникам належні умови згідно з колективними договорами; надають у користування спортивні споруди, що перебувають на балансі відповідних організацій, забезпечують функціонування цих споруд, виділяють кошти на придбання спортивного інвентарю й обладнання, оплату праці відповідних фахівців сфери фізичної культури і спорту; сприяють об'єднанню працівників у колективи фізичної культури чи спортивні клуби; заохочують працівників, які займаються масовим спортом. Порядок створення і використання матеріально-технічної бази, порядок фінансування, забезпечення фахівцями для проведення занять із працівниками визначаються законодавчими актами та колективними договорами				
Фізкультурно-оздоровча діяльність серед сільського населення	Виконавчі органи місцевих рад, підприємства, установи й організації агропромислової галузі, що розташовані в сільській місцевості, сприяють: створенню умов для залучення мешканців до активних занять фізичною культурою і спортом, здорового способу життя; утворенню та діяльності колективів фізичної культури та спортивних клубів; доступності мешканцям спортивних споруд відповідних навчальних закладів для занять фізичною культурою; функціонуванню та створенню ДЮСШ у кожному районі; фінансуванню				
Фізична підготовка у ЗСУ та інших військових формуваннях, у правоохоронних органах та ін. спеціальних службах	Фізична підготовка військовослужбовців є складовою частиною системи навчання та виховання особового складу. Рівень фізичної підготовки у встановленому порядку враховується при присвоєнні чергових військових спеціальних звань, призначенні на відповідні посади	Форми, зміст, порядок організації фізичної підготовки визначаються на підставі відповідних законів і нормативно-правових актів ОДВ Для здійснення управління фізичною підготовкою та спортивною діяльністю у ЗСУ та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, у правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних службах можуть створюватися окремі структурні підрозділи			
Фізкультурно-оздоровча діяльність і фізкультурно-спортивна реабілітація осіб із інвалідністю	Органи влади, МДА та органи МСВ можуть створювати заклади фізичної культури і спорту осіб із інвалідністю, надавати їм необхідне матеріально-технічне забезпечення, доступність спортивних споруд для осіб із інвалідністю. Український центр з фізичної культури і спорту осіб із інвалідністю, регіональні центри з фізичної культури і спорту осіб із інвалідністю, центри з фізичної культури і спорту осіб із інвалідністю, заклади фізичної культури і спорту у співпраці з громадськими організаціями осіб із інвалідністю фізкультурно-спортивної спрямованості можуть здійснювати заходи з фізкультурно-оздоровчої діяльності та реабілітації осіб із інвалідністю				
Фізкультурно-оздоровча діяльність у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань	Громадянам, які перебувають у місцях гарантується можливість займатися фізкультурно-оздоровчою діяльністю. ЦОВВ, що забезпечує формування державної політики, визначає порядок здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності та нормативи забезпеченості інвентарем і обладнанням		Адміністрація місць попереднього ув'язнення та установ виконання покарань створює особам, які в них перебувають, умови для занять фізичною культурою, зокрема особам, які не досягли повноліття, умови для фізичного виховання відповідно до вимог щодо занять фізичною культурою, передбачених для загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів.		

Рисунок 2.4. Загальні характеристики регулювання в основних сфери фізичної культури (розроблено автором)

Загальні характеристики фізичної культури у цих сферах визначені ст. 26 – 32 Закону України «Про фізичну культуру і спорт». Окрім того, в кожній сфері на різних рівнях чи в галузях наявні істотні відмінності, які визначають необхідність врахування їх специфіки у процесах здійснення фізкультурної діяльності та підготовленості відповідних фахівців сфери фізичної культури. Так, фізична культура у сфері освіти містить відмінні освітні складові фізичного виховання як важливих і невід’ємних частин навчально-виховного процесу, на освітніх рівнях дошкільної, загальної середньої (початкової, базової, повної), позашкільної, професійно-технічної, передвищої та вищої освіти. Тобто, мета, завдання та форми фізичного виховання (фізичної й освітньої складових) визначаються залежно від специфіки навчально-виховного процесу на відповідних освітніх рівнях.

У розвитку фізичної культури в її основних сферах наявні різні проблеми, зокрема такі, які стосуються їх освітніх складових і потребують адекватного вирішення. У цьому аспекті, для прикладу, розглянемо стан у двох суттєво відмінних сферах – фізичної культури в освіті та фізкультурно-оздоровчої діяльності в місцях попереднього ув’язнення та в установах виконання покарань.

У вищій освіті України особливе місце займає блок гуманітарних наук, до складу якого належить також і навчальна дисципліна «Фізичне виховання». Формування фізично загартованої особистості, яка володіє знаннями, вміннями й навиками використовувати засоби фізичної культури і спорту для оздоровлення, підвищення розумової та фізичної працездатності, має допомагати студентам успішно адаптуватися до нових умов життя й навчання у вищій школі [40]. Під час навчання у закладах вищої освіти з курсу фізичного виховання передбачається вирішення таких завдань: виховання у студентів високих моральних, вольових і фізичних якостей, готовності до високопродуктивної праці; збереження та зміцнення здоров’я студентів, сприяння правильному формуванню і всебічному розвитку організму, підтримка високої працездатності упродовж усього періоду навчання; всебічна

фізична підготовка студентів; професійно-прикладна фізична підготовка студентів із урахуванням особливостей їх майбутньої трудової діяльності; здобуття студентами необхідних знань із основ теорії, методики і організації фізичного виховання та спортивного тренування; підготовка до роботи в якості громадських інструкторів, тренерів і суддів; удосконалення спортивної майстерності студентів-спортсменів; виховання у студентів переконаності в необхідності регулярно займатися фізичною культурою і спортом [69].

Донедавна, а точніше до 07.02.2020 р. [43], розвиток фізичної культури у сфері освіти регламентувався Положенням про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах, яким визначались:

- фізичне виховання як складова освіти і виховання, педагогічний, навчально-виховний процес, предмет (навчальна дисципліна), спрямований на оволодіння знаннями, уміннями й навиками щодо управління фізичним розвитком людини різновидами рухової активності, з метою навчання і виховання особистості в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточення;

- спортивне виховання (тренування) як спеціалізований напрям процесу фізичного виховання в окремому виді спорту;

- завдання фізичного виховання та масового спорту в закладах вищої освіти як: формування в студентській молоді основ теоретичних знань, практичних і методичних здібностей (умінь і навиків) із фізичного і спортивного виховання, фізичної реабілітації, масового спорту як компонентів їх повноцінної, гармонійної та безпечної життєдіяльності; набуття студентською молоддю досвіду в застосуванні здобутих цінностей впродовж життя в особистій, навчальній, професійній діяльності, в побуті і в сім'ї; забезпечення в студентській молоді належного рівня розвитку показників їх функціональних та морфологічних можливостей організму, фізичних якостей, рухових здібностей, працездатності; сприяння розвитку професійних, світоглядних та громадянських якостей студентів; підготовка та участь студентів у різноманітних спортивних заходах;

– навчально-виховний процес із фізичного виховання та масовий спорт у сфері вищої освіти як ґрунтований на принципах: пріоритетності освітньої спрямованості процесу фізичного виховання та функціонального фактора в оцінюванні фізичного розвитку студентів; багатокладності, що передбачає створення у закладах вищої освіти умов для широкого вибору студентами засобів фізичного виховання для навчання та участі в спортивних заходах, які відповідали б їх запитам, інтересам, стану здоров'я, фізичній і технічній підготовленості, спортивній кваліфікації; індивідуалізації та диференціації навчального процесу з фізичного виховання; поєднання державного управління і студентського самоврядування;

– організація навчально-виховного процесу з фізичного виховання у закладах вищої освіти як така, що здійснюється на підставі вимог державного стандарту, галузевих стандартів та стандартів вищої освіти закладів вищої освіти, затверджених в установленому законодавством порядку;

– кадрове забезпечення навчально-виховного процесу з фізичного виховання та масового спорту: штатний розпис кафедри фізичного виховання має передбачати такі основні посади науково-педагогічних працівників: викладач, старший викладач, доцент, професор, завідувач кафедри (предметної комісії); штатний розпис предметної комісії з фізичного виховання має передбачати такі основні посади педагогічних працівників: викладач, старший викладач, керівник фізичного виховання, виборна посада голови предметної комісії. Крім того, штатні розписи містять посади допоміжних працівників, а саме: категорійні фахівці, старші лаборанти, завідувачі лабораторій, завідувачі кабінетів, методисти тощо [37].

На сучасному етапі фізичне виховання у вищій школі України – обов'язкова позакредитна навчальна дисципліна. Наказом МОН України «Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента» № 642 від 09.07.09 р. запропоновано «організувати навчальні заняття з фізичного виховання в обсязі чотирьох годин на тиждень як позакредитну дисципліну. Для студентів першого-другого курсів фізичне виховання

планувати в аудиторне навантаження студентів, яке не може перевищувати 30 годин на тиждень. Для студентів старших курсів фізичне виховання проводити у формі секційних занять» [49]. Листом МОН України «Про організацію занять з дисципліни «Фізичне виховання» у ВНЗ України» №1/9-582 від 31. 08. 2009 р. «на чисельні запити закладів вищої освіти щодо організації занять з фізичного виховання згідно вимог наказу «Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента» № 642 від 09.07.09 р. Міністерство освіти і науки роз'яснює, що при плануванні занять необхідно дотримуватись пунктів 1.3 і 1.4 наказу та керуватись Положенням про організацію фізичного виховання і масового спорту в закладах вищої освіти (наказ МОН України № 4 від 11.01.2006 р., зареєстрований Мін'юстом України 10.03.06 р. за № 249/12123) розділом 3 «Організація навчально-виховного процесу з фізичного виховання та масового спорту», а також іншими чинними нормативними документами (актами), дії яких не скасовані Міністерством освіти і науки України. Для вищих навчальних закладів, що забезпечують підготовку фахівців на освітньому рівні бакалавр, до циклу гуманітарних дисциплін за вибором студентів обов'язково включати дисципліну «Фізичне виховання» [51]. Але Міністерство освіти і науки України своїм наказом від 16. 12. 2019 р. № 1572 визнає таким, що втратив чинність, наказ Міністерства освіти і науки України від 11.01. 2006 р. № 4 [43].

Таким чином, у цій сфері нормативно-правове регламентування та регулювання є недостатнім, що сталося унаслідок утрати чинності Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах № 4 від 11.01.2006 р. [37], Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» №161 від 02.06.1993 р. [35], тому залишаються актуальними «деякі питання, пов'язані з організацією навчального процесу у закладах вищої освіти України ... і перш за все виникає питання про місце та обсяг викладання навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у національній системі освіти» [39].

Однією із цілей реформування системи вищої освіти в Україні є її інтеграція у Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір. Формування та вдосконалення нормативно-правового регулювання сфери вищої освіти, зокрема забезпечення якості освіти в Україні відповідно до європейських стандартів, є одним із пріоритетів діяльності як вищих органів влади у сфері освіти, так і самих закладів вищої освіти [2].

У цій площині та з огляду на основні цілі та завдання Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року освітня складова фізичної культури в її основних сферах, маючи спільне завдання – формування здоров'язберезувальних компетенцій як спроможності використання набутих у процесі засвоєння навчальних компонентів освітньої програми чи під час фізкультурно-оздоровчих занять і заходів знань, умінь, інтелектуальних і особистісних якостей, необхідних для формування мотивації до здоров'язбереження для ефективної професійної діяльності та повноцінної життєдіяльності особистості, реалізується у різних сферах фізичної культури у специфічних формах, адекватних їх особливостям [64].

Для обґрунтування тези щодо необхідності врахування особливостей різних сферах фізичної культури під час розвитку в них освітніх компонент проаналізуємо останні в таких зрізах, як:

- фізкультурно-оздоровча діяльність у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань (далі – МПУ та УВП) і, відповідно, у фаховій підготовці працівників кримінально-виконавчої системи;

- фізичне виховання у сфері вищої освіти, зокрема при підготовці медичних фахівців.

Доцільно зазначити, що «у практиці фізичне виховання дуже часто носить професійно-прикладний характер, тобто спрямоване на певну трудову діяльність. В таких випадках користуються терміном «фізична підготовка» [17, с. 9]. Це стосується й фахової підготовки працівників кримінально-виконавчої системи.

Зважаючи на євроінтеграційні процеси, спрямовані на радикальне реформування пенітенціарної системи, змінилися вимоги до підвищення надійності й ефективності фахової підготовки працівників кримінально-виконавчої системи. Однією зі складових їхньої готовності до виконання своїх професійних обов'язків є фізична підготовленість, що забезпечується процесом фізичного виховання у ЗВО [9].

Освітня складова фізкультурно-оздоровчої діяльності у МПУ та УВП є процесом набуття та розвитку компетентностей суб'єктів – «динамічної комбінації знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи (громадянина) успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання)» [55].

Зміст і форми, механізми й інструменти реалізації освітньої складової в забезпеченні розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності в МПУ та УВП мають свої особливості, обумовлені специфікою цієї сфери. Насамперед це наявність двох різних чи навіть дещо «протилежних» груп суб'єктів: ув'язнених і працівників установ виконання покарань, стосовно яких такі основні поняття, як «фізична культура» (діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей із метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя), «фізичне виховання» (напрямок фізичної культури, пов'язаний із процесом виховання особи, набуттям нею відповідних знань та умінь із використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до професійної діяльності та активної участі в суспільному житті), «фізична підготовка» (складова фізичного виховання різних груп населення, яка полягає у формуванні рухових умінь і навиків людини, розвитку її фізичних якостей і здібностей із урахуванням особливостей професійної діяльності) [55], набувають змістовних відмінностей і реалізуються у відмінних формах і виокремлених просторово-часових вимірах.

Для зазначених груп суб'єктів нормативно-правове визначення та регламентація фізичного виховання є різними: для громадян, які перебувають у МПУ та УВП, – це «фізкультурно-оздоровча діяльність»; для працівників цих установ – це «фізична підготовка – навчальна дисципліна, яка є складовою частиною загальної системи навчання та виховання і спрямована на забезпечення фізичної готовності осіб рядового і начальницького складу до професійної діяльності» [36].

Фізкультурно-оздоровча діяльність громадян, які перебувають у МПУ та УВП, визначена ст. 32 Закону України «Про фізичну культуру і спорт», а саме: громадянам, які перебувають у МПУ та УВП, гарантується можливість займатися фізкультурно-оздоровчою діяльністю; адміністрація МПУ та УВП створює особам, які в них перебувають, умови для занять фізичною культурою, зокрема особам, які не досягли повноліття, умови для фізичного виховання відповідно до вимог щодо занять фізичною культурою, передбачених для загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, визначає порядок здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності та нормативи забезпеченості місць попереднього ув'язнення і установ виконання покарань фізкультурно-спортивним інвентарем та обладнанням [55].

У Державній кримінально-виконавчій службі України (далі – ДКВС України) налічується 182 установи виконання покарань, у яких станом на 01.01.2020 р. утримувалось 52 863 особи [14]. Правилами внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів [41] і установ виконання покарань [42] визначено порядок фізкультурно-оздоровчої діяльності осіб, що перебувають у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань. Так, Правилами внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України передбачено «для проведення прогулянок ув'язнених та засуджених на території режимної зони або на даху будинку режимного корпусу розташовуються прогулянкові дворики. У

прогулянкових двориках встановлюється спортивний інвентар для занять фізичними вправами (перекладина, бруси). Для неповнолітніх осіб у прогулянкових двориках рекомендується обладнувати майданчики для гри у міні-футбол, баскетбол, волейбол, настільний теніс тощо. У кожному прогулянковому дворику встановлюється лавка, яка надійно кріпиться до підлоги. Для дітей віком до трьох років влаштовуються пісочниці та гойдалки. Для організації дозвілля ув'язненим і засудженим видають до камер (жилих приміщень) настільні ігри (шахи, шашки, доміно, нарди, інші логічні ігри) з розрахунку один комплект на 4 особи» [41]. Правилами внутрішнього розпорядку установ виконання покарань забезпечується реалізація права засуджених: займатися фізичною культурою і спортом, користуватися бібліотекою, настільними іграми; носити спортивний одяг та взуття під час проведення спортивних заходів та у вільний час, відповідно до розпорядку дня; одержувати освіту, відповідно до законодавства про освіту [42].

Фізкультурно-оздоровчі заходи серед засуджених проводяться у встановлений розпорядком дня час і в межах установи виконання покарань. У виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, виправних центрах і дільницях соціальної реабілітації (адаптації) такі заходи можуть проводитися за межами жилої зони установи виконання покарань, але в межах дислокації установи.

Адміністрація установи виконання покарань вживає заходів щодо забезпечення засуджених спортивним обладнанням, інвентарем та настільними іграми (шахи, шашки, нарди, доміно), користуватися якими засуджені можуть у вільний від роботи час. Для засуджених, які тримаються у дисциплінарному ізоляторі, приміщенні камерного типу (одиначній камері), карцері та приміщенні камерного типу виправних колоній (секторів) максимального рівня безпеки, у прогулянкових двориках встановлюються перекладина і бруси.

Таким чином, законодавчо встановлено мінімальні умови для занять громадян, які перебувають у МПУ та УВП, фізичною культурою і спортом. Фізкультурно-оздоровча діяльність у МПУ та УВП зводиться до: гарантування

можливості займатися фізкультурно-оздоровчою діяльністю; створення особам, які в них перебувають, умов для занять фізичною культурою, зокрема особам, які не досягли повноліття, умов для фізичного виховання відповідно до вимог щодо занять фізичною культурою, передбачених для загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів; забезпечення формування державної політики у сфері виконання покарань; забезпечення місць попереднього ув'язнення й установ виконання покарань фізкультурно-спортивним інвентарем і обладнанням [45].

Інший стан справ із фізкультурно-оздоровчою діяльністю персоналу органів, установи і закладів ДКВС України, в яких: проводяться численні різноманітні спортивні змагання, а керівництво вважає розвиток фізичної культури та спорту і створення при цьому належної відповідної спортивної бази одним із пріоритетних напрямків роботи з персоналом [68]; загальна та спеціальна фізична підготовка нормативно визначена обов'язковою складовою частиною загальної системи професійної підготовки та спрямована на забезпечення фізичної готовності осіб рядового і начальницького складу до професійної діяльності [36].

Положенням про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу ДКВС України визначено, що вона проводиться під час: навчальних занять за програмою службової підготовки відповідно до розкладу занять із службової підготовки за місцем служби упродовж усього календарного року з розрахунку 3 академічні години на тиждень, які плануються і проводяться окремо для чоловічої та жіночої статі; самостійних занять з фізичної підготовки; проведення заходів масового спорту. Зміст цього положення щодо основних аспектів організації фізичного виховання та напрямків удосконалення спеціальної фізичної підготовки розповсюджується і на підготовку курсантів єдиного відомчого закладу вищої освіти ДКВС України – Академії Державної пенітенціарної служби України (м. Чернігів). У її освітніх програмах «Фізичне виховання» та «Спеціальна фізична підготовка» є

нормативними та взаємопов'язаними навчальними дисциплінами, які є важливими складовими процесу навчання та виховання.

Метою фізичної підготовки курсантів є: «формування знань, умінь та навичок щодо управління фізичним розвитком людини засобами фізичного виховання, застосовувати набуті здібності в життєдіяльності майбутніх фахівців», а завданнями – «формування у курсантів основ теоретичних знань, практичних та методичних здібностей (умінь і навичок) з фізичного виховання, як компонентів їх повноцінної, гармонійної та безпечної життєдіяльності; набуття досвіду в застосуванні здобутих цінностей упродовж життя в особистій, навчальній, професійній діяльності, в побуті і в сім'ї; забезпечення належного рівня розвитку показників їх функціональних і морфологічних можливостей організму, фізичних якостей, рухових здібностей, працездатності; сприяння розвитку професійних, світоглядних і громадянських якостей курсантів; підготовка й участь курсантів у різноманітних спортивних заходах» [9]. Натомість, мета спеціальної фізичної підготовки скерована на забезпечення фізичної спроможності персоналу до службової діяльності та дій у екстремальних ситуаціях. Спеціальна фізична підготовка полягає у засвоєнні навичок рукопашного бою, самбо як необхідних професійних компетенцій та індивідуальних фізичних, особистісних морально-психологічних і світоглядно-вольових якостей працівника пенітенціарної служби.

Урахування особливостей фізичної культури під час підготовки медичних фахівців обумовлене тим, що фізичне виховання тут є органічною частиною освітньо-виховного процесу формування здорової, розумово підготовленої, соціально-активної, морально стійкої, фізично досконалої та підготовленої до майбутньої професії людини. Тому, основними завданнями фізичного виховання при підготовці медичних фахівців є:

- «підвищення функціональних можливостей організму студентів засобами фізичної культури;
- сприяння всебічному гармонійному розвитку, відмова від шкідливих звичок, покращання розумової і фізичної працездатності;

- формування у студентів думки про систематичні заняття фізичними вправами з урахуванням особливостей їх майбутньої професії, фізичне самовдосконалення та здоровий спосіб життя;
- отримання студентами необхідних знань, умінь та навиків у галузі фізичної культури з метою профілактики захворювань, відновлення здоров'я та підвищення професійної працездатності;
- використання засобів фізичної культури в лікувально-профілактичній діяльності;
- оволодіння методами визначення фізичного стану та самоконтролю; виховання організаторських навиків, особистої гігієни та загартовування організму;
- уміння складати та виконувати вправи з комплексів ранкової гігієнічної гімнастики;
- виховання патріотичних, морально-вольових і естетичних якостей; удосконалення спортивної майстерності студентів, що займаються обраними видами спорту» [17, с. 7, 8].

Водночас доцільно приділяти належну увагу обом нерозривно пов'язаним складовим: фізичній освіті («засвоєння як теоретичних, так і практичних знань з використанням рухових умінь і навичок у різних умовах життєдіяльності» [17, с. 8 – 9]) та фізичному вдосконаленню організму («стану здоров'я, всебічному розвитку людини, до якого відносяться стан розвитку фізичних якостей і формування рухових умінь і навичок, загальний рівень працездатності, морфо-функціональні зміни організму і його окремих систем і органів, засвоєння спеціальної системи знань тощо» [17, с. 9]), які забезпечують формування належних здоров'язберезувальних компетенцій.

Висновки до розділу 2

Унаслідок структурно-функціонального аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні визначено зміст і форми державного сприяння розвитку освіти на регіональному рівні в умовах децентралізації та реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади в Україні та з'ясовано, що: фізичне виховання поєднує в собі дві складові – освітньої та фізичної підготовки; із огляду на різні види діяльності та специфіку суб'єктів сфери фізичної культури поняття «освіта у сфері фізичної культури» за обсягом і змістом має декілька значень, а саме: спеціалізована освіта спортивного спрямування, педагогічна освіта за галуззю знань 01 «Освіта», освіта з фізичної культури; систематизовано форми (механізми, засоби) сприяння органів державної влади й органів місцевого самоврядування розвитку фізичної культури в її основних сферах; роль держави в питаннях кадрового забезпечення сфери фізичної культури є провідною, зокрема щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, наукового забезпечення сфери фізичної культури.

Запропоновано загальну модель забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури, є комплексом структурно-функціональних взаємодій органів загальної компетенції, органів міжгалузевої компетенції, органів галузевої (спеціальної) компетенції, органів місцевого самоврядування, громад, інститутів громадянського суспільства (фізкультурних спільнот, спортивних/фізкультурних організації, експертних середовищ тощо) у процесах розроблення, реалізації й удосконалення державної політики щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури.

Обґрунтовано, що для визначення шляхів вирішення проблеми удосконалення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні доцільно проаналізувати: діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо розвитку фізичної культури; роль громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування в забезпеченні

розвитку фізичної культури, зокрема її кадрового забезпечення; якість освітньо-професійних програм і освітньої діяльності закладів вищої освіти підготовки фахівців за спеціальністю 017 – «Фізична культура і спорт» галузі знань 01 – «Освіта» щодо відповідності потребам розвитку фізичної культури і спорту, зокрема на регіональному рівні; стан кадрового, матеріально-технічного, навчально-методичного й інформаційного забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти з підготовки фахівців зі спеціальності «Фізична культура і спорт»; існуючу практику нормативно-правового, організаційно-інституційного та фінансового сприяння розвитку освіти у цій сфері на регіональному рівні.

Аналіз структурно-функціонального механізму забезпечення державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні, а саме визначення статусу, ролі, функцій і завдань суб'єктів (державної виконавчої та законодавчої влад, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, зокрема громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості) комплексу суспільних управлінських взаємодій, дало змогу визначити адекватні методи та розробити методику комплексного аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні на регіональному рівні.

З'ясовано, що державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури є комплексним і впроваджується на взаємозалежних ієрархічних рівнях (національному, регіональному, місцевому, закладу освіти) та спрямоване на: розроблення та реалізацію правових норм, стратегій, концепцій планів, що визначають діяльність суб'єктів сфер освіти та фізичної культури; здійснення ефективних процесів розвитку освітніх і фізкультурних систем, установ, закладів; належне функціонування механізмів управління процесами зміцнення здоров'я, розвитку фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості.

Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні передбачає реалізацію у фізкультурно-спортивних заходах і в навчально-виховному процесі на освітніх рівнях дошкільної, загальної

середньої, позашкільної, професійно-технічної, передвищої, вищої освіти та в неформальній, інформальній освіті, освіті дорослих і безперервному професійному навчанні через комплекс заходів, засобів, механізмів, інструментів, форм і методів системи цілей і завдань державних політик, узгоджених із особливостями історичного, політичного, економічного, соціального, екологічного, гуманітарного розвитку регіонів, шляхом координованих дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громад та інститутів громадянського суспільства.

Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури допомагає виконанню таких основних завдань державної кадрової політики в регіонах, як: накопичення й ефективна реалізація людського капіталу регіону; підбір, підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації кадрів із урахуванням регіональних запитів; сприяння професійному розвитку, кар'єрному росту працівників, їх соціальному та правовому захисту; формування національного світогляду, політичної, управлінської, правової, морально-етичної культури працівників.

На основі аналізу статистичних показників останніх років, що стосуються фізичної культури у сфері освіти України у розрізі Міжнародної стандартної класифікації освіти, встановлено, що динаміці зміни кількості закладів освіти, зміни загальної кількості осіб, які отримують освітні послуги, зміни загальної кількості педагогічних та науково-педагогічних працівників у розрізі рівнів освіти властива відносна загальна сталість зазначених показників. Водночас спостерігаються тенденції до: трансформації мережі загальноосвітніх закладів і закладів професійної (професійно-технічної) освіти у бік зменшення їх кількості за рахунок малокомплектних і неконкурентоспроможних; стабілізації кількості учнів і студентів, незважаючи на загальну негативну демографічну динаміку в Україні; зниження кількості педагогічних працівників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, що передусім пов'язано зі скороченням кількості самих закладів, а у закладах дошкільної освіти – збільшення кількості педагогічних працівників, обумовлене розширенням її

мережі та збільшенням кількості дітей. Окрім того, особливої уваги потребує підвищення кваліфікації педагогічних кадрів закладів освіти щодо формування здоров'язберезувальних компетенцій і майстерності проведення занять із фізичного виховання.

Унаслідок аналізу фінансового забезпечення освіти з'ясовано, що видатки зведеного бюджету на освіту зростають упродовж останніх років, зокрема: зросла частка видатків місцевих бюджетів на освіту у видатках зведеного бюджету, насамперед у 2018 р. та 2019 р., що передусім пов'язано з впровадженням реформи з децентралізації влади, зокрема передачі повноважень на базовий рівень, стартом реформи Нової української школи та затвердження у 2019 р. норми видатків на освіту на рівні 5,8% ВВП.

Унаслідок реформування системи вищої освіти в Україні від 2010/11 н. р. до 2019/20 н. р. скоротилась кількість закладів із 813 до 619, студентів – із 2 418 111 до 1 439 706 осіб. Закладами вищої освіти у 2019/20 н. р. підготовлено 4 142 фахівці за спеціальностями фізичного виховання, спорту та здоров'я людини (коледжами, технікумами, училищами 264 особи; університетами, академіями, інститутами – 3 878 осіб).

Із аналізу даних статистичної звітності щодо чисельності штатних працівників, їх статі, розподілу працівників за сферами та видами фізичної культури та діяльності з'ясовано, що показники наявності спеціальної вищої освіти з фізичної культури і спорту у штатних працівників є високими.

Щодо розподілу працівників за сферами і видами фізичної культури, то: 1/3 штатних працівників задіяні в загальноосвітніх навчальних закладах; 1/5 – тренери з видів спорту, тренери-викладачі, викладачі зі спорту; 2,8% працюють у структурних підрозділах із фізичної культури і спорту органів виконавчої влади та місцевого самоврядування всіх рівнів; 4,4% – задіяні на відповідних посадах у навчальних закладах, підприємствах, установах, організаціях усіх типів (у спортивних і фізкультурно-оздоровчих клубах за місцем роботи, проживання, місцем навчання громадян). Аналіз показників розподілу працівників за сферами та видами фізичної культури та діяльності дає змогу

з'ясувати кількісні та якісні показники щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників сфери.

З'ясовано, що на кінець 2019 р. в Україні налічувалось 92 946 спортивних споруд усіх видів. Основна частина фізкультурної інфраструктури (66,5%) перебуває в підпорядкуванні навчальних закладів. Окрім того, незадовільними є показники щодо: пристосованості об'єктів інфраструктури для занять осіб із інвалідністю – 32% від всієї кількості спортивних споруд; включеності до Єдиного електронного всеукраїнського реєстру спортивних споруд – 31,5% від всієї кількості спортивних споруд; 2,8% споруд не працювали упродовж 2019 р.

У 2019 р. усіма видами спорту в Україні було охоплено 970 511 осіб і залучено до проведення занять 32 296 працівників із фізичної культури і спорту. За видами спорту найбільша частка припадає на літні олімпійські види спорту – 663 334 особи; неолімпійські види спорту – 280 883 особи; види спорту інвалідів із ураженнями опорно-рухового апарату, вадами зору, слуху та розумового і фізичного розвитку – 11 301 особа; зимові олімпійські види спорту – 14 993 особи. Із залучених до проведення занять 32 296 працівників із фізичної культури і спорту: штатні тренери з видів спорту, тренери-викладачі, викладачі зі спорту становлять 14 430 осіб; тренери-викладачі, викладачі зі спорту, які проводять заняття – 8 735 осіб; які мають спеціальну вищу освіту з фізичної культури і спорту – 20 324 особи. Фізкультурно-оздоровча діяльність у 2019 р. здійснювалась у 45 738 навчальних закладах, підприємствах, установах, організаціях і охоплювала 5 167 057 осіб.

Проаналізовано основні проблеми у сфері фізичної культури і спорту та основні цілі та завдання щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури і спорту за напрямками: фізично активна нація, спорт вищих досягнень, спортивна інфраструктура, цифрова трансформація та кадрове забезпечення сфери фізичної культури і спорту, визначеними Стратегією розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року.

Проаналізовано загальні характеристики фізичної культури в її основних сферах. Обґрунтовано тезу, що освітня складова є одним із визначальних факторів розвитку фізичної культури в цих сферах і її зміст, форми реалізації, а отже й професійні кваліфікація та компетенції фахівців, що забезпечують розвиток фізичної культури в зазначених сферах суттєво різняться. У кожній сфері на різних рівнях чи в галузях наявні істотні відмінності, які визначають необхідність врахування їх специфіки в процесах здійснення фізкультурної діяльності та підготовленості відповідних фахівців сфери фізичної культури.

У розвитку фізичної культури в її основних сферах наявні різні проблеми, зокрема, такі, які стосуються їх освітніх складових і потребують адекватного вирішення. У цьому аспекті, для прикладу, проаналізовано стан у двох суттєво відмінних сферах – фізичної культури в освіті, зокрема закладах медичного профілю, та фізкультурно-оздоровчої діяльності в місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань.

Однією із цілей реформування системи вищої освіти в Україні є її інтеграція у Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір. Формування та вдосконалення нормативно-правового регулювання сфери вищої освіти, зокрема забезпечення якості освіти в Україні, відповідно до європейських стандартів, є одним із пріоритетів діяльності як вищих органів влади у сфері освіти, так і самих закладів вищої освіти. Внаслідок цих процесів фізичне виховання у вищій школі України набуло статусу обов'язкової позакредитної навчальної дисципліни. Сучасний стан фізичного виховання у закладах вищої освіти можна визначити як перехідний, якому властиве недостатнє нормативно-правове регулювання та регламентування.

Унаслідок аналізу фізкультурно-оздоровчої роботи в місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань з'ясовано, що освітня складова в умовах здійснення євроінтеграційних процесів, спрямованих на радикальне реформування пенітенціарної системи, є: одним із визначальних факторів розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності, оскільки сприяє

реалізації вимоги до підвищення надійності й ефективності фахової підготовки працівників кримінально-виконавчої системи в частині їх фізичної підготовленості; процесом набуття та розвитку компетентностей суб'єктів; фактором здорового способу життя, профілактики захворювань тощо.

Обґрунтовано тезу, що врахування особливостей фізичної культури під час підготовки медичних фахівців обумовлене тим, що фізичне виховання тут є органічною частиною освітньо-виховного процесу та нерозривною пов'язаністю фізичної освіти (освітньої складової) та фізичного вдосконалення організму (фізична складова), які забезпечують формування належних здоров'язбережувальних компетенцій.

Основні результати дослідження, що надані у цьому розділі, були опубліковані в фахових наукових виданнях зі спеціальності «Публічне управління та адміністрування» та зарубіжних наукових виданнях і вміщені до списку використаних джерел [56 – 61; 73 – 74].

Список використаних джерел до розділу 2

1. Академія Державної пенітенціарної служби України. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Академія_Державної_пенітенціарної_служби_України (дата звернення: 24.02.2020).
2. Аналіз нормативно-правового регулювання сфери вищої освіти щодо забезпечення системи якості освіти та основні аспекти його вдосконалення та подальшого розвитку. URL : <https://projects.lnu.edu.ua/quaere/wp-content/uploads/sites/6/2018/03-IFNUL-draft.pdf> (дата звернення: 24.02.2020).
3. Бородін Є. І., Калашник Н. С. Політика у сфері фізичної культури і спорту // Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 4. Київ : НАДУ, 2011. С. 493—495.
4. Видатки зведеного бюджету на освіту за 5 років зросли удвічі. URL : <https://www.auc.org.ua/novyna/vydatky-zvedenogo-byudzhetu-na-osvitu-za-5-rokiv-zrosly-udvichi> (дата звернення: 20.10.2020).
5. Гасюк І. Л. Методи державного управління фізичною культурою і спортом: методологічний аспект // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. ЛРІДУ НАДУ. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – Вип. 25. – С. 196–203.
6. Гасюк І. Л. Механізми державного управління фізичною культурою та спортом України : автореф. дис. ... д. держ. упр. : 25.00.02. – Хмельницький, 2013. URL : <http://mydisser.com/ru/catalog/view/386/822/17080.html>. (дата звернення: 20.10.2019).
7. Гасюк І. Л. Нормативно-правові засади підготовки фахівців управлінської ланки галузі «Фізична культура і спорт» // Економіка та держава. 2010. № 10. С. 122—126.
8. Гасюк І. Л. Організаційна структура державного управління фізичною культурою і спортом в Україні // Університетські наукові записки : часоп. Хмельниц. ун-ту упр. та права. – Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2010. – № 3(35). С. 195—203.

9. Головач А. А., Могильний Ф. В. Основні аспекти організації спеціальної фізичної підготовки в навчальних закладах ДКВС України // Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка. Вип. 144. Чернігів : НУЧК, 2017. С. 15—19.
10. Головіна В. А., Коробкова А. В. Фізичне виховання. Київ : «Вища школа», 2008. 332 с.
11. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») : затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 896 від 3.11.1993 р. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/896-93-%D0%BF> (дата звернення: 24.02.2020).
12. Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року : Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 115 від 1.03.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#n52> (дата звернення: 23.07.2019).
13. Деякі питання утворення Академії юстиції України : проект постанови Кабінету Міністрів України. URL : <http://spo.fpsu.org.ua/images/2019/2080-%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf>. (дата звернення: 24.02.2020).
14. ДПтС України : Загальна інформація. URL : <https://kvs.gov.ua/2019/harakteristika/01.01.2020.pdf> (дата звернення: 21.02.2020).
15. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти : Міністерство освіти і науки України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/ptu_u.html (дата звернення: 20.10.2020).
16. Звіт з фізичної культури та спорту за формою № 2-ФК 2019 рік. URL : <https://data.gov.ua/dataset/ea038b05-9727-4f04-9542-077602efc4f3/resource/4d8dfc73-c538-4a86-a5ac-9ddb6894f289> (дата звернення: 20.02.2020).
17. Ільницький В. І., Ясінський Є. А. Фізичне виховання у середніх медичних навчальних закладах. Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. 192 с.

18. Карпюк Р. Стратегія підвищення якості вищої фізкультурної освіти // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. № 3 (31), 2015. С. 21—24.

19. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р.. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 17.07.2019).

20. Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року : схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1320-р. від 09.12.2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1320-2015-%D1%80> (дата звернення: 15.07.2019).

21. Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року : затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 115 від 01.03.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#n10> (дата звернення: 21.02.2020).

22. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 333-р від 01.04.2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення: 17.07.2019).

23. Куделко В. Е. Організація і технологія управління фізичною культурою та спортом у системі районного територіально-адміністративного утворення : автореф. дис. здобут. наук. ступ. к. н. з фіз. вихов. і спорту : спец. 24.00.02. Харків, 2005. 20 с.

24. Куйбіда В. С. Державна регіональна політика // Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 5. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. С. 71—74.

25. Ліщук С. В. Система державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту в Україні // Державне управління: удосконалення та

розвиток. 2014. № 12. URL : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=794> (дата звернення: 17.07.2019).

26. Мозолев О. М. Основи державної політики розвитку освіти в сфері фізичної культури і спорту в Польщі // Українська полоністика. Вип. 12. 2015. Педагогічні науки. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/2057417.pdf> (дата звернення: 27.07.2019).

27. Морозова Н. А. Изменение концепции «качество высшего образования» в современном обществе. URL : <http://www.creativeconomy.ru/articles/25170> (дата звернення: 21.09.2019)..

28. Національна доктрина розвитку освіти : затверджено Указом Президента України № 347/2002 від 17.04.2002 р. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 27.07.2019).

29. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с.

30. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : схвалено Указом Президента України № 344/2013 від 25.06.2013 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 27.07.2019).

31. Освіта в Україні: базові індикатори : інформ.-стат. бюл. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/1serpkonf-informatsiyniy-byulet.pdf> (дата звернення: 20.10.2020).

32. Положення про комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України : затверджено Наказом МОН України від 20.06.2013 р. № 808. URL : <http://www.osvitasport.org/pro-komitet/polozhennya.html>. (дата звернення 17.07.2019).

33. Положення про Міністерство молоді та спорту України : затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 220 від 02.07.2014 р. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-%D0%BF/paran8#n8> (дата звернення: 17.07.2019).

34. Положення про Міністерство освіти і науки України : затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 630 від 16.10.2014 р.. URL :

<https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-%D0%BF> (дата звернення 17.07.2019).

35. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах : Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України № 161 від 02.06.1993 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93#Text> (дата звернення: 15.09.2020).

36. Положення про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України : затверджено Наказом Міністерства юстиції України № 1675/5 від 08.09.2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1088-15> (дата звернення: 21.02.2020).

37. Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах : затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України № 4 від 11.01.2006 р. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-06#Text> (дата звернення: 15.09.2020).

38. Поняття // Філософський енциклопедичний словник. Гол. редкол. В. І. Шинкарук; Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАНУ. Київ : Абрис, 2002. С. 497—498.

39. Попрошаєв О. В. Аналіз нормативно-правових документів, які регулюють організацію навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у вищих навчальних закладах України. URL : <http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/B8.doc> (дата звернення: 24.02.2020).

40. Попрошаєв О. В., Зінченко С. Г., Каратаєв Д. О., Фішев С. О. Нормативно-правові аспекти організації навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у вищих навчальних закладах України // Педагогіка, психологія та методико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. Єрмакова. Харків, 2010. С. 74—76.

41. Правила внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України : затверджено Наказом Міністерства юстиції України № 1769/5 від 14.06.2019 р. URL :

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE33604.html (дата звернення: 21.02.2020).

42. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : затверджено Наказом Міністерства юстиції України № 2823/5 від 28.08.2018 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18> (дата звернення: 21.02.2020).

43. Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 11 січня 2006 року № 4 : Наказ Міністерства освіти і науки України № 1572 від 16.12.2019 р. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0076-20#Text> (дата звернення: 15.09.2020).

44. Про вищу освіту : Закон України № 1556-VII від 01.07.2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 17.09.2020).

45. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України № 2713-IV від 23.06.2005 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15> (дата звернення: 21.02.2020).

46. Про дошкільну освіту : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 49. ст. 259). URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 27.07.2019).

47. Про загальну середню освіту : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 28. ст.230. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення: 27.07.2019).

48. Про затверджений Концепції розвитку педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України №776 від 16.07.2018 р.. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konserciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 20.10.2020).

49. Про нормативні документи з фізичного виховання : Наказ Міністерства освіти України № 188 від 25.05.1998 р. URL : (дата звернення: 07.07.2020).

50. Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента : Наказ Міністерства освіти і науки України № 642 від

09.07.2009 р. URL : http://ru.osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4283/. (дата звернення: 15.09.2020).

51. Про організацію занять з дисципліни «Фізичне виховання» у ВНЗ України : Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-582 від 31.08.2009 р. URL : https://ru.osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/4594/ (дата звернення: 15.09.2020).

52. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905#n327> (дата звернення: 15.07.2019).

53. Про позашкільну освіту : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 46. ст. 393. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1841-14> (дата звернення: 27.07.2019).

54. Про професійно-технічну освіту : Закон України // Відомості Верховної Ради України. 1998. № 32. ст. 215. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 27.07.2019).

55. Про фізичну культуру і спорт: Закон України № 3808-XII від 24.12.1993 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення: 24.02.2020).

56. Проць Т. А. Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні: проблема узгодженості державних політик // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 3(60) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2019. С. 143—160.

57. Проць Т. А. Нормативно-правові засади державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури: регіональний аспект // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 2 (51) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ. 2017. С. 42—51.

58. Проць Т. А. Освітня складова в забезпеченні розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань // Розвиток публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (23 – 24 квітня 2020 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 284 — 290.

59. Проць Т. А. Освітня складова реалізації державної цільової програми розвитку фізичної культури і спорту: регіональний аспект // Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (6 – 7 квітня 2017 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2017. С. 260—263.

60. Проць Т. А. Проблема узгодженості положень державних політик щодо сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури // Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (11 квітня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2019. С. 319—322.

61. Проць Т. А. Розвиток освіти у сфері фізичної культури в умовах децентралізації // Реформування публічного управління та адміністрування : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (27 жовтня 2017 р., м. Одеса). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. С. 38.

62. Статут Академії Державної пенітенціарної служби України (нова редакція). Чернігів, 2016. URL : <http://academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/Statut-Akademii-DPtS.pdf> (дата звернення: 24.02.2020).

63. Стратегія реформування державного управління України на 2016–2020 роки : схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 474-р від 24.06.2016 р. URL : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249175778> (дата звернення: 27.07.2019).

64. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року : затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 1089 від 04.11.2020 р.. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2020).

65. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» : схвалено Указом Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р.. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 15.07.2019).

66. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року : проект. URL : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=64508&pf35401=462260> (дата звернення: 10.11.2020).

67. Туленков М. В. Організаційна взаємодія // Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 2. Київ : НАДУ, 2011. С. 426, 427.

68. Харківські пенітенціарії відзначили День фізичної культури та спорту. URL : <https://www.kvs.gov.ua/peniten/control/khe/uk/search/control/khe/uk/publish/article/796455;jsessionid=6E538A03896856A980AE9F838D90F3E0> (дата звернення: 21.02.2020).

69. Хрипко Л. В., Грибан В. Г., Мельников В. Л., Казначеев Д. Г. Фізичне виховання. URI : <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/4369> (дата звернення: 21.02.2020).

70. Шиян О. І. Освітня політика // Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 4. Київ : НАДУ, 2011. С. 472, 473.

71. Шпарик О. Поняття «освітній розвиток» та «реформування освіти» у сучасному науковому дискурсі України та Китаю // Український педагогічний журнал. 2019. № 3. С. 38—49.

72. Якубовський О. П. Державна кадрова політика в регіонах // Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 4. Київ : НАДУ, 2011. С. 119, 120.

73. Prots T. Advancing sports and health-improving work in places of pre-trial detention and penitentiary institutions by developing the educational component

// Public Administration and Law Review. Issue 3. 2020. P. 24—32. URL : <https://public.scnchub.com/palr/index.php/palr/issue/view/4/8>

74. Prots T., Vasylyuk O. Normative and legal regulation of training and use of specialists in the field of physical education: regional aspect / O. Vasylyuk, T. Prots // Zarządzaie – Bezpieczeństwo. Wybrane aspekty. Red. Nauk.: A. Piel, J. Pomiankiewicz, M. Poweska, O. Krasiwski, K. Krzyzak. — Nisko : Wzsza Szkoła Bezpieczeństwa i Ochrony im. Marszałka Jozefa Pilsudskiego w Warszawie. Wdział Zamiejscowy w Nisku, 2020. — P. 9—17. (Seria monograficzna № 5 (2020)).

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ТА СПОСОБИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ У СФЕРІ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ:
ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

3.1. Активізація впливу процесів децентралізації та реформування місцевого самоврядування на розвиток освіти у сфері фізичної культури

Впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі передбачають забезпечення гарантій доступу громадян до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг у державному та приватному секторах, зокрема шляхом реалізації програм: популяризації фізичної культури і спорту; здорового способу життя та довголіття; децентралізації, за якої територіальні громади самостійно вирішуватимуть питання місцевого значення, свого добробуту і нести відповідальність за розвиток всієї країни [56].

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного та культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави [37]. Метою освіти Закон України «Про освіту» визначає «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [37].

Тому одним із пріоритетних завдань державної політики є реформування та модернізація сфер освіти та фізичної культури і спорту в напрямі їх децентралізації, підвищення якості послуг, ефективності фінансування цих сфер, залучення громадськості до управління освітніми закладами та спортивними установами тощо.

В умовах децентралізації розвиток освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні передбачає пошук дієвих механізмів взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадськості та інститутів громадянського суспільства при розробленні та реалізації регіональних і місцевих програм розвитку освіти та фізичної культури. На цьому шляху проблемними ділянками є «пошук балансу інтересів державних, регіональних і громадських важелів впливу, відсутність належних умов для участі територіальної громади в управлінні навчальними закладами, маніпулювання громадською думкою, брак ресурсів, фокус на матеріальній доцільності в процесі реформування, опір процесам реформ тощо» [10].

Окрім того, на перешкоді стають:

- відсутність досвіду та знань аналізу політики, управління на регіональному та місцевому рівнях;
- нерозуміння владою на місцях змісту освітніх реформ (відсутність належної інформаційної підтримки щодо їх проведення з боку центральних органів влади, громадських організацій);
- брак ресурсів та недосконалість механізмів їх залучення; неврахування фактору балансу інтересів усіх зацікавлених сторін;
- відсутність традиції активної участі громади у процесі ініціювання змін;
- низька активність освітян у процесі обговорення реформ, домінування авторитаризму в службово-управлінських відносинах у закладах освіти, що призводить до пасивності персоналу освітніх закладів при прийнятті рішень про реформування та подальшого несприйняття реформ;
- безсистемність у впровадженні інноваційних технологій [10].

У сучасних умовах проведення реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, з урахуванням сучасних процесів децентралізації, питання розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні набуває актуальності та потребує відповідного наукового дискурсу.

Забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури базується на поєднанні «зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства для проведення реформи у сфері фізичної культури і спорту з метою приведення її у відповідність із європейськими вимогами і стандартами» [12].

Для визначення шляхів розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні в умовах децентралізації влади в Україні доцільно проаналізувати:

- діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо розвитку фізичної культури і спорту;
- роль громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування в забезпеченні розвитку сфери фізичної культури і спорту, зокрема її кадрового забезпечення;
- якість освітньо-професійних програм (систем освітніх компонентів, перелік навчальних дисциплін, їх обсяг і логічну послідовність їх вивчення, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти), якість вищої освіти (рівень здобутих особою знань, умінь, навиків, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти), якість освітньої діяльності (рівень організації освітнього процесу у закладі вищої освіти, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань) за спеціальністю 017 – «Фізична культура і спорт» щодо відповідності потребам розвитку фізичної культури і спорту, зокрема на регіональному рівні;

– проблеми кадрового, матеріально-технічного, навчально-методичного й інформаційного забезпечення освітньої діяльності з освітньої діяльності у сфері вищої освіти з підготовки фахівців зі спеціальності «Фізична культура і спорт»;

– існуючу практику нормативно-правового, організаційно-інституційного та фінансового сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури та масового спорту на регіональному рівні.

Координовані зусилля органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства доцільно скерувати на забезпечення розвитку:

- матеріально-технічної бази фізкультурно-оздоровчої діяльності;
- ресурсного забезпечення дитячо-юнацького та резервного спорту;
- забезпечення спортивним інвентарем та обладнанням навчальних закладів;
- проведення засобами масової інформації інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення щодо усвідомлення цінності здоров'я;
- престижності професій у сфері фізичної культури і спорту, матеріального заохочення працівників цієї сфери;
- бюджетного фінансування та залучення позабюджетних коштів;
- механізмів інвестування у розвиток і популяризацію масового спорту [12].

В умовах реформування місцевого самоврядування, децентралізації влади доцільно проаналізувати політико-правові засади розвитку освіти у сфері фізичної культури, зокрема:

- змісту та форм державного сприяння розвитку освіти;
- його специфіки у площині освіти щодо фізичної культури;
- особливостей його реалізації на регіональному рівні в умовах децентралізації та реформування державного управління, місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

В Україні процес децентралізації розпочато 2014 р. із прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади [14], Законів України «Про співробітництво територіальних громад» [40], «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [33] та змін до Бюджетного і Податкового кодексів щодо фінансової децентралізації. Цей процес дав змогу формувати, відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування, дієвий і спроможний інститут місцевого самоврядування на базовому рівні – об'єднані територіальні громади (далі – ОТГ).

У процесі децентралізації громади отримали додаткові ресурси, фінанси, повноваження для забезпечення повноцінного місцевого розвитку. Головна стратегічна мета реформи – створення комфортного та безпечного середовища для життя людини в Україні – може бути досягнута шляхом побудови ефективної системи влади на всіх рівнях (громада – район – область), передачею максимально можливої кількості повноважень на найближчий до громадянина рівень – громадам. Таким чином формуються умови для динамічного розвитку регіонів і надання якісних та доступних суспільних послуг громадянам.

Проте у процесі реформування в Україні адміністративно-територіального устрою та децентралізації поширені проблеми щодо відповідності наявного нормативно-правового та кадрового забезпечення діяльності новостворених суб'єктів місцевого самоврядування – ОТГ, формування та нарощення їх спроможності.

Компетенції суб'єктів місцевого самоврядування у сфері фізичної культури є забезпеченням:

– на базовому рівні (громад) – розвитку місцевої інфраструктури, зокрема об'єктів соціального та культурного призначення, управління закладами середньої, дошкільної та позашкільної освіти, розвитку культури та фізичної культури (утримання та організація роботи будинків культури, клубів, бібліотек, стадіонів, спортивних майданчиків);

– на районному рівні – виховання та навчання дітей у школах-інтернатах загального профілю;

– на обласному рівні – розвитку професійно-технічної освіти, культури, спорту, туризму.

У процесі реформування освіта та фізична культура і спорт в Україні в напрямку децентралізації зазнали суттєвих змін в управлінні та фінансуванні, що пов'язані із зміною механізму фінансування та розширенням повноважень місцевих органів влади.

Суть цих змін здебільшого відповідає сучасним тенденціям управління та фінансування зазначених сфер у країнах із високим соціально-економічним розвитком, змістом яких є розподіл повноважень між рівнями управління у напрямі більшої децентралізації управління та зміна пріоритетів у фінансуванні від збільшення державних видатків у освітню сферу до раціоналізації їх використання [57, с.405].

На теперішній час місцеві органи влади здійснюють фінансування дошкільної, середньої, позашкільної та професійно-технічної освіти. Починаючи з 2015 р., фінансування дошкільної освіти повністю покладено на місцеві бюджети. Законодавством передбачено два варіанти фінансування закладів: із районного бюджету або з бюджету села, селища, міста районного значення, використовуючи міжбюджетні трансферти з районного бюджету. Починаючи з 2018 р., на місцеві бюджети перекладається фінансування коледжів, технікумів та інших державних закладів вищої освіти I – II рівня акредитації [7, с. 101].

Одночасно зі зміною механізму фінансування відбувається розширення повноважень органів місцевого самоврядування в напрямку їх розширення. Законом України «Про освіту» [37] та Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [14] на органи місцевого самоврядування покладена відповідальність за створення, реорганізацію та ліквідацію освітніх і спортивних закладів, планування та забезпечення розвитку їх мереж, розроблення кошторисів фінансування, тобто

в умовах децентралізації влади вся відповідальність за функціонування систем дошкільної, середньої, позашкільної, професійно-технічної освіти та фізичної культури і спорту на території громад (від забезпечення рівного доступу до послуг до забезпечення їх ефективного функціонування) покладена на органи місцевого самоврядування.

На сьогодні визначальними факторами, що впливають на ефективність функціонування систем освіти та фізичної культури і спорту в адміністративних одиницях (громадах), є:

- рівень їх фінансової спроможності утримувати ці системи;
- досконалість стратегічного бачення ролі та місця цих систем у розвитку людського ресурсу.

Складною проблемою, яка постає перед органами місцевого самоврядування, є відсутність достатнього фінансового ресурсу на утримання закладів освіти та фізичної культури і спорту, що спричиняє неможливість органам місцевого самоврядування виконати покладене на них завдання щодо забезпечення рівного доступу до цих послуг. Частка цих витрат у громадах залежить від таких основних параметрів, як:

- обсяг власних доходів;
- величина мережі закладів, які необхідно утримувати, та їх потужності.

Тому, користуючись своїми повноваженнями, органи місцевого самоврядування здійснюють оптимізацію мережі закладів освіти та фізичної культури і спорту. Розгалужена мережа таких закладів, насамперед освітніх, у сільській місцевості, що формувалась ще за радянських часів, на сьогодні не відповідає демографічній ситуації та вимогам до якості і доступності послуг [7, с. 103].

Оптимізація мережі закладів освіти та фізичної культури і спорту, яка б відповідала демографічній ситуації та вимогам до якості та доступності послуг, потребує самостійного розроблення органами місцевого самоврядування на основі відповідних державних політик локальної політики щодо розвитку освіти та фізичної культури і спорту на своїй території.

Реформа децентралізації надала органам місцевого самоврядування можливість визначати та формувати основні вектори розвитку освіти та фізичної культури і спорту. Тут доцільно виділити два основні блоки [7, с. 107, 108]:

1. Обов'язкові – щодо:

– забезпечення доступності для громадян якісних послуг за місцем проживання, зокрема в сільських поселеннях;

– забезпечення належного функціонування закладів освіти та фізичної культури і спорту на своїй території для здобуття якісної дошкільної, шкільної та позашкільної освіти незалежно від місця проживання.

2. Додаткові – щодо формування власної політики в галузі освіти та фізичної культури і спорту:

– формування стратегії (плану) розвитку освіти та фізичної культури і спорту на території громади;

– створення власних органів управління освітою та фізичною культурою і спортом;

– створення опорних шкіл і установ фізичної культури і спорту;

– розвиток громадсько-державного партнерства у сфері освіти;

– надання широкої автономії закладам освіти;

– пошук додаткових джерел фінансування для реалізації освітніх і фізкультурних проектів тощо.

За показниками стану щодо формування локальної політики в галузі освіти та фізичної культури і спорту серед територіальних громад виокремлюють такі основні групи [7, с. 108]:

– які мають розроблені та затверджені стратегії (план) розвитку освіти та фізичної культури і спорту;

– які мають розроблені та затверджені стратегії (план) розвитку громад із виокремленням напрямів розвитку освіти та фізичної культури і спорту;

– які працюють над розробленням стратегічного бачення розвитку своєї території та розвитку освіти та фізичної культури і спорту зокрема;

– які є щойно створеними об'єднаними територіальними громадами (далі – ОТГ), які ще не мають сформованого стратегічного бачення розвитку території, зокрема освіти та фізичної культури і спорту.

Наразі незначна кількість громад володіє стратегічним баченням місця і ролі освіти та фізичної культури і спорту у їх соціально-економічному та культурному розвитку. Відтак напрямки розвитку системи освіти лише частково прописані у їх стратегічних документах [7, с. 108].

Позитивним є той факт, що регіональні центри розвитку місцевого самоврядування за підтримки Програми «ULEAD з Європою», Мінрегіону України проводять навчання органів місцевого самоврядування щодо формування стратегічного бачення розвитку освіти в громадах. Наприклад, у Львівській області за підтримки департаменту освіти ЛОДА проводилось навчання керівників відділів освіти 35 ОТГ області щодо розробки стратегії розвитку освіти в умовах децентралізації [28].

У планах або стратегіях розвитку ОТГ розвиток освіти та фізичної культури і спорту найчастіше передбачає такі дії:

– розширення мережі та покращення матеріально-технічного забезпечення закладів освіти та фізичної культури і спорту, яке можна розділити на капітальні ремонти та реконструкції закладів у певному обсязі, передбачені в ОТГ, що мають плани (стратегії) розвитку ОТГ; покращення енергозбереження та тепло модернізація закладів; закупівля обладнання для харчоблоків; комп'ютеризація шкіл – комп'ютеризація сільських шкіл і підключення до глобальної мережі Інтернет; забезпечення транспортної доступності – забезпечення гарантованого і безпечного підвозу учнів і вчителів до закладів освіти та фізичної культури і спорту шляхом реалізації державної програми «Шкільний автобус»;

– залучення додаткових коштів до фінансування закладів освіти та фізичної культури і спорту (пошук альтернативних джерел);

– розвиток інфраструктурного забезпечення [7, с. 109].

Типовими проблемами, які постають перед громадами, є:

- усвідомлення місця і ролі якісної освіти та фізичної культури і спорту в ефективній самореалізації молоді на сучасному етапі розвитку ринку праці;
- необхідність здійснення оптимізації мережі закладів освіти та фізичної культури і спорту (мала кількість учнів, високі витрати на утримання приміщень);
- відсутність спортивної інфраструктури (спортивні зали розташовані в пристосованих приміщеннях);
- нестача кадрів;
- розширення автономії закладів освіти та фізичної культури і спорту;
- розвиток системи позашкільної освіти та освіти для дорослих [7, с. 109, 110].

Окрім того, для новостворених ОТГ актуальними є питання створення органів управління освітою та фізичною культурою і спортом, створення нових закладів, зокрема опорних і спортивних шкіл, здійснення моніторингу функціонування закладів, пошук альтернативних джерел фінансування освіти та фізичної культури і спорту,

Розвитку освіти та фізичної культури і спорту на регіональному рівні заважають такі проблеми:

- відсутність розуміння функціонального наповнення новостворених органів управління освітою та фізичною культурою і спортом в ОТГ (органи місцевого самоврядування намагаються забезпечити технічне дублювання функцій районних органів управління, при цьому не використовуючи найдієвіший ресурс для створення ефективної освіти та фізичної культури і спорту на своїй території – надання повної автономії на найнижчий рівень (навчальних закладів);
- зміна ролі та функцій обласних управлінь освітою та фізичною культурою і спортом і їх вплив на органи управління ОТГ;
- відсутність чіткого бачення необхідності розвитку позашкільної освіти, освіти впродовж життя та закладів фізичної культури і спорту [7, с. 110, 111].

Актуальним на регіональному та місцевому рівнях є питання забезпечення сфери фізичної культури фахівцями відповідної якості підготовки. Саме завдяки професіоналізму останніх значною мірою визначається успішність досягнення поставлених завдань щодо «відведення фізичній культурі і спорту в Україні провідної ролі як важливого фактора здорового способу життя, профілактики захворювань, формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявлення резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві» [12].

Для забезпечення належного розвитку освіти у сфері фізичної культури в умовах децентралізації та реформування місцевого самоврядування у площині реалізації завдань Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [55] особливої актуальності набувають:

- забезпечення ефективної міжсекторальної взаємодії всіх заінтересованих суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та сфери освіти;
- розроблення та реалізація комунікаційної програми формування у громаді здорових звичок, цінності збереження та зміцнення здоров'я шляхом поєднання фізичної активності з іншими складовими здорового способу життя;
- створення сприятливих умов для інвестиційної діяльності у сфері фізичної культури і спорту, сприяння у створенні фонду розвитку спорту та рухової активності для поліпшення матеріально-технічної бази спорту, популяризації оздоровчої рухової активності;
- проведення загальнодоступних спортивних заходів для активного сімейного відпочинку в місцях масового відпочинку;
- облаштування безпечних маршрутів для пішохідного, велосипедного, водного туризму за участю органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання;

- створення умов для проведення фізкультурно-оздоровчих заходів для дітей у літніх школах плавання у відкритих водоймах;

- створення для здобувачів освіти належних умов для заняття руховою активністю та формування ставлення до занять фізичною культурою і спортом як до важливої складової здорового способу життя шляхом: розроблення нових підходів до проведення занять з фізичної культури (виховання) у закладах освіти; посилення відповідальності керівників закладів освіти усіх ступенів за забезпечення належного рівня рухової активності; забезпечення медико-педагогічного контролю за фізичним вихованням дітей у закладах дошкільної та загальної середньої освіти;

- будівництво сучасних і привабливих спортивних споруд за місцем проживання, у місцях масового відпочинку, що повинні бути легкодоступними для різних верств населення, зокрема для осіб із інвалідністю;

- внесення змін до планування території у частині створення місць для активного відпочинку, зокрема парків для фізичної активності та спорту на свіжому повітрі, облаштування безпечних велосипедних і пішохідних доріжок, внесення необхідних змін до відповідних будівельних норм і стандартів;

- забезпечення безперешкодного доступу осіб із інвалідністю до спортивних споруд, що побудовані в Україні;

- удосконалення планування, розподілу та використання коштів у сфері фізичної культури і спорту;

- запровадження нових механізмів залучення населення до доступних та високоякісних фізкультурно-оздоровчих послуг із урахуванням специфіки видів рухової діяльності.

Отже, для забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури в умовах децентралізації влади необхідна комплексна координованість взаємодій між суб'єктами сфери освіти, сфери фізичної культури і спорту та органами державної влади й органами місцевого самоврядування для забезпечення не лише якості підготовки фахівців за спеціальністю «Фізична культура і спорт», але й через поліпшення організаційного, нормативно-правового, кадрового,

матеріально-технічного, фінансового, інформаційного забезпечення для повнішої реалізації суспільної ролі фізичної культури як важливої та невід'ємної складової навчально-виховного процесу на освітніх рівнях дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної та вищої освіти.

3.2. Удосконалення підготовки та забезпечення результативності професійної діяльності фахівців у сфері фізичної культури шляхом урахування регіональних особливостей і потреб в умовах ступеневої освіти

Забезпечення належного рівня професійної підготовки фахівців за спеціальністю «Фізична культура і спорт» є важливим чинником формування усвідомлення та здатності пересічного індивіда підтримувати належний рівень фізичної підготовки для забезпечення повноцінної суспільної діяльності, зростання соціально-економічного рівня українського суспільства, подолання демографічної кризи, формування традицій і мотивації щодо фізичного виховання та масового спорту як важливого фактору фізичного та соціального благополуччя, поліпшення стану здоров'я, ведення здорового способу життя та збільшення його тривалості.

Особливої актуальності набуває проблема вдосконалення підготовки та забезпечення результативності професійної діяльності фахівців у сфері фізичної культури, зокрема з'ясування нормативно-правового аспекту змісту та форм державного сприяння розвитку освіти з фізичної культури і спорту; особливостей його реалізації на регіональному рівні в умовах децентралізації та реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

На основі узагальнень теоретичних напрацювань і нормативно-правових документів потребує окремого комплексного дослідження проблема нормативно-правового регулювання підготовки та використання на

регіональному рівні фахівців у сфері фізичної культури як процесу, що базується на: поєднанні «зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства для проведення реформи у сфері фізичної культури і спорту з метою приведення її у відповідність із європейськими вимогами і стандартами» [56]; узгодженості установок і дій – стратегічних (мета, цілі, вектори руху, завдання, дорожня карта, пріоритети й індикатори) і тактичних (план дій, реалізація заходів, застосування відповідних механізмів, технологій, методів та інструментів управління).

Нормативно-правові засади державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури є визначальною складовою державної політики як у галузі освіти (де політика – це «сукупність законів і правил управління діяльністю освітніх систем: набір норм, урядових концепцій, стратегій та дійсні процеси розвитку освітніх систем і установ, та механізми управління, за допомогою яких можна вплинути на ці процеси ... на взаємозалежних ієрархічних рівнях: глобальному, наднаціональному; національному, регіональному, місцевому, навчального закладу, навчальної групи» [42]), так і у сфері фізичної культури і спорту (де політика постає як «цілеспрямована стратегія держави (комплекс цілей і заходів щодо їх досягнення), спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових і інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості» [20]).

Освіта у сфері фізичної культури має різні змістовні компоненти, а саме:

1. Освітня складова діяльності суб'єктів сфери фізичної культури або освітня підготовка з фізичної культури та спорту – набуття компетентностей (динамічної комбінації знань, вмінь і практичних навиків, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи (громадянина) успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання [42]) в закладах позашкільної освіти (у сфері фізичної культури і спорту); дошкільної освіти; повної загальної середньої освіти (початкової, базової, профільної);

професійної (професійно-технічної) освіти (початкової, базової, вищої); вищої освіти (фахової передвищої, початкового, бакалаврського, магістерського, освітньо-наукового рівнів); освіти осіб із особливими освітніми потребами. У педагогіці фізичної культури Польщі фізичну освіту визначають як цілеспрямовану передачу знань та інтелектуальних цінностей від покоління до покоління з метою збереження здоров'я, покращення функціональних спроможностей організму та розвитку фізичних здібностей. Фізична освіта об'єднує два процеси: фізичне навчання та фізичне виховання [20, с. 47].

2. Спеціалізована освіта спортивного спрямування, «яка може здобуватися в рамках формальної, неформальної, інформальної освіти, спрямована на здобуття компетентностей у відповідній сфері професійної діяльності під час навчання у безперервному інтегрованому освітньому процесі на кількох або всіх рівнях освіти та потребує раннього виявлення і розвитку індивідуальних здібностей», зокрема в спеціалізованих навчальних закладах спортивного профілю, які є навчальними закладами системи загальної середньої освіти або закладами вищої освіти – закладами фізичної культури і спорту, які забезпечують відбір і спортивну підготовку найобдарованіших дітей та молоді, створюють умови для розвитку їхніх індивідуальних здібностей з метою досягнення високих спортивних результатів та поповнення національних збірних команд у поєднанні із здобуттям учнями та студентами відповідної освіти [37]. Спеціалізована освіта спортивного спрямування передбачає засвоєння освітньої програми з відповідного виду спорту з метою набуття комплексу професійних компетентностей у галузі фізичної культури і спорту, формування та розвитку індивідуальних здібностей особи, поглибленого оволодіння спеціалізацією в обраному виді спорту та здобувається одночасно з середньою, професійною (професійно-технічною), фаховою передвищою чи вищою освітою. Освітні програми з відповідного виду спорту розробляються всеукраїнськими федераціями з видів спорту та затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту [37].

3. Педагогічна освіта за галуззю знань 01 «Освіта» за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» за рівнями: початковим (короткий цикл) вищої освіти; першим (бакалаврським); другим (магістерським); третім (освітньо-науковим) рівнями засвоєння здобувачами вищої освіти знань із фізичної культури і спорту, положень сучасної педагогіки та педагогіки фізичного виховання, спортивного менеджменту, формування необхідних вмінь та навиків для застосування на практиці отриманих знань, зокрема: використання сучасних методів фізичної підготовки і спортивного тренування, організаційних, практичних і наукових навиків. Ця освіта охоплює й форми післядипломної (спеціалізації, перепідготовки, підвищення кваліфікації, стажування), професійного навчання працівників, курсів перепідготовки, підвищення кваліфікації) та безперервного професійного розвитку спортсменів і фахівців сфери фізичної культури і спорту. Підготовка фахівців за зазначеною спеціальністю здійснюється для забезпечення фізичного виховання та спорту в навчальних закладах усіх типів, у Збройних силах України та інших військових формуваннях; масового, дитячого, дитячо-юнацького, резервного спорту, спорту вищих досягнень тощо [43].

Належній реалізації суспільної ролі фізичної культури в регіоні сприяє удосконалення процесів моделювання професійної підготовки в умовах ступеневої освіти фахівців за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» шляхом урахування регіональних особливостей і потреб для забезпечення розвитку фізичної культури в її основних сферах: освіті; фізкультурно-оздоровчої діяльності за місцем проживання, відпочинку та роботи громадян; фізкультурно-оздоровчої діяльності серед сільського населення; фізичної підготовки у Збройних силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, у правоохоронних органах, рятувальних та інших спеціальних службах; фізкультурно-оздоровчої діяльності і фізкультурно-спортивної реабілітації осіб із інвалідністю; фізкультурно-оздоровчої діяльності у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань).

Нормативно-правовим підґрунтям моделювання професійної підготовки фахівців із фізичної культури та спорту є: Закони України «Про вищу освіту» [31], «Про дошкільну освіту» [34], «Про загальну середню освіту» [35], «Про освіту» [37], «Про позашкільну освіту» [38], «Про професійно-технічну освіту» [39], «Про фізичну культуру і спорт» [42]; державні стратегічні документи – Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») [5], Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року [6], Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [55] Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [14], Національна доктрина розвитку освіти [21], Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки [24], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [23], Стратегія реформування державного управління України на 2016 – 2020 роки [54], Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [56]; нормативні документи, зокрема накази, листи, інструкції, методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України: Національна рамка кваліфікацій [22], Національний класифікатор України [25], Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти [18], Стандарти вищої освіти [51], зокрема Стандарти вищої освіти України: перший (бакалаврський), другий магістерський рівні вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт».

Регіональні відмінності, тобто властива регіонам (області чи областям західної, східної, північної, південної, центральної) України специфіка, обумовлена конкретним комплексом природно-кліматичних, соціально-економічних, історичних, культурних, демографічних факторів, які, відповідно, детермінують процеси розвитку фізичної культури і спорту на цих територіях, формують відповідні особливості та потреби щодо розвитку цієї сфери, які

доцільно враховувати при моделюванні та провадженні професійної підготовки фахівців для сфери фізичної культури і спорту.

Природно-кліматичні відмінності регіонів України обумовили їх особливості щодо пріоритетності розвитку в них певних видів фізичної культури, спорту та рухової активності. Так, в Україні чітку регіональну «прив'язку» мають такі види фізичної культури та спорту, як плавання (південь), біатлон, лижі (північ, центр, захід) тощо. Отже, це обумовлює відповідні особливі та відмінні потреби регіонів щодо інфраструктурного, кадрового, фінансового забезпечення.

Відмінності регіонів України в їх соціально-економічному розвитку обумовили особливості рівня та доступності наявної спортивно-оздоровчої інфраструктури (зокрема, для осіб із особливими потребами), матеріально-технічної бази комунальних і державних інфраструктурних об'єктів, інвестицій у сферу фізичної культури та спорту тощо. Стратегією розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року передбачено проведення інвентаризації та оцифрування всіх об'єктів спортивної інфраструктури, утримання їх у належному стані та ефективне використання [55]. Для цього передбачається виконання таких завдань: проведення інвентаризації об'єктів усієї спортивної інфраструктури для визначення їх стану та рівня доступності, зокрема шляхом прийняття цифрових інформаційних рішень; проведення комплексного аналізу розвитку окремих видів спорту в регіонах для створення об'єктів спортивної інфраструктури, що відповідають національним і міжнародним вимогам до проведення офіційних спортивних змагань різного рівня та потребам відповідної територіальної громади; визначення переліку спортивних об'єктів, що відповідають вимогам проведення офіційних спортивних змагань міжнародного рівня в Україні, та створення належних умов для тренувань національних збірних команд; внесення до законодавства змін щодо ефективного використання об'єктів спортивної інфраструктури установами, організаціями усіх форм власності; здійснення моніторингу стану спортивних споруд, їх відвідування та ефективності використання.

Історичний контекст розвитку фізичної культури і спорту проявляється в наявних на зазначених територіях досвіді, традиціях і досягненнях щодо видів фізичної культури, спорту та рухової активності. Регіони України, зокрема, різняться мірою розповсюдженості пластового і скаутського рухів, персоналій видатних спортсменів, ідеологічного «забарвлення» спортивних рухів і форм. Значною мірою відносини меценатства також мають значний історичний контекст.

Відмінності регіонів України простежуються і щодо культури фізичного виховання та спорту, зокрема: культури здорового способу життя; організації змістовного дозвілля, мотивації населення до систематичних занять фізичною культурою, кількості населення, яке регулярно займається руховою активністю, масовим спортом і спортом вищих досягнень.

Демографічна динаміка та демографічна структура населення різних регіонів України значно різняться, що спричиняє відповідні їх особливості та потреби щодо співвідношення форм фізичної культури та виховання, їх інфраструктурного та кадрового забезпечення за параметрами віку (дитячо-юнацького, дорослого) та місця проживання (міських і сільських жителів).

Унаслідок того, що регіонам України властиве специфічне поєднання в певні комплекси зазначених особливостей, формуються їх (регіонів) особливі потреби в кадровому забезпеченні сфери фізичної культури і спорту на відповідних територіях та у громадах.

Кадрове забезпечення регіонів відповідними їх потребам фахівцями має також і загальнонаціональну специфіку та проблеми, зокрема: відсутність умов і методик для визначення потреб у фахівцях, ведення їх обліку, стандартизованих вимог до професій, підготовки та професійного зростання фахівців, які здійснюють заходи з фізичної культури і спорту. У Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року причинами виникнення цих проблем визначено: відсутність методики розрахунку потреб різних груп населення у відповідних кадрах у сфері фізичної культури і спорту, зокрема затверджених стандартів співвідношення кількості фахівців у сфері

фізичної культури і спорту на 10 тис. населення; застарілу практику збору інформації та обліку фахівців фізичної культури і спорту, що не відображає реального стану справ у державі, найперше у приватному та громадському секторах, відсутність професійних стандартів у сфері фізичної культури і спорту; розбалансовану систему підготовки кадрів; застарілу систему атестації тренерів, що потребує суттєвого реформування з дотриманням принципів об'єктивності та незалежності оцінювання професійної підготовленості працівників сфери фізичної культури та спорту; гендерний дисбаланс створення вакансій та морального і матеріального заохочення фахівців [55].

Тому, при моделюванні професійної підготовки фахівців із фізичної культури та спорту необхідне урахування як завдань зазначеної вище стратегії, так і регіональних особливостей і потреб.

Урахування регіональних особливостей і потреб при моделюванні професійної підготовки фахівців із фізичної культури і спорту сприяє виконанню основних вимог до моделі освітнього процесу, а саме, що вона має бути: «адекватна реальності (забезпечувати максимальну відповідність між професійно-теоретичною та практичною діяльністю); динамічною (періодично відтворюватися, завдяки чому може бути досягнуто безперервне врахування зовнішніх змін, що відбуваються в суспільстві); нормативною (забезпечувати накопичення та засвоєння традиційних професійних знань, умінь, притаманних професійній спільноті) і водночас прогностичною (визначати перспективи і тенденції у підготовці фахівця, тобто мати випереджувальний характер)» [52, с. 75].

Модель професійної підготовки фахівців фізичної культури і спорту має бути системною, тобто узгоджуватись із основними структурними компонентами освітньої системи підготовки, як то: «мета, орієнтована на модель фахівця; вихідні методологічні засади і принципи підготовки майбутніх учителів; педагогічні умови вдосконалення та функціонування освітнього процесу; зміст, організація освітнього процесу та безпосередня освітня діяльність; взаємодія учасників освітнього процесу; результат навчання та їх

оцінювання» [52, с. 75]. А тому регіональні особливості та потреби втілюються у змістовні, процесуальні, предметні, структурні та суб'єктні складові освітнього процесу.

Взявши за основу модель системи професійної підготовки у закладі вищої освіти фахівців із фізкультури та спорту визначимо в ній шляхи та способи реалізації регіональних особливостей і потреб (рис. 3.1) [52, с. 76]. Модель системи професійної підготовки фахівців із фізкультури та спорту складають чотири взаємно обумовлюючі блоки – концептуально-цільовий, проектувальний, організаційно-технологічний і контроль-коригувальний.

Рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти № 9 від 29.08.2019 р. передбачено, що у проектуванні та цілях освітньої програми підготовки фахівців повинні бути відображені тенденції розвитку спеціальності та ринку праці, галузевий і регіональний контекст [9].

Реалізація регіональних особливостей і потреб при визначенні цілей, змісту та програмних результатів навчання за освітньою програмою професійної підготовки фахівців із фізичної культури і спорту в закладі вищої освіти забезпечується шляхом урахування пропозицій і потреб заінтересованих сторін (стейкхолдерів).

До формулювання цілей і визначення програмних результатів освітньої програми доцільно залучати:

- відповідні регіональні органи державної влади;
- органи місцевого самоврядування;
- заклади фізичної культури і спорту, що знаходяться в області, роботодавців;
- фахівців сфери фізичної культури і спорту;
- громадські об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості та інші інститути громадянського суспільства.

Для забезпечення врахування на етапі розробки освітньої програми пропозиції від стейкхолдерів необхідно не лише проводити їх опитування, але й вводити їх до складу відповідних робочих груп та спільно з ними визначати

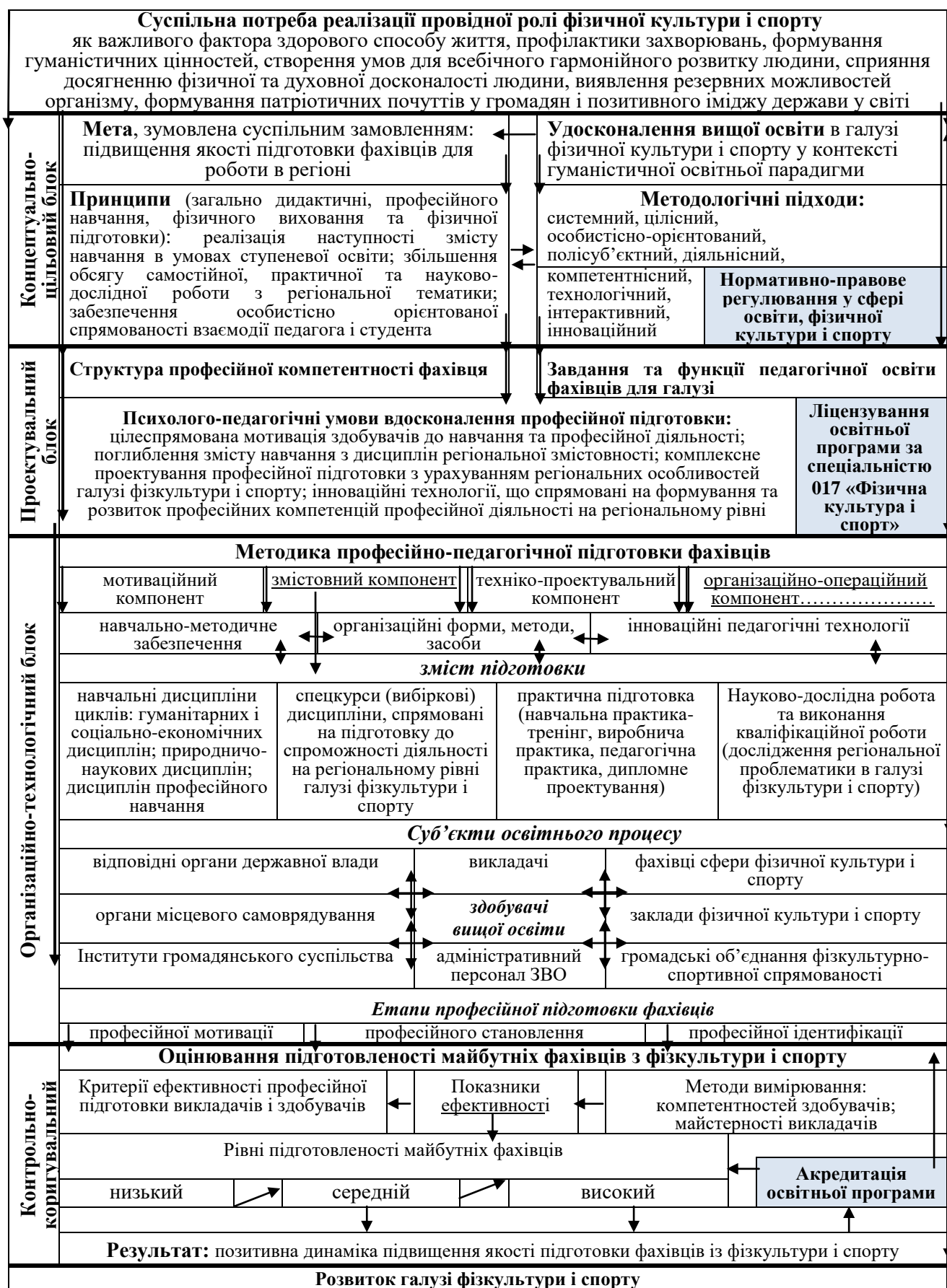


Рис. 3.1. Урахування регіональних особливостей і потреб у моделі професійної підготовки фахівців із фізичної культури і спорту в умовах ступеневої освіти (розроблено автором)

критерії врахування чи неврахування певних пропозицій щодо реалізації регіональних особливостей і потреб при визначенні цілей і програмних результатів навчання.

Також необхідно цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначати з урахуванням тенденцій розвитку спеціальності 017 «Фізична культура і спорт», ринку праці для фахівців із фізичної культури і спорту (запитів роботодавців), галузевого та регіонального контексту, а також досвіду аналогічних вітчизняних та іноземних освітніх програм.

Урахування регіональних особливостей і потреб при проектуванні освітньою програмою професійної підготовки фахівців із фізичної культури і спорту доцільно відобразити у професіограмі (рис. 3.2), яка відображає «ідеальну модель майбутніх фахівців, яка розкриває основні вимоги до їхніх професійних знань, умінь, навичок і особистісних якостей, необхідних і достатніх для виконання виробничих функцій» [16, с. 75].

Організаційно-технологічний блок відображає етап безпосередньої реалізації освітньої програми (навчального плану, робочих програм навчальних дисциплін у їх структурно-логічній послідовності) в освітньо-виховному процесі. При здійсненні професійної підготовки фахівців із фізичної культури і спорту є важливою комплексність реалізації регіональних особливостей і потреб, яка досягається шляхом:

- входження їх у мотиваційний, змістовний, техніко-проектувальний, організаційно-операційний компоненти на всіх етапах професійної підготовки фахівців (професійної мотивації, професійного становлення, професійної ідентифікації);

- залучення до освітнього процесу представників відповідних органів державної влади й органів місцевого самоврядування, викладачів-фахівців сфери фізичної культури і спорту, громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості й інших інститутів громадянського суспільства та експертних середовищ; розширення регіональної проблематики у змісті навчальних дисципліни (циклів гуманітарної, соціально-економічної,



Рис. 3.2. Професіограма бакалавра з фізичної культури і спорту
(розроблено автором)

природничо-наукової, професійної підготовки), спецкурсів (вибіркових дисципліни), практичної підготовки (навчальних практик-тренінгів, виробничих, педагогічних практик, дипломного проектування), науково-дослідної роботи та виконання кваліфікаційних робіт, спрямованої на формування у студентів спроможності до діяльності в галузі фізкультури і спорту на регіональному рівні.

Контрольно-коригувальний блок забезпечує процес оцінювання підготовленості майбутніх фахівців із фізкультури і спорту та може бути основою для проведення акредитації освітніх програм, оскільки вона є добровільною і проводиться з ініціативи закладу вищої освіти для «оцінювання якості освітньої програми та освітньої діяльності закладу вищої освіти за цією програмою на предмет відповідності стандарту вищої освіти, спроможності виконання вимог стандарту, а також досягнення заявлених у програмі результатів навчання відповідно до критеріїв оцінювання якості освітньої програми» [29]. Предметність нашого дослідження відповідає критерію 1. Проектування та цілі освітньої програми», яким визначено, що: освітня програма має чітко сформульовані цілі, які відповідають місії та стратегії закладу вищої освіти; цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначаються з урахуванням позицій та потреб заінтересованих сторін; цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначаються з урахуванням тенденцій розвитку спеціальності, ринку праці, галузевого та регіонального контексту, а також досвіду аналогічних вітчизняних та іноземних освітніх програм.

Отже, є безсумнівною необхідність удосконалення процесів моделювання професійної підготовки в умовах ступеневої освіти фахівців за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» шляхом урахування регіональних особливостей і потреб для забезпечення реалізації суспільної ролі фізичної культури і спорту. Проаналізовано теоретико-методологічні, нормативно-правові, інституційно-організаційні, технолого-методичні складові та розроблено модель урахування регіональних особливостей і потреб у системі

професійної підготовки фахівців із фізичної культури і спорту в умовах ступеневої освіти. Запропоновано професіограму бакалавра з фізичної культури і спорту.

Удосконалення підготовки, підвищення професіоналізму фахівців сфери фізичної культури та спорту значною мірою забезпечує реалізацію суспільної ролі фізичної культури в її основних сферах: в освіті; фізкультурно-оздоровчої діяльності за місцем проживання, відпочинку та роботи громадян; фізкультурно-оздоровчої діяльності серед сільського населення; фізичної підготовки у Збройних силах України та інших військових формуваннях.

Визначення та активізацію шляхів і способів урахування регіональних особливостей і потреб, зокрема на етапі моделювання професійної підготовки фахівців за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт», в умовах децентралізації влади та розвитку ступеневої освіти в Україні, доцільно здійснювати системно та з урахуванням комплексу теоретико-методологічних, нормативно-правових, інституційно-організаційних і технолого-методичних складових. Такий підхід дає змогу розробити модель урахування регіональних особливостей і потреб у системі професійної підготовки фахівців із фізичної культури і спорту в умовах ступеневої освіти та професіограми фахівців із фізичної культури і спорту за 1 – 3 рівнями вищої освіти.

Питання шляхів і способів урахування регіональних особливостей і потреб на етапі моделювання професійної підготовки фахівців забезпечує реалізацію вимог ліцензування й акредитації освітніх програм у частині відображення тенденцій розвитку спеціальності та ринку праці, галузевого та регіонального контекстів при визначенні та реалізації цілей і програмних результатів навчання за освітньою програмою професійної підготовки фахівців, що загалом сприяє підвищенню якості вищої освіти в Україні.

Унаслідок аналізу нормативно-правових актів щодо регулювання підготовки та використання на регіональному рівні фахівців у сфері фізичної культури обґрунтовано:

1. Достатність нормативно-правових регуляторів для організаційного, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, інформаційного забезпечення якісної підготовки та використання на регіональному рівні фахівців у сфері фізичної культури.

2. Необхідність кращої координованості взаємодій між суб'єктами сфери освіти, сфери фізичної культури і спорту, органами державної влади й органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства (громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування) для забезпечення не лише якості підготовки фахівців за спеціальністю «Фізична культура і спорт», але й через поліпшення організаційного, нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, інформаційного забезпечення для більш повної реалізації суспільної ролі фізичної культури в її основних сферах, зокрема в освіті, як важливої та невід'ємної складової навчально-виховного процесу на освітніх рівнях дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої освіти.

3. Доцільність ширшого залучення зазначених суб'єктів через процедури ліцензування та акредитації освітніх, освітньо-професійних та освітньо-наукових програм підготовки закладів освіти для: удосконалення їх освітніх компонентів, переліків навчальних дисциплін, їх обсягів і логічних послідовностей їх вивчення, очікуваних результатів навчання – компетентностей, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти; підвищення якості освіти (рівня здобутих особою знань, умінь, навиків, інших компетенцій, що відображає її компетентність відповідно до стандартів освіти) та якості освітньої діяльності (рівня організації освітнього процесу в закладі освіти, що відповідає стандартам освіти, забезпечує здобуття особами якісної освіти та сприяє створенню нових знань) за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» щодо відповідності потребам розвитку фізичної культури і спорту, зокрема на регіональному рівні.

3.3. Активізація ролі громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування в публічному управлінні сферою фізичної культури та формуванні здоров'язбережувальних компетентностей

Для успішного впровадження в Україні європейських стандартів життя необхідне забезпечення гарантій доступу громадян до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг у державному та приватному секторах, зокрема шляхом реалізації програм: популяризації фізичної культури та спорту; здорового способу життя та довголіття [56]. Однак ефективність впливу освіти, медицини, фізичної культури залежить від усвідомлення та здатності кожного пересічного індивіда: підтримувати належний рівень фізичної підготовки для забезпечення повноцінної суспільної, зокрема і професійної, діяльності; прагнути активного довголіття, здорового способу життя та профілактики захворювань. Саме тому формування здоров'язбережувальних компетентностей у громадян є дієвим фактором зростання соціально-економічного рівня українського суспільства, подолання демографічної кризи, формування традицій та мотивації щодо фізичного виховання і масового спорту як важливого фактора фізичного та соціального благополуччя, поліпшення стану здоров'я, ведення здорового способу життя і збільшення його тривалості.

Ще Цільовою комплексною програмою «Фізичне виховання – здоров'я нації» розпочато процес принципів змін у вимогах до підготовки фахівця у галузі фізичної культури і спорту, модернізації системи підготовки фахівців у галузі фізичної культури для вирішення, зокрема, завдань:

- забезпечення переорієнтації практичної діяльності галузі на вирішення пріоритетної проблеми – зміцнення здоров'я населення засобами фізичного виховання, фізичної культури і спорту;

- виховання у населення України відповідних мотиваційних і поведінкових характеристик, активної соціальної орієнтації на здоровий спосіб життя [59].

Основними напрямками реалізації цих завдань вбачалось:

- впровадження дієвої системи фізкультурної просвіти населення, яка б сприяла формуванню традицій і культури здорового способу життя, престижу здоров'я, залученню громадян до активних занять фізичною культурою і спортом;
- реформування організаційних основ фізкультурно-спортивного руху, стимулювання створення широкої мережі фізкультурно-спортивних клубів, які забезпечили б належне проведення фізкультурно-оздоровчої роботи;
- визначення та задоволення загальнодержавних і регіональних потреб у кваліфікованих кадрах;
- підготовка нового покоління фахівців, підвищення їх професіоналізму на всіх рівнях діяльності у сфері фізичного виховання, фізичної культури і спорту [59].

Формуванню здоров'язберезувальних компетентностей у громадян сприятиме активізація ролі та ширше залучення громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування до публічного управління у сфері фізичної культури, зокрема до розвитку її освітньої складової.

Активізація зазначеного фактора через систему освіти не потребує залучення значних додаткових фінансових і матеріальних ресурсів, але значною мірою забезпечує ефективність використання наявних ресурсів у забезпеченні соціально-економічного розвитку країни, якості життя та добробуту населення.

Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI ст.») стратегічним завданням реформування освіти в Україні визначає формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я, забезпечення пріоритетного розвитку людини [5]. Для реалізації цього завдання необхідне запровадження принципово нових підходів до змісту і структурування освітніх знань. Обов'язковим компонентом освіти мають бути знання про формування, збереження і зміцнення здоров'я, гігієнічне виховання населення для формування фізичних, психічних, духовних і суспільних складових культури здоров'я особистості та суспільства [13].

Свого часу в наукових дослідженнях спрямованість діяльності фахівців із фізичного виховання на провадження здорового способу життя громадян позначалась такими термінами, як «здоров'ябудівництво» і «здоров'ятворчість» [2]. Удосконалення системи фізичного виховання дітей і молоді вбачалося у зміщенні акцентів на «озброєння глибокими знаннями про свій організм, його резервні можливості; опанування засобами цілеспрямованого впливу на фізичний і психічний стан; розуміння шляхів збереження й зміцнення власного здоров'я; формування свідомої потреби в здоровому способі життя, культури здоров'я особистості, як складової загальнолюдської культури» [19].

У цій площині система освіти у сфері фізичної культури має досягти якісно нового рівня змісту фізичного виховання дітей, учнівської, студентської молоді та дорослого населення в Україні, спроможного протистояти сучасним негативним тенденціям: значного зниження активності, сповільнення та дисгармонізації фізичного та психічного розвитку, стрімкого погіршення здоров'я громадян.

Здоров'язбережувальна компетентність означає здатність індивіда застосовувати знання, уміння, комунікативні здібності, навички автономності та відповідальності в сфері фізкультури і масового спорту, «в умовах конкретної життєвої або навчальної ситуації на користь збереження, зміцнення і формування здоров'я» [61]. Формування здоров'язбережувальних компетентностей у фізкультурній освіті має два рівні: набуття компетентностей майбутніми фахівцями з фізичної культури під час підготовки у закладах вищої освіти як спроможності у процесі професійної діяльності їх вироблення в інших учасників фізкультурної діяльності; набуття компетентностей дітьми, учнівською, студентською молоддю та дорослим населенням під час їх навчання та фізкультурної діяльності. Системне формування здоров'язбережувальних компетентностей громадян доцільно розглядати у площині Національної рамки кваліфікацій (табл. 3.1), яка «призначена для використання органами виконавчої влади, установами та організаціями, що реалізують державну політику у сфері освіти,

Таблиця 3.1

Системність формування здоров'язбережувальних компетентностей за кваліфікаційними та освітніми рівнями НРК

Компетентності	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність/відповід-сть
Здатність визна-чати та вирішувати суспільно значущі системні проблеми у галузі ФК і масового спорту, які є ключовими для забезпечення розвитку індивіда та суспільства	Від елементарних загальних знань до передових концептуальних та методологічних знань у галузі ФК і масового спорту і на межі предметних галузей	Від виконання елемен-тарних завдань у відомих однотипних ситуаціях до критичного аналізу комплексних проблем, синтезу нових складних ідей у міждисциплінарних сферах, розроблення та реалізації комплексних проєктів у галузі ФК	Від ситуативної взаємодії в обмеженому колі осіб за допомогою інших до лідерства, вільного компетентного спіл-кування в діалоговому режимі з широким колом фахівців і громадськістю у галузі та на межі галузей	Від виконання завдань під безпосереднім контролем до ініціювання оригіналь-них дослідницько-інноваційних комплексних проєктів, до лідерства та автономності під час їх реалізації, до глибокого усвідомлення та відповідальності.
Рівні: освіти/НРК Дошкільна освіта. Початкова освіта/1	Базові загальні знання, розуміння найпростіших понять про себе і довкілля, основ безпечної поведінки. Базові уміння/навики, необхідні для виконання простих завдань. Інтеграція до груп, що складають найближче соціальне оточення. Обмежена відповідальність за свої дії			Формування компетентностей у дітей, учнівської, студентської молоді під час фізичного виховання
Базова середня Перший (початк.) проф. (проф.-тех.)/2	Базові емпіричні знання та розуміння основних (загальних) процесів у сфері навчання та/або трудової діяльності. Оцінювання результатів власної діяльності відповідно до установлених критеріїв, застосування аргументації для обґрунтування власних думок і висновків. Індивідуальна відповідальність за результати виконання завдань			
Профільна середня Другий (базовий) рівень проф. (проф.- тех.) освіти/3	Знання фактів, принципів, процесів та загальних понять у сфері навчання/проф. діяльності. Виконання типових завдань і вирішення проблем шляхом вибору і застосування базових методів, інструментів, матеріалів та інформації. Оцінювання результатів виконання завдань відповідно до заздалегідь відомих критеріїв. Здатність до ефективної роботи в команді. Адаптація своєї поведінки до зовнішніх обставин. Відповідальність за виконання завдань.			
Третій (вищий) рівень проф. (проф- тех.) освіти/4/5	Емпіричні та теоретичні знання в широких контекстах і розуміння принципів, методів, процесів у сфері навчання/професійної діяльності. Планування власної роботи, виконання складних спеціалізованих завдань, знаходження або прийняття рішень щодо специфічних проблем у сфері професійної діяльності/навчання. Самоорганізація відповідно до правил			
Кваліфікації вищої освіти: молодший бакалавр (короткий цикл)/5	Всебічні спеціалізовані емпіричні та теоретичні знання у сфері навчання/проф. діяльності, усвідомлення меж цих знань. Широкий спектр когнітивних і практичних умінь/навиків, необхідних для вирішення складних завдань у спеціалізованих сферах проф. діяльності/навчання. Знаходження творчих рішень або відповідей. Планування, аналіз, контроль та оцінювання власної роботи та роботи інших. Взаємодія з колегами, керівниками та клієнтами. Організація та нагляд (управління) в контекстах проф. діяльності/навчання. Покращення результатів власної діяльності і роботи інших			Формування компетентностей у фахівців із фізичного виховання під час підготовки у закладах вищої освіти та у процесі їх професійної діяльності
Бакалавр (перший рівень вищої освіти)/6	Концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання. Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навики, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для вирішення складних спеціалізованих завдань і практичних проблем у сфері проф. діяльності/навчання. Збір, інтерпретація і застосування даних. Спілкування з проф. питань. Управління складною технічною або проф. діяльністю чи проєктами. Спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих/навчальних контекстах. Здатність продовжувати навчання			
Магістр (другий свій рівень вищої освіти)/7	Спеціалізовані концептуальні знання, до яких належать сучасні наукові здобутки у сфері проф. діяльності/галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань. Спеціалізовані уміння/навики вирішення проблем, необхідні для проведення досліджень/провадження інноваційної діяльності. Здатність інтегрувати знання та вирішувати складні завдання у широких або мультидисциплінарних контекстах. Здатність вирішувати проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної й етичної відповідальності			
Доктор філософії (третій освітньо- науковий/творчий рівень вищої освіти)/8 Доктор наук/8	Концептуальні та методологічні знання в галузі чи на межі галузей знань або професійної діяльності. Спеціалізовані уміння/навички і методи, необхідні для вирішення значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки/інновацій, розширення та переоцінки вже існуючих знань і професійної практики. Започаткування, планування, реалізація та коригування послідовного процесу ґрунтовного наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності. Критичний аналіз, оцінка і синтез нових та комплексних ідей			

(розроблено автором)

зайнятості та соціально-трудових відносин, навчальними закладами, роботодавцями, іншими юридичними і фізичними особами з метою розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку кваліфікацій» [22] та Закону України «Про освіту» [37] щодо складників і рівнів освіти.

Отже, змістом здоров'язберезувальної компетентності є формування та реалізація в особистому житті й професійній діяльності здатності: забезпечувати та навчати інших засобами фізичної культури та масового спорту підтримувати належний рівень фізичної підготовки для повноцінної суспільної й професійної діяльності; пропагувати активне довголіття, здоровий спосіб життя як засіб набуття організмом стійкої адаптації до умов довкілля.

У формуванні здоров'язберезувальних компетентностей значна роль належить громадським об'єднанням фізкультурно-спортивного спрямування. Законом України «Про фізичну культуру і спорт» громадська організація фізкультурно-спортивної спрямованості визначена як «об'єднання громадян, яке створюється з метою задоволення потреб його членів у сфері фізичної культури і спорту» [42]. Цим законом регулюється діяльність різних громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості (далі – ГОФСС) (рис. 3.3).

Громадські об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості можна розділити на певні групи:

- загальнонаціональні спортивні об'єднання (Національний олімпійський комітет України, Національний комітет спорту інвалідів України, Спортивний комітет України з неолімпійських видів спорту);
- фізкультурно-спортивні товариства;
- фізкультурно-спортивні громадські об'єднання (федерації, асоціації, спілки тощо) з певного виду спорту або групи видів спорту;
- фізкультурно-спортивні об'єднання соціальних груп населення;
- спортивні клуби різної організаційно-правової форми;
- колективи фізичної культури.

Громадські об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості			
Види	Статус	Мета/завдання	Взаємодія із владою
Колективи фізичної культури	Створюються в установах, організаціях	Здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності за місцем роботи громадян.	Здійснюють діяльність за вдяки членським внескам, коштам власника та/або коштам профспілки відповідно до законодавства
Фізкультурно-спортивні товариства	Діють на підставі статуту, можуть мати всеукраїнський або місцевий статус	Сприяння реалізації державної політики у СФКтаС; організація фізкультурно-оздоровчої діяльності, зокрема за місцем роботи громадян; забезпечення розвитку напрямів спорту	Співпрацюють з ЦОВВ, що реалізує державну політику у сфері ФКіС, ін. ЦОВВ, відповідними структурними підрозділами МДА та ОМСВ, іншими ГОФСС на підставі договорів, що укладаються відповідно до законодавства
Спортивні федерації (СФ) (асоціації, спілки, об'єднання тощо)	Діють на підставі статуту, можуть мати всеукраїнський або місцевий статус. ЦОВВ у сфері ФКіС може надати спортивній федерації статус національної	Забезпечення інтересів їх членів, захисту їх соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних і інших інтересів; сприяння розвитку відповідного виду спорту шляхом участі у розробленні та виконанні відповідних програм; залучення різних груп населення до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності; сприяння підготовці спортсменів національних збірних команд і забезпечення їх участі в офіційних міжнародних спортивних змаганнях; організація та проведення фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів; участь у здійсненні кадрового забезпечення розвитку відповідного виду (видів) спорту; сприяння розвитку міжнародного співробітництва у СФКтаС	
Громадські об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів	Діють на підставі статутів відповідно до закону	Сприяння залученню учнів та студентів у позанавчальний час до фізкультурно-оздоровчої та спорт. діяльності у закладах загальної середньої, професійної, фахової передвищої, вищої освіти; сприяння організації і проведенню спортивних змагань серед учнів і студентів спільно із всеукр. СФ; сприяння вдосконаленню проведення обов'язкових занять із фізичної культури у закладах освіти	
Спортивна студентська спілка України (СССУ)	Всеукраїнський статус відповідно до закону	Представляє Україну у міжнар. спорт. організаціях, на всесвітніх універсіадах, ін. міжнар. спорт. змаганнях серед студентів; може організувати на території України всеукр. і міжнар. заходи серед студентів спільно з відповідними СФ	Співпрацює ЦОВВ у сфері ФКіС ін. ЦОВВ, структурними підрозділами МДА та ОМСВ, ін. ГОФСС. Може отримувати підтримку від ОДВ, закладів освіти, установ, підприємств, організацій. ОМСВ можуть підтримувати діяльність відокремлених підрозділів СССУ та надавати допомогу відповідно до закону
Українська федерація учнівського спорту (УФУС)	Всеукраїнський статус відповідно до закону	Може організувати та проводити в Україні всеукр. і міжнар. заходи серед учнівської молоді з видів спорту спільно з відповідними СФ	Співпрацює ЦОВВ у сфері ФКіС ін. ЦОВВ, структур. підрозділами МДА та ОМСВ, ін. ГОФСС. Може отримувати підтримку від ОДВ, закладів освіти, організацій, ОМСВ
ГО фізкультурно-спорт. спрямованості ветеранів ФКіС (ГОВФКіС)	Діють на підставі статуту	Забезпечення розвитку спорту ветеранів і сприяння їх соц. захисту; їх залучення до діяльності у сфері ФКіС; організація і проведення заходів серед ветеранів; забезпечення їх участі у міжнар. змаганнях	ЦОВВ у сфері ФКіС ін. ЦОВВ, структурні підрозділи МДА та ОМСВ, ін. ГОФСС, сприяють діяльності ГОВФКіС у здійсненні їх діяльності: проведенні спортивних заходів, підготовці й участі ветеранів у відповідних міжнар. змаганнях
Національний олімпійський комітет України (НОКУ)	Діє на підставі статуту, що відповідає Олімпійській хартії	Забезпечення розвитку олімпійського руху в Україні як складової частини міжнародного олімпійського руху	ОДВ сприяють розвитку мат.-тех. бази НОК, надають йому фін. і орг. допомогу. ОМСВ фін. і орг. можуть підтримувати діяльність місцевих осередків НОК
Спор. комітет України (СКУ)	Діє на підставі статуту	Забезпечення розвитку в Україні неолімпійського спорту	ЦОВВ у сфері ФКіС співпрацює із СКУ щодо розвитку неолімпійських спорту.

Рис. 3.3. Громадські об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості, діяльність яких регламентується Законом України «Про фізичну культуру і спорт (розроблено автором)

Забезпечення сталого розвитку держави, становлення модерного громадянського суспільства в Україні та підвищення стандартів життя вимагає не лише зміни філософії й ідеології державної влади, але й відповідного розвитку суб'єктності (усвідомленої інноваційної активності) організацій громадянського суспільства, зокрема громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості.

Усвідомлення державою необхідності реалізації в своїй діяльності принципів відкритості та прозорості, визнання громадянина та громадських об'єднань за рівноправних суб'єктів державотворчого процесу дають можливість реалізації стратегічних цілей державної політики щодо: «розширення можливостей для підвищення політичної активності та самореалізації громадян, для здійснення суспільних ініціатив; подолання аномії, формування у суспільстві атмосфери довіри між громадянами, між громадянами та державою, утвердження авторитету влади; розвиток усіх рівнів місцевого самоврядування; дотримання балансу суспільних інтересів у діяльності органів влади та в інституціях, що чинять вплив на державну політику; убезпечення громадянина від будь-якого тиску на нього, надання йому повноти правового захисту; удосконалення законодавчого регулювання сфери громадянської активності; подолання дефіциту фінансової, інформаційної, організаційної підтримки громадянського суспільства, зобов'язуючи до відповідних дій органи влади та заохочуючи вітчизняний бізнес; розвиток інституціональних механізмів забезпечення участі громадськості у виробленні, ухваленні та реалізації політико-управлінських рішень, популяризація відповідних складників діяльності органів влади; розвиток інститутів, що забезпечують стабільний соціальний діалог між владою та різними суспільними групами; заохочення нових і вдосконалення наявних форм самоорганізації громадян для вирішення питань з організації та облаштування свого життя [11].

Удосконалення взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськими об'єднаннями фізкультурно-

спортивної спрямованості у забезпеченні розвитку освіти у сфері фізичної культури можливе на основі теоретичного узагальнення їх організаційно-правового оформлення й аналізу практики державного сприяння розвитку громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості в Україні.

Для визначення теоретичних засад державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури та діяльності громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості в Україні важливе методологічне значення мають результати вітчизняних досліджень зазначеної проблематики в галузі науки державного управління, зокрема щодо:

- модернізації змісту поняття фізичної культури як об'єкта публічного управління з урахуванням чинників глобалізації;
- визначення та реалізація пріоритету державного сприяння розвитку фізичної культури, зокрема її освітньої складової;
- визначення основних тенденцій розвитку фізичної культури, суперечностей здійснення державної політики та напрямків реформування державного управління у сферах фізичної культури та освіти, зокрема «впровадження державно-громадської моделі управління, яка ґрунтується на принципах співпраці, партнерської взаємодії державних структур і громадськості на всіх рівнях управління, що відповідає специфіці культурної сфери та є оптимальною за умов становлення громадянського суспільства в Україні [11];
- аналізу теоретико-історичних аспектів державного управління в сферах фізичної культури та освіти в Україні;
- обґрунтування змісту і особливостей відповідних державних політик як «системи цілей і заходів щодо їх досягнення, що мають комплексний характер та спрямовані на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових й інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості» [3];

– визначення основних напрямів підвищення ефективності взаємодії між державою та суб'єктами зазначених сфер у процесі реформування інститутів політичної й адміністративної систем України;

– кореляції процесів розвитку та модернізації механізмів врядування з урахуванням закономірностей суспільної самоорганізаційної динаміки;

– побудови комплексного механізму державного регулювання сфери фізичної культури в Україні у межах публічного управління; визначення загальнонаціональних пріоритетів і регіональних особливостей державної політики щодо розвитку освіти і фізичної культури; обґрунтування пріоритетних напрямів оптимізації механізмів державної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях.

Проблему державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури та діяльності громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості в Україні доцільно розглядати як процес взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань, обумовлений комплексом інших процесів суспільного життя.

Метою Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки є створення сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства, налагодження ефективної взаємодії громадськості з органами державної влади, органами місцевого самоврядування на засадах партнерства, забезпечення додаткових можливостей для реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина, задоволення суспільних інтересів із використанням різноманітних форм демократії участі, громадської ініціативи та самоорганізації [24].

Ця стратегія, базована на принципах пріоритету прав і свобод людини і громадянина; верховенства права; прозорості, відкритості та взаємовідповідальності органів державної влади, органів місцевого самоврядування й організацій громадянського суспільства; політичної неупередженості та недискримінації стосовно усіх видів організацій громадянського суспільства; забезпечення конструктивної взаємодії органів

державної влади, органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства; сприяння залученню громадськості до процесів формування та реалізації державної, регіональної політики, вирішення питань місцевого значення, визначає завдання за такими стратегічними напрямками:

- створення сприятливих умов для формування та інституційного розвитку організацій громадянського суспільства;
- забезпечення ефективних процедур участі громадськості під час формування та реалізації державної, регіональної політики, вирішення питань місцевого значення;
- стимулювання участі організацій громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України;
- створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці.

Законом України «Про громадські об'єднання», який визначає правові й організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення діяльності громадських об'єднань, останні визначаються як добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів [32]. За організаційно-правовою формою громадське об'єднання може бути створене як громадська організація (засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи) або громадська спілка (засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи) та здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи (непідприємницьке товариство, основною метою якого не є одержання прибутку) або без такого статусу.

Створення та діяльність громадських об'єднань реалізується у їх взаємодії з органами публічної влади. У правовому сенсі ці відносини «урегульовані правом і здійснюються як однією, так і іншою стороною при розв'язанні спільних завдань» [26, с. 472]. М. Туленков організаційну

взаємодію визначає: «як процес досягнення внутрішньої впорядкованості, узгодженості діяльності частин певного соціального цілого; як сукупність процесів або дій, що сприяють встановленню і вдосконаленню зв'язків між частинами соціального цілого; як складову частину процесу управління, суть якої зводиться до координації дій окремих елементів системи державного управління заради досягнення взаємної відповідності функціонування її частин; як процес розподілу обов'язків між суб'єктами державного управління різних рівнів, а також між керівниками та підлеглими в межах будь-якої соціальної системи» [58].

Змістовні, статусні характеристики органів державної влади та громадських об'єднань визначають специфіку (відмінності) їх взаємних дій. Громадські об'єднання як структури громадянського суспільства підпадають під дію влади держави, але одночасно функціонують у суспільстві відносно відособлено від держави як механізму, виокремленого від суспільства. Саме тому, а надто залежно від виду громадських об'єднань (громадська організація або громадська спілка), вплив держави може стосуватися не лише регулювання суспільних відносин у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення діяльності громадських об'єднань.

Із аналізу статей розділу 3 «Права та діяльність громадських об'єднань» Закону України «Про громадські об'єднання» [32] режим взаємодії громадських об'єднань з органами державної влади й органами місцевого самоврядування обумовлений правами громадських об'єднань (рис. 3.4) і базується на таких засадах:

- забезпечення державою дотримання прав громадських об'єднань;
- не допустимість, крім випадків, передбачених законом, втручання органів державної влади й органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб у діяльність громадських об'єднань, так само як і втручання громадських об'єднань у діяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб;

Права громадських об'єднань	
Громадське об'єднання:	Зі статусом юридичної особи:
– вільно поширювати інформацію про свою діяльність, пропагувати свою мету (цілі)	– бути учасником цивільно-правових відносин, набувати майнові і немайнові права відповідно до законодавства; – засновувати, з метою досягнення своєї статутної мети (цілей), засоби масової інформації
– звертатися у порядку, визначеному зазначеним законом, до органів державної влади, органів влади АРК, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб із пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами	– здійснювати відповідно до вказаного закону, підприємницьку діяльність безпосередньо, якщо це передбачено статутом громадського об'єднання, або через створені в порядку, передбаченому цим законом, юридичні особи, якщо така діяльність відповідає меті (цілям) громадського об'єднання та сприяє її досягненню
– одержувати у порядку, визначеному зазначеним законом, публічну інформацію, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації	– брати участь у здійсненні державної регуляторної політики відповідно до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»
– брати участь у порядку, визначеному законодавством, у розробленні проектів нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади, органів влади АРК, органами місцевого самоврядування і стосуються сфери діяльності громадського об'єднання та важливих питань державного і суспільного життя	– брати участь у порядку, визначеному законодавством, у роботі консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, що утворюються органами державної влади, органів влади АРК, місцевого самоврядування для проведення консультацій з громадськими об'єднаннями та підготовки рекомендацій із питань, що стосуються сфери їхньої діяльності
– проводити мирні зібрання	– може бути виконавцем державного замовлення відповідно до зазначеного закону
– здійснювати інші права, не заборонені законом	– право на фінансову підтримку за кошти Державного бюджету України, місцевих бюджетів відповідно до вказаного закону

Рисунок 3.4. Права громадських об'єднань

– можливість залучення органами державної влади й органами місцевого самоврядування громадських об'єднань до процесу формування та реалізації державної політики, вирішення питань місцевого значення, зокрема шляхом проведення консультацій із громадськими об'єднаннями стосовно важливих питань державного та суспільного життя, розроблення відповідних проектів нормативно-правових актів, утворення консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів при органах державної влади й органах місцевого самоврядування;

– обов'язковість проведення в порядку, визначеному законодавством, консультацій з громадськими об'єднаннями щодо проектів нормативно-правових актів, які стосуються правового статусу громадських об'єднань, їх фінансування та діяльності;

– здійснення органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування державного нагляду та контролю за дотриманням зазначеного вище закону громадськими об'єднаннями у порядку, визначеному відповідним законом [17; 32].

Таким чином, загальні засади взаємодії органів державної влади та громадських об'єднань визначають лише головні напрями цих взаємовідносин. Взаємодія громадських об'єднань і органів влади здійснюється на пріоритеті останніх, що обумовлено наявністю у віданні держави реальних засобів, здатних забезпечити громадським об'єднанням відповідні умови для їхньої діяльності, а також тим, що контроль і нагляд за виконанням законодавства громадськими об'єднаннями здійснюють органи державної влади. Проте проблема регулювання взаємовідносин громадських об'єднань із органами державної влади може бути вирішена на шляху одночасного розвитку трьох видів нормативного регулювання: правового, корпоративного та договірної [26, с. 482, 483].

Із огляду на зазначене, ширина спектру та різноманітність взаємодій між громадськими об'єднаннями фізкультурно-спортивної спрямованості та органами державної влади й органами місцевого самоврядування залежать:

– від принципів, пріоритетів, завдань державної політики у сферах розвитку громадянського суспільства, фізичної культури, освіти;

– конкретного виду органів влади;

– профілю діяльності громадських об'єднань і рівня їх суб'єктності.

Фізкультурно-спортивні товариства, спортивні федерації (всеукраїнські та місцеві), громадські об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів, Спортивна студентська спілка України, Українська федерація учнівського спорту, громадські організації фізкультурно-спортивної

спрямованості ветеранів фізичної культури та спорту, Національний олімпійський комітет України та його місцеві осередки, Спортивний комітет України доцільно активніше залучати до публічного управління сферою фізичної культури, зокрема до заходів і процесів, скерованих на забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні як на національному, так і регіональному рівнях.

Зазначені громадські об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості доцільно залучати до процесів забезпечення в закладах вищої освіти якості освітніх програм за спеціальністю «Фізична культура і спорт» галузі знань 01 «Освіта» за початковим (короткий цикл) вищої освіти; першим (бакалаврським); другим (магістерським); третім (освітньо-науковим) рівнями.

Громадські об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості (як всеукраїнські, так і місцеві) є важливими стейкхолдерами, активне залучення яких до програм підготовки зазначених фахівців здатне суттєво покращити якість їх підготовки. Власне, йдеться про виведення взаємодії між учасниками освітньої підготовки з рівнів інформування, консультування, діалогу на відносини партнерства. Формування партнерської взаємодії громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості із суб'єктами процесу підготовки за освітніми програмами за спеціальністю «Фізична культура і спорт» передбачає:

- встановлення між суб'єктами взаємодії;
- погодженість заходів із метою, місцем, часом, методами;
- спільність завдань і функцій, які виконують суб'єкти взаємодії;
- відповідне становище суб'єктів взаємодії в ієрархії влади;
- наявність нормативної бази, де обов'язково мають бути відображені наведені вище ознаки [8, с. 178].

На сьогодні час така нормативна база є достатньою для формування та розвитку партнерської взаємодії між суб'єктами процесу підготовки за освітніми програмами за спеціальністю «Фізична культура і спорт». Найбільш повно предмет і форми залучення громадських об'єднань фізкультурно-

спортивної спрямованості та формування партнерських відносин із суб'єктами процесу підготовки за освітніми програмами за спеціальністю «Фізична культура і спорт» можна запозичити із Порадника щодо заповнення відомостей самооцінювання освітньої програми [30].

1. На етапі проектування освітньої програми всеукраїнські та місцеві громадські об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості необхідно залучати як заінтересовані сторони (стейкхолдери) до визначення цілей освітньої програми та програмних результатів навчання шляхом їх введення у робочу групу, відповідальну за формування освітньої програми, проведення їх опитування та урахування їх пропозицій для забезпечення повнішого урахування тенденцій розвитку спеціальності, ринку праці, галузевого та регіонального контексту.

2. На етапі визначення структури та змісту освітньої програми всеукраїнські та місцеві громадські об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості доцільно залучати до розроблення навчального плану в частині визначенні змісту і форм практичної підготовки здобувачів вищої освіти, яка дає змогу здобути компетентності, необхідні для подальшої професійної діяльності. У такий спосіб стає можливим урахування останніх тенденцій розвитку сфери фізичної культури та професійної діяльності в ній. Окрім того, це сприяє набуттю здобувачами вищої освіти соціальних навиків (soft skills), що відповідають заявленим цілям програми підготовки.

3. На етапі навчання та викладання за освітньою програмою всеукраїнські та місцеві громадські об'єднання фізкультурно-спортивної спрямованості необхідно активніше залучати до:

- організації та реалізації освітнього процесу;
- участі у процедурах конкурсного добору викладачів високого рівня професіоналізму для успішної реалізації освітньої програми, зокрема залучення до аудиторних занять професіоналів-практиків, експертів галузі, також як представників роботодавців;

– процесу періодичного перегляду освітньої програми й інших процедур забезпечення її якості.

У площині реалізації принципів і завдань державних політик – сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, у сфері фізичної культури і спорту, у сфері освіти – щодо державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури є доцільним:

– приведення національного законодавства щодо діяльності громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості у відповідність із європейськими стандартами;

– сприяння становленню та розвитку мережі різноманітних громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості;

– налагодження ефективної взаємодії громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

– забезпечення участі громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості у процесах розроблення та реалізації відповідних державних політик, стратегій, концепцій;

– впровадження європейських підходів до питань делегування громадським об'єднанням фізкультурно-спортивної спрямованості як інститутам громадянського суспільства окремих функцій держави щодо реалізації державної політики у відповідних сферах;

– створення ресурсного забезпечення сталої діяльності громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості;

– запровадження обов'язкового планування у Державному бюджеті України видатків на державну фінансову підтримку громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості;

– надання населенню правових консультацій з питань створення та правового регулювання діяльності громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості.

Унаслідок реалізації зазначених завдань стане можливим формування ефективної партнерської взаємодії громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості, органів державної влади й органів місцевого самоврядування як фактора забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури.

Висновки до розділу 3

На регіональному рівні в умовах децентралізації та реформування місцевого самоврядування розвиток фізкультурної освіти на рівнях дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної та вищої освіти здійснюється через реалізацію повноважень регіональних органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування у взаємодії з громадськістю та інститутами громадянського суспільства, зокрема організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості, спортивними федераціями тощо. З огляду на це, для забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури в умовах децентралізації влади необхідна комплексна координованість взаємодій між суб'єктами сфери освіти, сфери фізичної культури і спорту та органами державної влади й органами місцевого самоврядування для забезпечення не лише якості підготовки фахівців за спеціальністю «Фізична культура і спорт», але й через поліпшення організаційного, нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, інформаційного забезпечення.

Проаналізовано ресурси та повноваження, які громади додатково отримали у процесі децентралізації для забезпечення повноцінного місцевого розвитку, зокрема повноваження місцевого самоврядування у сферах фізичної культури та освіти: на базовому рівні (громад) – розвиток місцевої спортивної інфраструктури, управління закладами середньої, дошкільної та позашкільної освіти, розвиток культури та фізичної культури; на районному рівні – виховання та навчання дітей у школах-інтернатах загального профілю; на

обласному рівні – розвитку професійно-технічної освіти, культури, спорту, туризму.

З'ясовано, що типовими проблемами, які постають перед громадами, є: неналежне усвідомлення ними місця і ролі якісної освіти та фізичної культури і спорту в ефективній самореалізації молоді, необхідності розвитку позашкільної освіти, освіти впродовж життя; необхідність здійснення оптимізації мережі закладів освіти та фізичної культури і спорту; відсутність належної спортивної інфраструктури; нестача кадрів з фізичної культури; розширення автономії закладів освіти та фізичної культури і спорту.

З'ясовано, що для активізації впливу на розвиток освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні процесів децентралізації та реформування місцевого самоврядування необхідне формування дієвих механізмів взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громад та інститутів громадянського суспільства під час розроблення та реалізації регіональних і місцевих програм розвитку освіти та фізичної культури.

Встановлено, що для покращення кадрового забезпечення фізичної культури доцільно в системі управління у сферах фізичної культури та освіти забезпечити узгодженість діяльності органів державної влади на центральному, регіональному та місцевому рівнях і відповідних структур органів місцевого самоврядування, яку доцільно закладати на етапах розроблення як державних політик, державних, регіональних і місцевих програм, планів соціально-економічного, гуманітарного розвитку, так і стандартів та програм підготовки відповідних фахівців.

Доведено, що на регіональному рівні забезпечення якісної підготовки та ефективного використання фахівців здійснюється через реалізацію повноважень регіональних органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування у взаємодії з громадськістю та інститутами громадянського суспільства, зокрема організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості.

Обґрунтовано тезу, що реалізації суспільної ролі фізичної культури в регіоні сприяє удосконалення професійної підготовки фахівців за спеціальністю

017 «Фізична культура і спорт» шляхом урахування регіональних особливостей і потреб для забезпечення розвитку фізичної культури в її основних сферах. Регіональні відмінності, тобто властива регіонам України специфіка, обумовлені конкретним комплексом природно-кліматичних, соціально-економічних, історичних, культурних, демографічних факторів, які детермінують процеси розвитку фізичної культури і спорту на цих територіях, зокрема формують особливості щодо кадрового забезпечення фахівцями з фізичної культури і спорту відповідних територій. Ці особливості та потреби доцільно враховувати під час професійної підготовки фахівців для сфери фізичної культури і спорту. З'ясовано, що регіональні особливості та потреби потрібно вносити у змістовні, процесуальні, предметні, структурні та суб'єктні складові освітніх програм.

При здійсненні професійної підготовки фахівців із фізичної культури і спорту є важливою комплексність реалізації регіональних особливостей і потреб, яка досягається шляхом: входження їх у мотиваційний, змістовний, техніко-проектувальний, організаційно-операційний компоненти на всіх етапах професійної підготовки фахівців (професійної мотивації, професійного становлення, професійної ідентифікації); залучення до освітнього процесу представників відповідних органів державної влади й органів місцевого самоврядування, викладачів-фахівців сфери фізичної культури і спорту, громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості й інших інститутів громадянського суспільства та експертних середовищ; розширення регіональної проблематики у змісті навчальних дисциплін (циклів гуманітарної, соціально-економічної, природничо-наукової, професійної підготовки), спецкурсів (вибіркових дисциплін), практичної підготовки (навчальних практик-тренінгів, виробничих, педагогічних практик, дипломного проектування), науково-дослідної роботи та виконання кваліфікаційних робіт, спрямованих на формування у студентів спроможності до діяльності в галузі фізкультури і спорту на регіональному рівні.

З'ясовано, що: змістом здоров'язбережувальної компетентності є формування та реалізація в особистому житті й професійній діяльності здатності забезпечувати та навчати інших засобами фізичної культури та масового спорту підтримувати належний рівень фізичної підготовки для повноцінної суспільної й професійної діяльності; системне формування здоров'язбережувальних компетентностей в освіті з фізичної культури здійснюється відповідно до Національної рамки кваліфікацій і стосується двох видів суб'єктів і компетентностей: 1) набуття компетентностей фахівцями з фізичної культури під час підготовки у закладах вищої освіти як спроможності у процесі професійної діяльності їх вироблення в інших учасників фізкультурної діяльності; 2) набуття компетентностей дітьми, учнівською та студентською молоддю, дорослим населенням під час їх фізкультурної діяльності.

Формуванню здоров'язбережувальних компетентностей у громадян сприятиме активізація громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування, їх ширше залучення до публічного управління у сфері фізичної культури, зокрема до розвитку її освітньої складової.

Обґрунтовано висновок про доцільність ширшого залучення громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості до публічного управління сферою фізичної культури, зокрема до заходів і процесів, скерованих на забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні як на національному, так і регіональному рівнях. Зокрема, громадські об'єднання доцільно залучати до підготовки фахівців за освітніми програмами спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»:

– на етапі проектування освітньої програми – як стейкхолдерів до визначення цілей освітньої програми та програмних результатів навчання шляхом їх введення у робочі групи, відповідальні за формування освітньої програми, проведення їх опитування й урахування їх пропозицій для забезпечення більш повного узгодження з тенденціями розвитку спеціальності, ринку праці, галузевого, регіонального контексту;

– на етапі навчання та викладання за освітньою програмою – до організації та реалізації освітнього процесу, до участі у процедурах конкурсного добору викладачів високого рівня професіоналізму для успішної реалізації освітньої програми, зокрема залучення до аудиторних занять професіоналів-практиків, експертів галузі, також як представників роботодавців, до процесу періодичного перегляду освітніх програм й інших процедур забезпечення якості.

Основні результати дослідження, що надані у цьому розділі, були опубліковані в фахових наукових виданнях зі спеціальності «Публічне управління та адміністрування» та зарубіжних наукових виданнях і вміщені до списку використаних джерел [43 – 49; 62, 63].

Список використаних джерел до розділу 3

1. Базенко В. А. Розвиток фізичної культури та спорту на рівні територіальної громади в умовах децентралізації влади в Україні : дис. к. н. з держ. упр. : 25.00.04. ОРІДУ НАДУ. Одеса, 2019. 267 с.
2. Бальсевич В. К., Лубышева Л. И. Физическая культура: молодежь и современность // Теория и практика физической культуры. 1995. №4. С. 25—27.
3. Бородін Є. І., Калашник Н. С. Політика у сфері фізичної культури і спорту // Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 4 : Галузеве управління. – Київ : НАДУ, 2011. С. 493—495.
4. Вінніков О. Ю. Державне фінансування організацій громадянського суспільства. Як запровадити європейські стандарти. Київ : Агентство «Україна», 2010. 224 с.
5. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») : затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 896 від 03.11.1993. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF> (дата звернення: 10.07.2019).
6. Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року : Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 115 від 1.03.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#n52> (дата звернення: 23.07.2019).
7. Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій: методичні підходи та результати оцінювання : наук. доп. / наук. ред. д. е. н., проф. Сторонянської І. З. Львів : ІРД НАНУ, 2018. 144 с.
8. Завальна Ж. Щодо питання врегулювання взаємодії органів публічної влади у договірних формах // Право України. 2010. №7. С. 176—181.
9. Звіт (відомості) про самооцінювання освітньої програми : затверджено Рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти протокол № 9 від 29.08.2019 р. URL : <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/Форма-відомостей-про-самооцінювання.pdf> (дата звернення: 10.09.2019).

10. Калашник Н. С. Проблеми реалізації освітньої політики на регіональному рівні // Демократичне врядування : наук. вісн. 2019. №24. URL : <http://dv.lvivacademy.com/article/view/198732/199067> (дата звернення: 11.09.2020).
11. Карлова В. В. Державна політика у сфері культури: сутність та особливості реалізації в сучасних умовах : автореф. дис... к. н. з держ. упр. : 25.00.01 / Українська Академія держ. управління при Президентові України. - Київ, 2003. 20 с.
12. Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року : затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 115 від 01.03.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#n10> (дата звернення: 21.02.2020).
13. Концепція неперервної валеологічної освіти в Україні. URL : <https://sites.google.com/site/krivusivskijnvk/skola-sprianna-zdorov-u/seredna-skola/koncersia-valeologicnoie-osviti> (дата звернення: 21.02.2020).
14. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 333-р від 01.04.2014 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80/stru> (дата звернення: 19.07.2019).
15. Люльчак С. О. Роль громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування в державному управлінні у сфері фізичної культури та спорту. URL : <https://publish.vntu.edu.ua/index.php/e-democracy/e-democracy2017/paper/view/3449> (дата звернення: 19.05.2020).
16. Махновська І. Р. Професійна підготовка магістрів сестринської справи в умовах ступеневої освіти : дис. к. пед. н. за спец. 13.00.04 – «Теорія та методика професійної освіти». Житомир, 2015. 312 с.
17. Мепарішвілі Х. Н., Фурса М. В. Організаційно-правові засади державної підтримки розвитку національно-культурних громадських об'єднань

в Україні // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Вип. 34. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2013. С. 48—59.

18. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти : затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України № 600 від 01.06.2017 р (зі змінами № 1648 від 21.12.2017 р.). URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf> (дата звернення: 26.07.2019).

19. Міненко А. О. Шляхи реформування освіти в галузі фізичної культури і спорту. URL : <https://sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-04/09maorcs.pdf> (дата звернення: 26.01.2020).

20. Мозолев О. Основи державної політики розвитку освіти в сфері фізичної культури і спорту в Польщі // Українська полоністика. 2015. № 12. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/2057417.pdf> (дата звернення: 26.02.2020).

21. Національна доктрина розвитку освіти : затверджена Указом Президента України № 347/2002 від 17.04.2002 р.. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 20.07.2019).

22. Національна рамка кваліфікацій : затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 1341 від 23.11.2011 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.09.2020).

23. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : схвалена Указом Президента України № 344/2013 від 25.06.2013 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 21.07.2019).

24. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки : затверджена Указом Президента України № 68/2016 від 26.02.2016 р.. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016#Text> (дата звернення: 11.12.2019).

25. Національний класифікатор України: «Класифікатор професій» ДК 003:2010. Київ : Соцінформ, 2010.

26. Органи державної влади України / за ред. В. Ф. Погорілка: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2002. 592 с.
27. Оржеховська В. М. Здоровий спосіб життя як пріоритетна цінність у вихованні дітей і підлітків // Формування, збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління як обов'язковий компонент системи національної освіти. Київ, 1997. С. 35—43.
28. Освітяни ОТГ Львівщини працювали над стратегією розвитку освіти. URL : <http://lgdc.org.ua/branch/12/osvityany-otg-lvivshchyny-pracyuvaly-nad-strategiyeyu-rozvytku-osvity> (дата звернення: 10.11.2020 р.).
29. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : затверджене Наказом Міністерства освіти та науки України № 977 від 11.07.2019 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19> (дата звернення: 26.07.2020).
30. Порадник щодо заповнення відомостей самооцінювання освітньої програми (для закладів вищої освіти) : затверджено Рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти № 9 від 29.08.2019 р.. URL : https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/%d0%bf%d0%be%d1%80%d0%b0%d0%b4%d0%bd%d0%b8%d0%ba_121119.pdf (дата звернення: 26.02.2020).
31. Про вищу освіту : Закон України № 1556-VII від 01.07.2014 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 15.07.2019).
32. Про громадські об'єднання: Закон України № 4572-VI від 22.03.2012 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 11.12.2019).
33. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України № 157-VIII від 01.01.2019 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (дата звернення: 21.07.2019).
34. Про дошкільну освіту : Закон України № 2628-III від 11.07.2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення 15.07.2019).

35. Про загальну середню освіту : Закон України № 651-XIV від 03.05.1999 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення: 10.07.2019).

36. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України № 266 від 29.04.2015 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF> (дата звернення: 21.07.2019).

37. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905#n327> (дата звернення: 15.07.2019).

38. Про позашкільну освіту : Закон України № 1841-III від 22.06.2000 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 10.07.2019).

39. Про професійно-технічну освіту : Закон України № 103/98-ВР від 10.02.1998 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 10.07.2019).

40. Про співробітництво територіальних громад : Закон України № 1508-VII від 17.06.2014 р.. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> (дата звернення: 21.07.2019).

41. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні № 333 від 01.04.2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення: 20.07.2019).

42. Про фізичну культуру і спорт : Закон України № 3808-XII від 24.12.1993 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення: 10.07.2019).

43. Проць Т. А. Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні: проблема узгодженості державних політик // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 3(60) / за заг. ред. чл.-

кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2019. С. 143—160.

44. Проць Т. А. Нормативно-правові засади державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури: регіональний аспект // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 2 (51) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2017. С. 42—51.

45. Проць Т. А. Проблема узгодженості положень державних політик щодо сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури // Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (11 квітня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2019. С. 319—322.

46. Проць Т. А. Розвиток освіти у сфері фізичної культури в умовах децентралізації // Реформування публічного управління та адміністрування : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (27 жовтня 2017 р., м. Одеса). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. С. 38.

47. Проць Т. А., Фурса М. В. Моделювання професійної підготовки фахівців за спеціальністю 017 – Фізична культура і спорт: шляхи та способи урахування регіональних особливостей і потреб в умовах ступеневої освіти // Демократичне врядування. 2019. Вип. 24. URL : <http://dv.lvivacademy.com/article/view/198738> (дата звернення: 20.02.2020).

48. Проць Т. А. Політико-правові аспекти забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури в умовах реформування місцевого самоврядування // Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан проблеми та перспективи : зб. матер. 8-ї Всеукр. наук.-практ. конф. (20 жовтня 2017 р., м. Херсон) / за наук. ред. проф. Ю. М. Бардачова, І. П. Лопушинського, Р. М. Плюща. Херсон : ХНТУ, 2017. С. 111—115.

49. Проць Т. А. Формування здоров'язберезувальних компетенцій як складова освіти у сфері фізичної культури // Проблеми розвитку публічного

управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (12 квітня 2018 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. С. 316—319.

50. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 017 Фізична культура і спорт : Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України № 567 від 24.04.2019 р.. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/017-fizichna-kultura-i-sport-bakalavr.pdf> (дата звернення: 26.02.2020).

51. Стандарти вищої освіти : затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> (дата звернення: 15.05.2020).

52. Степанченко Н. І., Бріскін Ю. А., Матвійчук Т. Ф. Модель системи професійної підготовки фахівців фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Фізичне виховання та спорт. 2018. Вип. 154 (2). С. 74—79. Серія : Педагогічні науки.

53. Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : затверджена Указом Президента України №212/2012 від 24.03.2012 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/212/2012/show/212/2012>. (дата звернення: 26.07.2019).

54. Стратегія реформування державного управління України на 2016—2020 роки : схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 474-р від 24.06.2016 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80>. (дата звернення: 21.07.2019).

55. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року : затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 1089 від

04.11.2020 р.. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2020 р.).

56. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» : схвалена Указом Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 15.07.2019).

57. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку : монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України, 2020. 531 с.

58. Туленков М. В. Організаційна взаємодія // Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 2 : Методологія державного управління. Київ : НАДУ, 2011. С. 426—427.

59. Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації» : затверджено Указом Президента України № 963/98 від 01.09.1998 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963%D0%B0/98#Text> (дата звернення 15.07.2019).

60. Шиян О. І. Освітня політика // Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 4. Київ : НАДУ, 2011. — С. 472—473.

61. Шульга І. Формування здоров'язберезувальних компетенцій у молодших школярів: гендерний підхід // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. 2013. № 3. URL : <http://social-science.com.ua/article/1118> (дата звернення: 15.07.2019).

62. Prots T., Advancing sports and health-improving work in places of pre-trial detention and penitentiary institutions by developing the educational component / Prots T. // Public Administration and Law Review. — Issue 3. — 2020. — P. 24—32. — URL : <https://public.scnchub.com/palr/index.php/palr/article/view/39/39>.

63. Prots T., Normative and legal regulation of training and use of specialists in the field of physical education: regional aspect / O. Vasylyuk, T. Prots // Zarzadzaie – Bezpieczenswo. Wybrane aspekty. Red. Nauk. : A. Piedadel, J. Pomiankiewicz, M. Poweska, O. Krasiwski, K. Krzyzak. — Nisko : Wieszka Szkoła

Bezpieczeństwa i Ochrony im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Wydział Zamiejscowy w Nisku, 2020. P. 9—17. (Seria monograficzna № 5 (2020)).

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі теоретичних узагальнень і аналізу практики публічного управління вирішено наукове завдання щодо обґрунтування шляхів і способів державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні на регіональному рівні через: узгодження з процесами децентралізації та реформування місцевого самоврядування, активізацію ролі громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування в публічному управлінні сферою фізичної культури та формуванні здоров'язбережувальних компетенцій, підвищення якості підготовки та забезпечення результативності професійної діяльності фахівців у сфері фізичної культури через урахування регіональних особливостей і потреб. Отримані узагальнюючі результати дають підстави сформулювати відповідні висновки, що мають теоретичне та практичне значення:

1. Досліджено теоретичні основи державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні шляхом аналізу наукових праць, з'ясування концептуальних засад державної політики, правових основ сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури та методології комплексного аналізу досліджуваного предмета.

Огляд стану наукових досліджень державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури дав змогу: з'ясувати, що в галузі знань «Публічне управління та адміністрування» достатньо ґрунтовно вивчені питання теоретико-методологічних основ, системи та механізмів, оптимальної й ефективної структури публічного управління сферою фізичної культури та регулювання освітньої діяльності у цій сфері; встановити, що питання державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні є недостатньо дослідженими; конкретизувати предмет дослідження та визначити послідовність дослідження; зробити теоретичні узагальнення щодо наявних наукових напрацювань, які доцільно використати як методологічне та методичне забезпечення дослідження державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні в умовах

децентралізації влади та реформування системи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Узагальнення концептуальних засад державної політики, правових основ сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури дало змогу: з'ясувати нормативно-правовий аспект змісту та форм державного сприяння розвитку освіти, особливостей його реалізації на регіональному рівні; встановити, що забезпечення належного розвитку освіти у сфері фізичної культури є комплексним вирішенням насамперед питань освіти та фізичної культури, а тому в системі управління у цій сфері необхідна узгодженість діяльності органів загальної, міжгалузевої (функціональної), галузевої (спеціальної) компетенції на центральному, регіональному та місцевому рівнях і відповідних структур органів місцевого самоврядування, яку доцільно закладати на етапі розроблення державних політик; з'ясувати, що узгодженість діяльності суб'єктів публічного управління та її результативність щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури засадничо формуються на усвідомленні та визнанні ними суспільного сенсу, значення своїх завдань і зони власної відповідальності за них; обґрунтувати необхідність кращої координованості взаємодій між суб'єктами сфери освіти, сфери фізичної культури та спорту й органами державної влади й органами місцевого самоврядування для забезпечення реалізації суспільної ролі фізичної культури як важливої та невід'ємної складової навчально-виховного процесу на освітніх рівнях дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої освіти та в неформальній, інформальній освіті, освіті дорослих і безперервному професійному навчанні; довести, що розроблення та реалізація завдань і заходів державних політик щодо сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури доцільно вибудовувати у площині реалізації Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 р.

Поглиблено визначення понять «державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні», «механізми державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні» та

розроблено загальну модель комплексного аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні.

2. Унаслідок структурно-функціонального аналізу державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні визначено зміст і форми державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури, особливості його реалізації на регіональному рівні в умовах децентралізації та реформування державного управління, місцевого самоврядування й територіальної організації влади в Україні.

З'ясовано, що державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури є комплексним, впроваджується на взаємозалежних ієрархічних рівнях (національному, регіональному, місцевому, закладу освіти) і спрямоване на: розроблення та/чи реалізацію правових норм, стратегій, концепцій планів, що визначають діяльність суб'єктів сфер освіти та фізичної культури; здійснення ефективних процесів розвитку освітніх і фізкультурних систем, установ, закладів; належне функціонування механізмів управління процесами зміцнення здоров'я, розвитку фізичних, морально-вольових і інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості.

Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні означає реалізацію у фізкультурно-спортивних заходах і в навчально-виховному процесі на освітніх рівнях дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, передвищої, вищої освіти та в неформальній, інформальній освіті, освіті дорослих і безперервному професійному навчанні через комплекс заходів, засобів, механізмів, інструментів, форм і методів системи цілей та завдань державних політик, узгоджених із особливостями історичного, політичного, економічного, соціального, екологічного, гуманітарного розвитку регіону, шляхом координованих дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громад та інститутів громадянського суспільства.

На основі аналізу статистичних показників останніх років, щодо динаміки закладів освіти та фізичної культури і їх контингенту, кількості та

кваліфікації педагогічних і спортивних кадрів, фінансового забезпечення закладів освіти та фізичної культури, наявної в їх розпорядженні спортивної інфраструктури визначено основні проблеми, цілі та завдання щодо розвитку освіти у сфері фізичної культури.

Проаналізовано загальні характеристики фізичної культури в її основних сферах (освіта, фізкультурно-оздоровча діяльність за місцем проживання та відпочинку громадян, фізкультурно-оздоровча діяльність за місцем роботи громадян, фізкультурно-оздоровча діяльність серед сільського населення, фізична підготовка у Збройних силах України та інших військових формуваннях, фізкультурно-оздоровча діяльність і фізкультурно-спортивна реабілітація осіб із інвалідністю, фізкультурно-оздоровча діяльність у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань) і обґрунтовано тезу, що освітня складова є одним із визначальних факторів розвитку фізичної культури в цих сферах і її зміст, форми реалізації, а отже й професійні кваліфікація та компетентності фахівців, що забезпечують розвиток фізичної культури в зазначених сферах, суттєво різняться. У кожній із цих сфер наявні відмінності, які визначають необхідність урахування їх специфіки у процесах здійснення фізкультурної діяльності та підготовленості відповідних фахівців сфери фізичної культури.

3. Проаналізовано ресурси та повноваження, які громади додатково отримали у процесі децентралізації для забезпечення повноцінного місцевого розвитку, зокрема повноваження місцевого самоврядування у сферах освіти та фізичної культури: на базовому рівні (громад), зокрема щодо розвитку місцевої спортивної інфраструктури, управління закладами середньої, дошкільної та позашкільної освіти, розвитку культури та фізичної культури; на районному рівні – виховання та навчання дітей у школах-інтернатах загального профілю; на обласному рівні – розвитку професійно-технічної освіти, культури, спорту, туризму. З'ясовано, що типовими проблемами, які постають перед громадами, є: неналежне усвідомлення ними місця і ролі якісної освіти та фізичної культури і спорту в ефективній самореалізації молоді, необхідності розвитку

позашкільної освіти, освіти впродовж життя; необхідність здійснення оптимізації мережі закладів освіти та фізичної культури і спорту; відсутність належної спортивної інфраструктури; нестача кадрів із фізичної культури; розширення автономії закладів освіти та фізичної культури і спорту.

З'ясовано, що для активізації впливу на розвиток освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні процесів децентралізації та реформування місцевого самоврядування необхідне формування дієвих механізмів взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громад та інститутів громадянського суспільства під час розроблення та реалізації регіональних і місцевих програм розвитку освіти та фізичної культури.

На регіональному рівні в умовах децентралізації та реформування місцевого самоврядування розвиток фізкультурної освіти на рівнях дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої освіти та в неформальній, інформальній освіті, освіті дорослих і безперервному професійному навчанні здійснюється через реалізацію повноважень регіональних органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування у взаємодії з громадами та інститутами громадянського суспільства, зокрема організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості, спортивними федераціями тощо. З огляду на це, для забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури в умовах децентралізації влади необхідна комплексна координованість взаємодій між суб'єктами сфери освіти, сфери фізичної культури і спорту та органами державної влади й органами місцевого самоврядування для забезпечення не лише якості підготовки фахівців за спеціальністю «Фізична культура і спорт», але й через поліпшення організаційного, нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, інформаційного забезпечення.

4. Встановлено, що для покращення кадрового забезпечення фізичної культури доцільно в системі управління у сферах фізичної культури та освіти забезпечити узгодженість діяльності органів державної влади на центральному, регіональному та місцевому рівнях і відповідних структур органів місцевого

самоврядування, яку доцільно закладати на етапах розроблення як державних політик, державних, регіональних і місцевих програм, планів соціально-економічного, гуманітарного розвитку, так і стандартів та програм підготовки відповідних фахівців.

Доведено, що на регіональному рівні забезпечення якісної підготовки та забезпечення результативності професійної діяльності фахівців у сфері фізичної культури здійснюється через реалізацію повноважень регіональних органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування у взаємодії з громадськістю й інститутами громадянського суспільства, зокрема організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості.

Обґрунтовано тезу, що реалізації суспільної ролі фізичної культури в регіоні сприяє удосконалення професійної підготовки фахівців за спеціальністю «017 – Фізична культура і спорт» шляхом урахування регіональних особливостей і потреб для забезпечення розвитку фізичної культури в її основних сферах. Регіональні відмінності, тобто властива регіонам України специфіка, обумовлена конкретним комплексом природно-кліматичних, соціально-економічних, історичних, культурних, демографічних факторів, які, відповідно, детермінують процеси розвитку фізичної культури і спорту на цих територіях, зокрема формують особливості щодо кадрового забезпечення фахівцями з фізичної культури і спорту відповідних територій. Ці особливості та потреби доцільно враховувати під час професійної підготовки фахівців для сфери фізичної культури і спорту. З'ясовано, що регіональні особливості та потреби доцільно вносити у змістовні, процесуальні, предметні, структурні та суб'єктні складові освітніх програм.

5. З'ясовано, що: змістом здоров'язбережувальної компетентності є формування та реалізація в особистому житті й професійній діяльності здатності забезпечувати та навчати інших засобами фізичної культури та масового спорту підтримувати належний рівень фізичної підготовки для повноцінної суспільної й професійної діяльності; системне формування здоров'язбережувальних компетентностей у фізкультурній освіті здійснюється

відповідно до Національної рамки кваліфікацій і стосується двох видів суб'єктів і компетентностей: 1) набуття компетентностей фахівцями з фізичної культури під час підготовки у закладах вищої освіти як спроможності у процесі професійної діяльності їх вироблення в інших; 2) набуття компетентностей дітьми, учнівською, студентською молоддю та дорослим населенням під час їх фізкультурної діяльності. Формуванню здоров'язбережувальних компетентностей у громадян сприятиме активізація громадських об'єднань фізкультурно-спортивного спрямування, їх ширше залучення до публічного управління у сфері фізичної культури, зокрема до розвитку її освітньої складової. Обґрунтовано висновок про доцільність ширшого залучення громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості до публічного управління сферою фізичної культури, зокрема до заходів і процесів, скерованих на забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні як на національному, так і регіональному рівнях. Зокрема, громадські об'єднання доцільно залучати до підготовки фахівців за освітніми програмами спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»:

– на етапі проектування освітньої програми – як стейкхолдерів до визначення цілей освітньої програми та програмних результатів навчання шляхом їх введення у робочі групи, відповідальні за формування освітньої програми, проведення їх опитування й урахування їх пропозицій для забезпечення більш повного узгодження з тенденціями розвитку спеціальності, ринку праці, галузевого, регіонального контексту;

– на етапі навчання та викладання за освітньою програмою – до організації та реалізації освітнього процесу, до участі у процедурах конкурсного добору викладачів високого рівня професіоналізму для успішної реалізації освітньої програми, зокрема залучення до аудиторних занять професіоналів-практиків, експертів галузі, також як представників роботодавців, до процесу періодичного перегляду освітніх програм й інших процедур забезпечення якості.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

1. Проць Т. А. Нормативно-правові засади державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури: регіональний аспект / Т. А. Проць // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. — Вип. 2 (51) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2017.— С. 42—51. — URL : <http://edu.lvivacademy.com/article/view/149610/148814>

2. Проць Т. А. Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури на регіональному рівні: проблема узгодженості державних політик / Т. А. Проць // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. — Вип. 3 (60) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2019. — С. 143—160. — URL : <http://edu.lvivacademy.com/article/view/186759/189568>

3. Проць Т. А. Моделювання професійної підготовки фахівців за спеціальністю 017 – Фізична культура і спорт: шляхи та способи урахування регіональних особливостей і потреб в умовах ступеневої освіти / Т. Проць, М. Фурса // Демократичне врядування. — 2019. — Вип. 24. — URL : <http://dv.lvivacademy.com/article/view/198738/199080>

4. Prots T., Advancing sports and health-improving work in places of pre-trial detention and penitentiary institutions by developing the educational component / Prots T. // Public Administration and Law Review. — Issue 3. — 2020. — P. 24—32. — URL : <https://public.scnchub.com/palr/index.php/palr/article/view/39/39>

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Проць Т. А. Освітня складова реалізації державної цільової програми розвитку фізичної культури і спорту: регіональний аспект / Т. А. Проць // Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф.

за міжнар. уч. (6–7 квітня 2017 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2017. — С. 260—263.

6. Проць Т. А. Політико-правові аспекти забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури в умовах реформування місцевого самоврядування / Т. А. Проць // Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан проблеми та перспективи : зб. матер. 8-ї Всеукр. наук.-практ. конф. (20 жовтня 2017 р., м. Херсон) / за наук. ред. проф. Ю. М. Бардачова, І. П. Лопушинського, Р. М. Плюща. — Херсон : ХНТУ, 2017. — С. 111—115.

7. Проць Т. А. Розвиток освіти у сфері фізичної культури в умовах децентралізації / Т. А. Проць // Реформування публічного управління та адміністрування : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (27 жовтня 2017 р. м. Одеса).— Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. — С. 38.

8. Проць Т. А. Формування здоров'язбережувальних компетенцій як складова освіти у сфері фізичної культури / Т. А. Проць // Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (12 квітня 2018 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. — С. 316—319.

9. Проць Т. А. Проблема узгодженості положень державних політик щодо сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури / Т. А. Проць // Проблеми розвитку публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (11 квітня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2019. — С. 319—322.

10. Проць Т. А. Освітня складова в забезпеченні розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань / Т. А. Проць // Розвиток публічного управління в Україні : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (23 – 24 квітня 2020 р., м. Львів) / за

наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. — С. 284—290.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

11. Prots T., Normative and legal regulation of training and use of specialists in the field of physical education: regional aspect / O. Vasylyuk, T. Prots // Zarzadzaie – Bezpieczenswo. Wybrane aspekty. Red. Nauk.: A. Piedad, J. Pomiankiewicz, M. Poweska, O. Krasiwski, K. Krzyzak. — Nisko : Wzsza Szkola Bezpieczestwa i Ochrony im. Marszalka Jozefa Pilsudskigo w Warszawie. Widzial Zamiejscowy w Nisku, 2020. — P. 9—17. (Seria momogrsficzna № 5 (2020)).

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Основні положення, висновки та практичні рекомендації дисертації апробовано на:

– науково-практичній конференції за міжнародною участю «Проблеми розвитку публічного управління в Україні» (6 – 7 квітня 2017 р., м. Львів) – виступ на тему: «Освітня складова реалізації державної цільової програми розвитку фізичної культури і спорту: регіональний аспект»;

– 8-й Всеукраїнській науково-практичній конференції «Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи» (20 жовтня 2017 р., м. Херсон) – повідомлення на тему: «Політико-правові аспекти забезпечення розвитку освіти у сфері фізичної культури в умовах реформування місцевого самоврядування»;

– Всеукраїнській науково-практичній конференції за міжнародною участю «Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід» (27 жовтня 2017 р., м. Одеса) – повідомлення на тему: «Розвиток освіти у сфері фізичної культури в умовах децентралізації»;

– науково-практичній конференції за міжнародною участю «Проблеми розвитку публічного управління в Україні» (12 квітня 2018 р., м. Львів) – виступ на тему: «Формування здоров'язберезувальних компетенцій як складова освіти у сфері фізичної культури»;

– науково-практичній конференції за міжнародною участю «Проблеми розвитку публічного управління в Україні» (11 квітня 2019 р., м. Львів) – виступ на тему: «Проблема узгодженості положень державних політик щодо сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури» ;

– науково-практичній конференції за міжнародною участю «Розвиток публічного управління в Україні» (23 – 24 квітня 2020 р., м. Львів) – виступ на тему: «Освітня складова в забезпеченні розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності у місцях попереднього ув'язнення та в установах виконання покарань».

АКТИ ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ НАДАНІ:

1. Львівським обласним відділенням комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України (Акт про впровадження від 23 вересня 2020 р.).

2. Вищим навчальним комунальним закладом Львівської обласної ради «Львівська медична академія ім. Андрея Крупинського (Акт про впровадження від 16 вересня 2020 р.).

3. Львівським регіональним інститутом державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Акт про впровадження від 11 листопада 2020 р.).

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника Львівського обласного відділення (філії) комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України



Я. Т. Гаврих
«23» вересня 2020 р.

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження аспірантки кафедри менеджменту Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України Проць Тетяни Андріївни на тему: «Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні: регіональний аспект» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування

Комісія у складі:

Голова:

- Заступник голови Львівського обласного методичного об'єднання вчителів фізичної культури Феляк П. А.;

Члени комісії:

- Голова методоб'єднання вчителів фізичної культури Франківського району Колотело Г. Ф.;
- Головний спеціаліст у Львівському обласному відділенні (філії) комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України Цьона М. Р.

цим Актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження Проць Тетяни Андріївни на тему: «Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні: регіональний аспект» використані вчителями фізичної культури ліцею «Сихівський» при підготовці та викладанні навчальної дисципліни «Фізична культура».

Голова комісії

викладач вищої категорії, методист

Члени комісіївикладач вищої категорії, методист
головний спеціаліст

Феляк П. А.

Колотело Г. Ф.

Цьона М. Р.

«23» вересня 2020 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор ВНКЗ ЛОР «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського», доктор фізичних наук, професор



Ю. Я. Кривко
«16» вересня 2020 р.

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження аспірантки кафедри менеджменту Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України Проць Тетяни Андріївни на тему: «Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні: регіональний аспект» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування

Комісія у складі:

Голова – проректор з навчальної роботи, кандидат хімічних наук
Сойка Л. Д.;

Члени комісії:

– проректор з наукової роботи кандидат філологічних наук, доцент
Стоколос-Ворончук О. О.

– проректор з виховної роботи, кандидат наук з державного управління
Юристовська Н.Я.;

– завідувач кафедри психічного та фізичного здоров'я, кандидат медичних наук
Ліщук Роман Миколайович

цим Актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження Проць Тетяни Андріївни на тему: «Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні: регіональний аспект» використані співробітниками кафедри психічного та фізичного здоров'я ВНКЗ ЛОР «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського» при підготовці та викладанні навчальної дисципліни «Фізичне виховання».

Голова комісії

кандидат хімічних наук

Сойка Л. Д.

Члени комісії

кандидат філологічних наук, доцент

Стоколос-Ворончук О.О.

кандидат наук з державного управління

Юристовська Н.Я.

кандидат медичних наук

Ліщук Р. М.

«16» вересня 2020 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Львівського регіонального інституту державного управління
 Національної академії державного управління при Президентові України, д.е.н.,
 професор, член-кореспондент НАН України,
 заслужений діяч науки і техніки України

В. С. Загорський

11 листопада 2020 р.

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження аспірантки кафедри менеджменту Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України Проць Тетяни Андріївни на тему: «Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні: регіональний аспект» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування

Комісія у складі:

Голова – заступник директора з наукової роботи, к.е.н., доцент, заслужений працівник освіти України, академік Академії економічних наук України

Ліпенцев А. В.;

Члени комісії:

- професор кафедри менеджменту д.е.н., професор Борщук Є.М.;
- доцент кафедри менеджменту к.е.н., доцент Синицький О. С.;
- доцент кафедри менеджменту к.е.н., доцент Оліярник В. В.

цим Актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження Проць Тетяни Андріївни на тему: «Державне сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури в Україні: регіональний аспект» використані співробітниками кафедри менеджменту Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України під час підготовки та викладання навчальної дисципліни «Паблік менеджмент: управління персоналом і лідерство».

Голова комісії

к. е. н., доцент

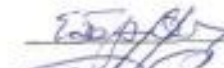


Члени комісії:

к. е. н., професор

к. е. н., доцент

к. е. н., доцент

 Ліпенцев А.В.

 Борщук Є.М.
 Синицький О. С.
 Оліярник В. В.

11 листопада 2020 р.

ДОВІДКА ПРО УЧАСТЬ У НАУКОВО-ДОСЛІДНІЙ РОБОТІ



УКРАЇНА

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ

ЛЬВІВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

79491, Україна, Львів, смт. Брюховичі, вул. Сухомлинського, 16
тел.: (032) 234-63-68 e-mail: general@academy.lviv.ua факс: (032) 234-63-85

26.11.2019 № 57/09
На № _____

ДОВІДКА
про участь у науково-дослідних роботах

Видана _____ Проць Тетяні Андріївні
(прізвище, ім'я, по батькові)

з підтвердженням про те, що вона дійсно брала участь у виконанні науково-дослідної роботи за комплексним науковим проектом «Державне управління та місцеве самоврядування» Національної академії державного управління при Президентові України, а саме:

- з 06 лютого 2019 року до 31 грудня 2019 була виконавцем у складі тимчасового творчого колективу
(наказ директора ЛРІДУ НАДУ від 05 лютого 2019 року, № 15-к)

вказується рівень участі здобувача (виконавець, відповідальний виконавець, керівник, співвиконавець тощо, номер наказу про затвердження виконання)

у виконанні науково-дослідної роботи:

«Удосконалення механізмів місцевого економічного розвитку»,
(назва науково-дослідної роботи)

Державний реєстраційний номер 0118U000328
Державний обліковий номер 0220 U001204

Керівник теми

В. Загорський

Заступник директора
з наукової роботи

А.Ліпенцев

